

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SAKARYA İLİNİN EKO TURİZM AÇISINDAN
PAZARLANABİLİRLİĞİ:
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazlı KARDEŞ

Enstitü Anabilim Dalı: Turizm İşletmeciliği

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Said KINGİR

MAYIS– 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAKARYA İLİNİN EKO TURİZM AÇISINDAN
PAZARLANABİLİRLİĞİ:
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazlı KARDEŞ

Enstitü Anabilim Dalı: Turizm İşletmeciliği
Enstitü Bilim Dalı : Turizm İşletmeciliği

“Bu tez 06/06/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof.Dr. Said KINGIR	Basarılı	
Doç.Dr. Şevki ULAMA	Basarılı	
Dr.Öğr.Üyesi Süleyman AĞRAŞ	Basarılı	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TURİZM KAVRAMI VE EKO TURİZM	7
1.1. Turizm Kavramı ve Turizm Türleri	7
1.1.1. Turizm Kavramı	7
1.1.2. Turizm Türleri	7
1.2. Eko Turizm.....	10
1.2.1. Eko Turizmin Amacı ve Özellikleri	12
1.2.2. Eko Turizmin Sosyo-Kültürel, Ekonomik ve Çevresel Boyutu	13
1.3. Türkiye’de Eko Turizm.....	14
1.3.1. Türkiye’de Eko Turizm Kapsamında Yapılan Çalışmalar ve Eko Turizm Alanları	15
1.3.2. Türkiye’de Turizmin Çeşitlendirilmesi Açısından Eko Turizm ve Önemi	18
1.4. Sakarya’da Eko Turizm.....	19
1.4.1. Sakarya’nın İklimi, Coğrafyası, Sosyal ve Kültürel Yapısı	19
1.4.2. Sakarya’daki Eko Turizm Alanları.....	19
1.4.2.1. Sulak Alanlar	20
1.4.2.2. Sıcak Su Kaynakları.....	24
1.4.2.3. Yaylalar.....	25
1.4.2.4. Tabiat Anıtı, Tabiat Parkları, Mesire Alanları ve Parklar.....	28
1.4.3. Sakarya’da Eko Turizm Çerçevesinde Yapılabilecek Aktiviteler	31

1.4.4. Sakarya'nın Kültürel Değerleri	34
1.4.4.1. El Sanatları.....	35
1.4.4.2. Gelenekler	36
1.4.4.3. Halk Oyunları	37
1.4.4.4. Mutfak Kültürü	37
BÖLÜM 2: TURİZM PAZARLAMASI VE PAZARLAMA KARMASI	38
2.1. Turizm Pazarlaması.....	38
2.1.1. Pazarlama ve Turizm Pazarlaması Kavramları	38
2.1.2. Turizm Pazarlamasının Özellikleri.....	39
2.1.3. Turizm Pazarlamasının Hedefleri.....	40
2.2. Turizm Pazarlama Karması.....	41
2.2.1. Turistik Ürün ve Özellikleri	41
2.2.2. Turizmde Ürün Fiyatlandırma.....	42
2.2.3. Turizmde Dağıtım ve Dağıtım Kanalları.....	43
2.2.4. Turizmde Tutundurma.....	44
2.2.5. İnsan Unsuru.....	45
2.2.6. Süreç yönetimi.....	46
2.2.7. Fiziksel ortam	46
2.3. Türkiye'de Eko Turizme Yönelik Pazarlama Faaliyetleri	46
2.3.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı	48
2.3.2. Tütav (Türk Tanıtma Vakfı).....	49
2.3.3. Başbakanlık tanıtma fonu	49
BÖLÜM 3: SAKARYA İLİNİN EKO TURİZM AÇISINDAN	
PAZARLANABİLİRLİĞİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	51
3.1. Araştırmanın Önemi, Kapsamı ve Yöntemi.....	51
3.1.1. Araştırmanın Önemi ve Kapsamı	51

3.1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	52
3.2. Araştırmanın Bulguları.....	53
3.2.1. Sakarya İlinin Eko Turizm Ürünü Olarak Kullanılabilme Potansiyeli	54
3.2.2. Sakarya’da Eko Turizm Kapsamında Yürütülen Proje ve Faaliyetler	56
3.2.3. Sakarya’nın GZFT Analizi	59
3.3. Sakarya’nın Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği	62
3.3.1. Sakarya’nın Konumu.....	63
3.3.2. Doğal Kaynakların Zenginliği.....	63
3.3.3. Doğada Yapılabilecek Aktivite Çeşitliği.....	64
3.4. Sakarya’nın Eko Turizm Ürünü Olarak Pazarlanmasında Karşılaşılan Sorunlar ...	65
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	68
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	70
KAYNAKÇA	72
EKLER.....	79
ÖZGEÇMİŞ.....	80

KISALTMALAR

GZFT : Güçlü- Zayıf-Fırsat-Tehdit Analizi

TÜTAV: Türk Tanıtma Vakfı

ÖKA : Önemli Kuş Alanları

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sakarya İli Doğal Sit Alanları.....	30
Tablo 2: Sakarya İli Korunan Alanlar	31
Tablo 3: Turizm Gelir- Gideri ve Ortalama Geceleme Sayısı	47

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Doğrudan ve Dolaylı Dağıtım Kanalları.....44

Tezin başlığı: Sakarya İli'nin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği: Sorunlar ve Çözüm Önerileri	
Tezin Yazarı: Nazlı Kardeş	Danışman : Prof. Dr. Said Kınıgır
Kabul Tarihi: 06.06.2018	Sayfa Sayısı: viii(ön kısım)+78(tez)+2(ek)
Anabilimdalı: Turizm İşletmeciliği	Bilim Dalı : Turizm İşletmeciliği
<p>Turizm, her geçen gün önemi daha da çok artan sektörlerin başındadır. Dünya' da turizm her yıl bir öncekine oranla daha çok büyümekte ve gelişmektedir. Bununla birlikte turizmden elde edilen gelir sayısı her geçen gün artmakta ve her yıl daha fazla insan turizm hareketine katılmaktadır. Turizmin gerçekleştirildiği bölgeye sağladığı ekonomik ve sosyal faydaların büyük olması ile birlikte turizm olayının gerçekleştiği bölgeler arasında büyük rekabet ortamları oluşmuştur. Oluşan rekabet ortamında rakiplerle baş etmede ve turist taleplerini karşılayabilmeye etkili olacak en önemli araç bölgede bulunan turizm kaynaklarıdır. Bu kaynaklarla farklı turistik ürünler oluşturulduğunda daha ilgi çekici olmaktadır. Günümüzde kitle turizmine olan ilgi azalmaya başlamış ve çevre duyarlılığı artmış, çevre koruma bilinci gelişmiş, Çevrenin korunmasına yönelik mücadeleci yaklaşımlar oluşmuştur. Bununla birlikte turizm sektörü, artık çevreye daha duyarlı olmaya başlamış ve bu duyarlılık gittikçe artmaya başlamıştır. Bu bağlamda bazı projeler geliştirilmiş ve bu projelerde turizmin çeşitlendirilmesi, tüm yıla yayılması ve doğanın korunması, bölgeler arası dengenin sağlanması amaçlanmıştır. Ülkemizde turizm türlerinin çeşitlendirilmesi, Turizmin 12 aya yayılarak çoğunlukla yaz aylarında deniz-kum-güneş turizmi olarak oluşan turizm algısının kırılması, turizmin ülke geneline yaygınlaştırılması ve değişik yörelerin mevcut turizm olanaklarının geliştirilerek harekete geçirilmesi yönünde Sakarya Eko turizm açısından ele alınmıştır. Bu çalışmada, Sakarya ilinin doğal çevresinin Eko turizm açısından pazarlanabilir özellikte olup olmadığına odaklanılmıştır. Sakarya ilinin eko turizmi potansiyelinin ortaya konulması, ilin tanıtımının yapılması ve eko turizmin gelişiminde engel oluşturabilecek sorunların saptanarak çözüme kavuşturulması, ilin doğal çevresinin turizm ürünü olarak pazarlanabilmesi açısından çok önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın amaçları;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sakarya'nın sahip olduğu eko turizm potansiyelinin bir turizm ürünü olarak pazarlanabilirliğinin var olup olmadığının ortaya çıkarılması, • Sakarya ilinin sahip olduğu doğal zenginliklerin incelenerek eko turizmi potansiyelinin ortaya konulması olarak ifade edilebilir. <p>Çalışmanın hazırlanmasında geniş literatür taraması yapılmış ve elde edilen bilgiler sonucunda çalışmanın içeriği oluşturulmuştur. Aynı zamanda araştırma süresince Sakarya da eko turizm konusuna katkı sağlayacağı düşünülen ve bu alanla ilgili kurum ve yetkililerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bunlara ek olarak bazı eko turizm alanları gezi-gözlem yoluyla incelenerek fotoğraflanmıştır. Ayrıca çalışmada "SWOT" analizi yapılarak Sakarya ilinin eko turizm açısından güçlü zayıf fırsat ve tehdit yönleri ortaya çıkarılarak çalışmanın etkinliği artırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada Sakarya'nın eko turizm potansiyeli olduğu ancak eko turizmin gelişmesine katkıda bulunacak bazı engel ve sorunların olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra Sakarya'nın eko turizm potansiyelini tam ve doğru kullanmak amacı ile bazı çözüm önerileri getirilmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Turizm, Eko Turizm, Alternatif Turizm, Sakarya ve Eko Turizm, Pazarlama	

Title Of The Thesis: Marketability of Sakarya City in Terms of EcoTourism: Problems and Solution Suggestions	
Author : Nazlı Kardeş	Supervisor: Professor Said Kırır
Date : 06.06.2018	Nu. of pag.: viii (pretext)+78 (main body)+2 (app)
Department: Tourism Management	Subfield : Tourism Management
<p>Tourism is one of the increasingly important and leading sectors in today's world. Tourism is growing throughout the world day by day, the revenue obtained through tourism keeps increasing and more and more people participate in tourism movement globally everyday. As tourism provides the region where it is offered with a lot of economic and social benefits, there has been a great competitive environment among the tourism destination. The best means which can be used to cope with the rivalry and will be effective in meeting the tourists' needs is the tourism resources and facilities in the region. The region becomes more attractive when distinctive touristic products are created with these resources. Interest in mass tourism has started to decrease now a days and the tourism sector has become more favorable to the environment in the face of efforts related to environmental protection and this sensitivity has begun to increase day by day. Some projects have been developed in this regard and it is aimed to diversify tourism, spread it all over the country, protect the nature and achieve balance between the regions. Diversification of tourism in our country, dissemination of the whole country and whole year and the development of existing tourism facilities of different regions have been taken into consideration in terms of ecotourism of Sakarya. Sakarya is examined in terms of ecotourism in an attempt to diversify the tourism types, spread tourism to 12 months and this way eradicate the perception of tourism which is mostly regarded sea-sun-sand tourism in summer months, spread tourism throughout the country and develop available tourism facilities in different destinations. This study is emphasized whether natural environment of Sakarya is marketable in terms of ecotourism. It is very important to reveal the ecotourism potential of Sakarya province, introduce the city, detect the problems that may prevent the development of tourism and solve them immediately. In this context, this study aims to;</p> <ol style="list-style-type: none"> Find out whether ecotourism potential of Sakarya is marketable as a tourism product Examine the natural richness of Sakarya province and reveal ecotourism potential <p>A far-reaching literature review was conducted in the preparation process and the contents of the work were created in the consideration of the information obtained through the review. At the same time, face-to-face interviews were made with relevant institutions and people that may contribute to ecotourism issue throughout. In addition, some eco tourism areas were observed through sight seeing and photographed. Moreover, SWOT analysis was conducted in order to reveal the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the province and by this way enhance the study's efficiency. In this study, it was concluded that Sakarya has ecotourism potential, but there have been some problems and obstacles that may prevent it from developing. Besides, some suggestions have been presented with the aim of using the ecotourism potential of Sakarya province completely and properly.</p>	
Keywords: Tourism, Ecotourism, Alternative Tourism, Sakarya and Ecotourism, Marketing	

GİRİŞ

İnsanlar geçmişten günümüze farklı sebeplerle seyahat etmişlerdir. İnsanların seyahat etme ihtiyaçları günden güne değişerek ve farklı şekillere bürünerek seyahat kavramının bugün ki halini oluşturmuştur. Yapılan turizm tanımlarına bakıldığında insanlıkla birlikte var olan seyahat kavramının turizm kavramının oluşmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. “Turizm insanların gerek kendi ülkeleri içinde gerekse farklı ülkelere çeşitli nedenlerden dolayı yaptıkları seyahatler ve bu seyahatler sırasında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin tümü olarak adlandırılmaktadır” (Uluslan, Yeliz,2009:5).

Turizm kavramı çok eskilere dayanmaktadır ancak geçmişteki turizm kavramı ile bugün ki turizm kavramı arasında farklılıklar görülmektedir. Geçmişte turizm faaliyetleri daha kitlesel ve turizm faaliyetlerine katılmak ise daha lüks ve zorlu olarak tanımlanmaktadır. Bu durumun sebeplerinden bazıları insanların boş zaman yetersizliği, çalışma şartlarının zorluğu, gelir sıkıntısı veya tatil kavramını çok benimseyememiş olmalarıdır. Ancak yıllar içinde çeşitli nedenlerle insanların boş zamanlarının artması, refah seviyelerinin yükselmesi, tatil anlayışının gelişmesi, dinlenme ihtiyacının oluşması ile birlikte turistlerin turizm taleplerinde ve turizme katılan kişi sayısında artışlar gözlemlenmektedir. Bu artışla birlikte kişilerin ekonomik ve sosyal düzeylerinde görülen gelişmeler eğitim seviyelerinin artması ve doğa bilincinin oluşması ile birlikte turizm kavramı çeşitlenmiş ve alternatif turizm kavramları ortaya çıkmıştır. Turistler tatil seçimlerini yaparken daha seçici davranmaya başlamışlar ve memnuniyet kavramına daha önem vermeye başlamışlardır. Ülkemizde önemli alternatif turizm türlerinden biri eko turizmdir. Ülkemizin eşsiz güzellikleri, eski ve çeşitli tarihi, kültürü el değmemiş yapıları, iklimi vb. sayesinde ülkenin bir çok bölgesinde eko turizm merkezleri oluşturabilme imkanı bulunmaktadır. Ancak deniz-kum-güneş turizmi Türkiye’de turizm denince akla gelen ilk turizm çeşididir. Türkiye’de hem turizm algısını deniz, kum, güneş turizminin dışına taşımak, ülkenin turizmden sağladığı gelir miktarını artırmak, turist taleplerinin çeşitliliğine tam ve iyi cevap vermek ve memnuniyeti sağlamak hem de turizmin ülkemizde 12 aya yayılabilmesi açısından alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi ve yükseltilmesi büyük önem arz etmektedir.

Alternatif turizmin geliştirilmesi için verilmesi gereken önemi, geçmişteki turizm algısı incelendiğinde ve sonuçlarına bakıldığında açık bir şekilde görmek mümkün

olmaktadır. Geçmişte turizm sadece ülkelerin refah seviyelerini artırmak için ve ülke ekonomisine katkı sağlamak için kullanılmış ancak sadece gelir odaklı olan turizm sonucu ülkelerdeki betonlaşma, çevre kirliliği, doğal alanların tahribatı oluşmuştur. Bunun sonucunda sadece gelir odaklı turizmin gelişme ve refah ölçütü olarak kullanılmasında bir takım eksiklikler ve yanlışlar olduğu ve bu şekilde ekonomik büyümenin devamlı olamayacağı sonucuna varılmıştır. Yani doğa göz önüne alınmadan ve çoğunlukla kitlesel ağırlıklı olan turizm ve turizm geliştirme çabaları uygulandığı takdirde turizmin ülkeye belirli bir süre gelir sağlaması muhtemeldir fakat doğanın tahrip olması, alanların bozulması, artan betonlaşma ile insanların huzurdan uzaklaşması ile birlikte çekiciliği azalması ve turizm sürdürülemez olması da muhtemel olmaktadır. Sürdürülebilirlik ve doğa anlayışının yanı sıra turistlerin tatil eğilimlerindeki değişim ve bilinçli turist oluşumu da göz önüne alınarak Türkiye’de turizm sektörünün sağlıklı, uzun vadeli, tam ve doğru gelişmesini sağlamak amacı ile “2023 turizm strateji planı” geliştirmiştir (www.dogumarmarabolgeplanı.gov.tr). Türkiye 2023 hedefleri arasında uzun vadeli ve sağlıklı gelişme ile birlikte yılda 50 milyon turist kişi başı bin dolar harcama ile 50 milyar dolar turizm geliri elde ederek dünyada hem en çok turist ağırlayan hem de en çok gelir elde eden ilk 5 ülke arasında yer almak vardır. Bu hedef doğrultusunda oluşturulan strateji planı ülkemizin kültürel, doğal, coğrafi ve tarihi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve alternatif turizm çeşitlerini geliştirerek ülkemizin turizm sektöründen alacağı payı arttırmayı içermektedir. Strateji planında alternatif turizmin geliştirilebileceği, doğal güzellik ve potansiyel turizm merkezleri olan bölgeler belirlenmiş ve belirlenen bu bölgeler de turizm kentleri, turizm bölgeleri, turizm koridorları ve eko turizm bölgeleri oluşturulacak şekilde hazırlanmıştır. Böylece, turizm potansiyeli bulunan bölgelerin cazibesi artırılacaktır. Bu hedeflere ulaşılmasında katkı sağlayacak ve eko turizm açısından geliştirilmeye en müsait olan şehirlerden biride Sakarya ilidir. Sakarya potansiyel turist merkezlerine yakın olması, 4 mevsim yaşanılabilir olması, geçmişten günümüze birçok medeniyeti içinde bulundurması, önemli kuş göç yollarının ilde olması, Türkiye’nin ikinci büyük su basar ormanının ve sakin şehir olarak bilinen ve koruma altında olan Taraklının il sınırları içerisinde olması, eşsiz doğal güzellikleri, büyüklü küçüklü pek çok sayıda yaylası, kültürü, yemekleri, su kaynakları gibi daha bir çok yönüyle Türkiye de eko turizm potansiyeli bulunan, eko turizm şehri olarak

pazarlanabilirliği olan en önemli şehirlerden biri olmasına rağmen strateji planında Sakarya'nın sadece "ipek yolu turizm koridoru" başlığı altında ele alınarak birkaç bölgesinde eko turizm olanağı vurgulanmıştır.

İlde son zamanlarda eskiye nazaran eko turizm bilinci yavaş yavaş oturmaya başlamış ve bazı eko turizm alanlarına yönelik projeler ve çalışmalar yapılmaya başlanmıştır;

- Acarlar longozu geliştirme projesi,
- Büyük akgöl kuş gözlem kulesi faaliyet alanı,
- Hendek dikmen yaylası keşifleri,
- Sürdürülebilir doğa turizmi geliştirme projesi,
- Satbis projesi

gibi çalışmalarla Sakarya da eko turizmi geliştirmek, çekicilik oluşturmak, ülkede ve ilde turizmi 12 aya yayma amacına katkı sağlamak, turizmden elde edilen geliri artırmak, il tanıtımını sağlamak, bölgeye daha fazla yerli ve yabancı turist çekmek hedeflenmiştir. Bu çalışma da Sakarya'nın eko turizm alanlarını saptamak, eko turizm potansiyelini ortaya koymak, eko turizmin nasıl geliştirilebileceğine yönelik fikirler sunmak, yapılan çalışmalara ek olarak öneriler geliştirmek, eko turizmin geliştirilmesinde ki sorunları belirlemek ve bu sorunlara yönelik öneriler sunmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın sonucunda Sakarya'nın eşsiz doğası, hiç bozulmamış mimari yapıya sahip olan köyleri, mevcut kaynakları, zengin sulak alanları, ormanları, konum olarak çoğu ile yakın olması ve çoğu sporu yapmaya elverişli bölgelerinin olması gibi etkenlerden dolayı eko turizmin geliştirildiği, gerekli önlemlerin alınarak çalışmaların yapıldığı takdirde Sakarya Türkiye'nin turizm açısından gelişmesine katkı sağlayacak önemli illerden biridir.

Araştırmanın Önemi

Son yıllarda Dünya'da gelişmekte olan turizm sektörünün gelişme seyrini sürdürmek, Türkiye'nin mevsimsel olarak benimsediği turizmi yılın tüm aylarına yaymak, Ülkenin turizmden sağladığı geliri arttırmak ve bölgeler arası dengeyi sağlamak önemli hususlardır.

Hızlı gelişen teknoloji, kentleşme, nüfus artışı gibi nedenlerle doğada tahribatlar oluşmuştur. İnsanlar İş yoğunluğunun fazla olması, şehrin gürültüsü ve kalabalığı gibi etkenlerle ve bu etkenlere ek olarak doğa bilincinin insanlarda gündün güne gelişmesi ile birlikte yeni kaynak arayışlarına girmişlerdir. Bu kapsamda Sakarya ilinin kültürel, tarih ve doğa turizm potansiyelinin önemli bir bölümü kapsayan eko turizm imkanlarının araştırılması ve incelenmesi önemli araştırma konularından biri olmaktadır.

Sakarya'nın coğrafi konumunun iyi olması, dört mevsim yaşanması, potansiyel turist içeren şehirlere yakın olması, doğal kaynaklarının fazla olması, halkın turizm konusunda bilinçlenmesi özel teşebbüslerin bu alana ilgi duymasını sağlamıştır. Bu gibi nedenlerle ilin eko turizm potansiyelinin belirlenmesi, tanıtım ve pazarlama çabalarının geliştirilmesi, önemli eko turizm noktalarının ve aktivitelerin halka duyurulması eko turizmin pazarlanabilirliği açısından çok önemlidir.

Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamını Sakarya'da ki eko turizm kavramının içerisine giren tüm alanlar ve aktiviteler oluşturmaktadır. Yapılan araştırmada Sakarya ilinin eko turizm potansiyelinin belirlenerek ortaya konulması ve bölgenin eko turizm açısından pazarlanabilirliği üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonunda ulaşılan bilgiler öncülüğünde çalışmanın önemini daha da belirginleştirmek için SWOT analizi yapılmıştır. Bu analiz Sakarya ilinin eko turizm potansiyelini güçlü, zayıf, fırsat ve tehditlerle birlikte ele almaktadır.

Araştırmanın amacı

Ülkemizde turizm türlerinin çeşitlendirilmesi, turizmin 12 aya yayılarak çoğunlukla yaz aylarında deniz-kum-güneş turizmi olarak oluşan turizm algısının kırılması, turizmin ülke geneline yaygınlaştırılması ve farklı bölgelerin mevcut turizm olanaklarının geliştirilerek bölgelerin harekete geçirilmesi yönünde Sakarya eko turizm açısından ele alınmıştır. Bu çalışmada, Sakarya ilinin doğal çevresinin eko turizm yönünden pazarlanabilir özellikte olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Sakarya ilinin eko turizmi potansiyelinin ortaya konulması, ilin tanıtımlarının yapılması ve eko turizmin gelişiminde engel oluşturabilecek sorunların saptanarak çözüme kavuşturulması, ilin doğal çevresinin turizm ürünü olarak pazarlanabilmesi açısından çok önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın amaçları;

- Sakarya'nın sahip olduğu eko turizm potansiyelinin bir turizm ürünü olarak pazarlanabilirliğinin var olup olmadığının ortaya çıkarılması,
- Sakarya ilinin sahip olduğu doğal zenginliklerin incelenerek eko turizmi potansiyelinin ortaya konulması olarak ifade edilebilir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma kapsamında ilk olarak konu ile alakalı kaynaklar (Makaleler, Tezler, Dergiler, Kitaplar, Brořüler, Raporlar, Projeler) incelenmiş ve bu kaynaklardan konu ile alakalı bilgiler toplanmıştır. Aynı zamanda eko turizm açısından potansiyel olarak dūřündüğümüz Sakarya ilinde eko turizm konuları ile alakalı olabilecek kurum ve yetkililerle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bilgiler alınmıştır. Eko turizm açısından tez çalışmasına katkıda bulunacağı dūřünülen ve görüşme yapılan yetki ve kurumlar aşağıda ki gibidir;

- Cavit Öztürk (Erenler belediye başkanı)
- Özcan Yavuz (Sapanca belediye başkan yardımcısı)
- Tacettin Özkahraman (Taraklı belediye başkanı)
- İlker Ulu (Orman ve su işleri bakanlığı 1.bölge müdürlüğü çevre yönetimi şube müdürü)
- Aydın Yıldırım Duran (Sakarya belediyesi turizm ve tanıtım şube müdürü)
- Yusuf Alemdar (Serdivan belediye başkanı)
- şenay Albaş (Sakarya il kültür turizm müdür yardımcısı)
- Nursel Eroğlu (Sakarya il kültür ve turizm şube müdürü)
- Hasan Akçan(Akyazı Belediye başkanı)
- Sinan Baylan (Hendek belediye başkan yardımcısı)
- Ahmet Kavakçı (Hendek belediye başkan yardımcısı)
- Mehmet İşpiroğlu(Karasu belediye başkanı)
- Sakarya Valiliği SATBİS noktaları

Bunlara ek olarak gezi-gözlem yolu ile birlikte bazı eko turizm alanları incelenmiştir. Ayrıca araştırmanın önemini pekiştirmek ve ilin eko turizm açısından mevcut durumunu daha iyi ortaya çıkarmak amacı ile SWOT analizi yapılmıştır. Tüm bu çalışmaların sonucunda elde edilen bilgilere, kişisel görüş katılarak bir bütün oluşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmanın akışı şu şekilde sıralanabilmektedir;

- Yapılan araştırmanın amacını belirlenmesi,
- Araştırma ile ilgili veri toplanması,
- Literatür taraması,
- Gezi- Gözlem yolu ile eko turizm alanlarının incelenmesi,
- Eko turizm ile ilgili yetkili kişilerle yüz yüze görüşmelerin yapılması,
- Elde edilen verilerin incelenmesi,
- Sonuçların değerlendirilmesi,
- Çözüm önerilerin sunulması.

BÖLÜM 1: TURİZM KAVRAMI VE EKO TURİZM

1.1. Turizm Kavramı ve Turizm Türleri

Eko turizm kavramı anlayabilmek için öncelikle turizm kavramını bilmek gerekmektedir. Bu bölümde eko turizme giriş aşamasında öncelikli olarak turizm kavramı ve turizm türleri açıklanmaktadır.

1.1.1. Turizm Kavramı

Günümüzde milyonlarca insan buldukları yerden uzaklaşarak seyahatlerini gerçekleştirmektedirler. İnsanların gerek kendi ülkeleri içinde gerekse farklı ülkelere çeşitli nedenlerden dolayı yaptıkları seyahatler ve bu seyahatler sırasında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin tümü “turizm” kavramını oluşturmaktadır. Sezgin’e göre “Turizm kelimesinin Latince dönme, etrafını dolaşmak, geri dönmek anlamına gelen “tornus” kökünden üretildiği söylenmektedir”(Sezgin, 2001:13). Türkçemize girmiş olan ve geri dönmek anlamında kullanılan “tornistan” sözcüğü deturizm gibi “tornus” köküne dayanmaktadır (Uluslan, 2009: 5). Bir tanıma göre; turizm, insanların sürekli olarak buldukları yer dışında farklı yerlere yaptıkları seyahat ve gittikleri yerlerde geçici olarak konaklamalarından doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili tüm faaliyetlerdir (Batman, 2015: 11). Diğer bir tanıma göre ise, seyahat edilen bölgeden kazanç sağlama amacı gütmemek ve sürekli olarak bölgeye yerleşmemek koşuluyla, o bölgeye yabancı kişilerin seyahatleri ve orada konaklamaları sonucunda ortaya çıkan olayların ve ilişkilerin tümüdür (Zengin ve Demirkol, 2015: 38). Genel olarak yapılan tanımlara bakıldığında turizm olgusunun oluşabilmesi için kişi veya kişilerin;

- Sürekli olarak yaşadığı yer dışında başka bir yere gitmesi,
- Gittiği yerde ödemeler yapması,
- Geçici olarak bulunduğu yerde en az bir gece konaklama yapması,
- Ve sonunda geldiği noktaya geri dönüş yapması gerekmektedir.

Bunların oluşabilmesi için ise, turistin boş zamana, belirli bir gelire ve tatile yönlendirecek motivasyonlara sahip olması gerekmektedir.

1.1.2. Turizm Türleri

Turizm sektörü günden güne yükseliş gösteren sektörlerden biridir. Turistlerin eğitim düzeylerinin, “refah seviyelerinin, boş zamanlarının artmasıyla birlikte turizm taleplerinde ve turizme katılan kişi sayısında artışlar gözlemlenmektedir(Kardeş ve Kınır, 2017:442). Turizme katılan kişi sayısının artması ve kişilerin isteklerine,

ihtiyaçlarına, aile yapılarına, çevrelerine kişiliklerine göre tüketicilerin isteklerinin çeşitlenmesi ile birlikte taleplerde farklılıklar görülmüş ve bunun sonucu olarak alternatif turizm türleri ortaya çıkmıştır. Bu turizm türleri şunlardır;

- Termal Turizmi: Termal suların rekreasyon ve eğlence amaçlı kullanımlarının dışında fizik tedavi, rehabilitasyon, psikoterapi, diyet gibi sağlık açısından kullanım alanları olan ve bunlara ek olarak çamur banyosu, termomineral su banyosu gibi bir çok yöntemi de içerisinde barındıran doğa ile bütünleşik bir turizm türüdür(www.kulturturizm.gov.tr).
- Yayla Turizmi: Doğaya meraklı ve doğanın içinde olmayı sevenler veya macera düşkünleri genellikle bozulmamış doğada yaşama isteği ve yayla kültürünü öğrenme güdüsüyle yayladaki faaliyetlere katılma bunun yanı sıra günübirlik veya kısa süreli konaklama olarak gerçekleştirdikleri turizm faaliyetidir(Ulusan, 2009: 39).
- Kış Turizmi: Kar şartlarının ve kış sporlarını yapmak için eğimin yeterli olduğu alanlara yılın belli döneminde seyahat edilerek gerçekleştirilebilen. Bu seyahat esnasında konaklama, dinlenme, yiyecek ve içecek, eğlenme, gezme-görme, spor yapma gibi aktivitelerden oluşan turizm türüdür (Kardeş ve Kınır, 2017).
- Mağara Turizmi: Mağaraya, doğaya ve doğal oluşumlara karşı merak duygusu olan kişilerin çeşitli mağaraları, mağara içi akarsuları, mağara içindeki yarasaların yaşamlarını, çeşitli oyukları, sarkıtları, yer altı uçurumlarını gezip görme faaliyetlerinin tümüdür (www.kulturturizm.gov.tr).
- Av Turizmi:Doğada gerçekleştirilen av sporu için av kaynaklarının, avcılık için uygun dönemlerde avcılara sunulmasını ve bunu yaparken de turizm açısından estetik olmasını ve ülke ekonomisine katkıda bulunmayı amaçlayan bir turizm türüdür(Ulusan, 2009: 51)
- Kongre Turizmi: Kuruluşların belirli zamanlarda düzenledikleri konuşma, seminer, toplantı gibi faaliyetlerin sık sık yapılmasından dolayı oluşan ve yılın her ayı yapılabilen bir turizm türüdür(Ulusan, 2009: 53).
- Golf Turizmi: Golf sporunu seven ve asıl amacı golf oynamak olan ve bu amaç doğrultusunda seyahat eden tüketicilerin bu amacını karşılamanın yanı sıra yeme-içme, konaklama, eğlenme gibi faaliyetlerin tümünü kapsayan turizm çeşididir (www.kulturturizm.gov.tr).

- İpek Yolu Turizmi: Kültür ve turizm bakanlığının turizmi 12 aya yayma politikası çevresinde yürüttüğü “ipek yolu projesi” ile kervansarayların korunması ve tarihi ipek yolunun canlandırılması amaçlanmıştır. İpek yolu üzerine yapılan turizm türüne ise ipek yolu turizmi denmektedir (www.kultur.gov.tr)
- İnanç Turizmi:çeşitli din anlayışına sahip kişiler tarafından kutsal yerlerin ziyaret edilmesi ve ibadetlerin yerine getirilmesi amacıyla geçici konaklamalarla yapılan geziler ve bu geziler sırasında gerçekleştirilen faaliyetlerin tümüdür (Uluslan, 2009: 44).
- Hava Sporları:özellikle meraklı ve heyecanı seven kişilerin ilgi gösterdiği paraşüt, yelken kanat, balon, planör ve yamaç paraşütü gibi sporları içeren bir turizm türüdür(www.kultur.gov.tr).
- Dağcılık Turizmi: zellikle Şehir yaşamının sıkıcı, yoğun tempolu, yorucu ve gürültülü ortamından uzaklaşmak isteyen ve tüm mevsimler de sağlıklı yaşama ortamına ve benzersiz doğal güzelliklere sahip olan dağlık yörelerin ekiciliklerinden yararlanmak isteyen kişilerin katıldığı, kamp, tırmanış ve yürüyüş gibi etkinliklerin gerçekleştirilerek yapıldığı turizm çeşididir (www.kultur.gov.tr).
- Akarsu-Rafting Turizmi:Akarsu darrafting sporunu gerçekleştirerek eğlenmek veya akarsu kenarında dinlenmek, gezmek, fotoğraf çekmek vb. amaçlar ile yapılan gezilerdir (www.kulturturizm.gov.tr).
- Kuş Gözlemciliği:Kuş gözlemciliği kuşlara özel ilgisi olan ve bu uğurda para harcamaktan çekinmeyen kişiler tarafından yapılan bununla birlikte kuşları gözlemlerken doğayı da tanımaya fırsat sunan bir gözlem sporudur. Yerli ve yabancı turistler bu sporun gerçekleştirilebileceği ilgili alanlara gelmekte, kuşları gözlemlemekte ve sonra geldikleri noktaya geri dönmektedir (Uluslan, 2009: 40).
- Kamp Karavan Turizmi: Buldukları yerden karavanlarıyla seyahat eden kişilerin kendi ihtiyaçlarını (yeme içme- konaklama- ulaşım)kendileri karşılayarak, yeni yerler keşfetmek amacıyla yaptıkları seyahatleri kapsayan turizm Őeklidir (Uluslan, 2009: 39).

- Göl Turizmi:Su kenarında olmayı seven fakat kitle turizminin yoğunluğundan dolayı sakinliği ve huzuru deniz kenarlarında bulamayan kişilere hem sukenarında hem de doğa ile iç içe sessiz sakin bir ortam sunmasının yanı sıra içerisinde su sporlarının(kano, yüzme, sportif balıkçılığı, kürek, sörf vb.)gerçekleştirilebildiği turizm türüdür (www.unutulmaz.net).
- Botanik (Bitki inceleme) Turizmi:Bitkilere ve doğaya meraklı kişilerin çeşitli bitkileri gözlemlemesi incelemesi amacıyla yaptığı seyahatlerdir(www.unutulmaz.net).
- Trekking (Doğu yürüyüşü) Turizmi: Doğa ile iç içe olmayı seven kişilerin arkadaşlarıyla, aileleriyle, kişisel veya bir grup ile yaptıkları alternatif turizm çeşididir (www.kirklarelikulturturizm.gov.tr).

1.2. Eko Turizm

Seyahat kavramı insanların var oluşları ile başlayan ve bazı etkenlerle günümüze kadar hızlı gelişim göstermiş bir olgudur. Seyahat kavramı temeline dayalı olarak turizm kavramı ortaya çıkmıştır. Bir tanıma göre turizm; Seyahat edilen bir bölgenin doğal güzelliklerini görmek, tarihini-kültürünü öğrenmek, bunları tanımak ve bunları gerçekleştirirken eğlenmek ve dinlenmek için yapılan gezidir (Morgül, 2014: 27). Turizmin ülke ekonomilerine katkıları tüm dünyada bilinmektedir. Bunun içindir ki gelişimlerine ve kalkınmalarına önem veren ülkeler turizme yönelmekte ve bu önemli sektörden kendilerine düşen paylarını arttırmak için tüm güçleri ile çalışmaktadırlar (Zengin ve Eker, 2016:166). Turizm kavramı ülkeler ve yatırımcılar için bu kadar önemli konumdayken rekabet kaçınılmaz olmuştur. Turizmin ülkemize getirisi ve olumlu yönleri çok olsa da yanlış yapılan yatırımlar, bilinçsiz yöneticiler ve kitle turizmine olan ilginin yoğun olması, yeşillik alanların yok edilerek betonlaştırılması, daha çok deniz kum güneş turizmine önem verilmesi gibi durumlar ile birlikte turizmin aşırı yoğunluk gösterdiği bölgelerde ve kıyılarda çevre hem fiziksel hem de sosyal olarak tahrip olmaya başlamış ve olumsuz etkileri ortaya çıkmaya başlamıştır.Bu etkilerle birlikte günümüzde mevcut deniz, kum ve güneş anlayışı devam ederken bazı tüketici gruplarının da farklı arayışlara girdiği gözlenmeye başlamıştır (Bilgiç, 2007:313). Bu bağlamda geçmişten beri doğa turizmini geliştirmeye yönelik üretilen turizm projeleri oluşturulmuştur. 1980’li yıllardan sonra ATAK projesi, mavi bayrak projesi, olta balıkçılığı projesi, mağara turizmi projesi, yayla turizm projesi, belek

turizmi projesi, akarsu turizmi projesi, bisiklet tur güzergahlarının belirlenip geliştirilmesi projesi, Kuş gözlemciliği projesi, dağ-doğa yürüyüşleri projesi gibi projelerle ülkemizde turizmin 12 aya yayılması, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi ve doğaya dayalı turizmin geliştirilmesi amaçlanmıştır. 2002 yılında ise ülkemizde doğaya dayalı turizmin gelişmesi amacı ile ilk “Eko turizm derneği” kurulmuştur (Selimoğlu, 2004: 5). Günümüzde ise insanların taleplerinin karşılanması ve turizm stratejilerinde 2023 yılında, 63 milyon turist ve turist başı 1350 \$ harcama ile 86 milyar \$ dış turizm gelirine ulaşılması ve turizmin çeşitlendirilerek tüm yıla yayılması hedeflenmektedir (turizm.ege.edu.tr). Farklı turizm arayışı içinde olan turistlerin taleplerine ve 2023 yılı hedeflerine ulaşmak için deniz-kum-güneş turizmi dışında alternatif turizm türleri geliştirilerek turizmin çeşitlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Deniz-kum-Güneş turizmine gösterilen aşırı ilgiden dolayı kıyılarda yaşanan yoğunlaşma ve bozulma, turistlerin farklı tercihleri, doğaya dönüş özlemi, çevre koruma bilincinin gelişmesi vb. nedenlerle alternatif turizm kavramı ortaya çıkmıştır (Bilgiç, 2007:13).

Alternatif turizm kavramı ile birlikte günümüzde kitle turizmine olan ilgi biraz olsun azalmaya başlamış ve çevre duyarlılığı artmış, çevre koruma bilinci gelişmiş, Çevrenin korunmasına yönelik mücadeleci yaklaşımlar oluşmuştur. Bununla birlikte turizm sektörü, artık çevreye daha duyarlı olmaya başlamış ve bu duyarlılık gittikçe artmaya başlamıştır (Yılmaz,2016:1). Turistlerin bu duyarlılığı ile birlikte eko turizm kavramı ortaya çıkmıştır. Eko turizmin temeli çevredir. Eko turizm; doğal güzellikleri ve çevreyi bozmayan, doğal kaynaklara zarar vermeyen ve kullanılan doğal kaynakların sürekli korunmasını ve doğru bir şekilde işletilmesini ön gören bir turizm türüdür (Todeg, 2010: 42). Bir diğer deyişle turizm sektörünün doğaya dayalı bir alt dalı olan eko turizm doğanın kıymetini bilmek ve doğadan zevk almak olarak tanımlanabilmektedir (Kandır; 2017:6). Türkiye, alternatif turizm talebine ve turistlerin çevre duyarlılığına dayalı taleplerine karşılık verebilmek için, öncelikle turizmi çeşitliliğini arttırmaya başlamıştır. Kaynak olarak doğal, kültürel, sosyal yapı ve tarihin kullanıldığı turizm sektöründe kaynakların sürdürülebilir olması ve çevrenin turizmden olumsuz etkilenmemesi açısından en önemli alternatif turizm yaklaşımlarından biri eko turizmdir. Çeşitli kaynaklarda eko turizm faaliyetleri tanımlanırken; yaban hayatı gözleme, yürüyüş (trekking), koruma altında bulunan alanlarını ziyaret etmek,

tırmanış, yayla turizmi, foto-safari, kuş gözlemciliği, balık tutma, binicilik faaliyetleri, balon turizmi, tüplü dalış, bisiklete binme, tarımsal turizm, akarsu turizmi, kamp ve karavan turizmi, mağara turizmi, dağcılık, kaya tırmanışı, rafting, kano, yamaç paraşütü, av turizmi göl turizmi gibi çok sayıda doğa temelli turizm faaliyetleri olarak örneklendirilmiştir (Kandır, 2017:6). Son yıllarda doğal çevre; yıl boyunca çalışan, şehrin yoğun temposundan sıkılmış, yorulmuş ve kalabalık şehir yaşantısının gürültüsünden, hava kirliliğinden, stresinden uzaklaşmak isteyen kişilerin doğa ile iç içe olmak, temiz hava almak eğlenmek, dinlenmek, yeni yerler ve farklı kültürler keşfetmek gibi çeşitli nedenlerle tatil yapmak için ilgi gösterdiği yerler haline gelmiştir. Böylece doğal alanlar seyahat eden insanların dikkatini çeken turizm destinasyonları olmaya başlamıştır.

1.2.1. Eko Turizmin Amacı ve Özellikleri

Son yıllarda oldukça yaygın olan kitle turizmi anlayışı ile birlikte doğanın tahrip edildiği, çevrenin bozulduğu ve çoğunlukla deniz, kum, güneş turizmine dayalı bir turizm algısı oluşmuştur. Günümüzde bu durumdan rahatsız doğaya duyarlı, meraklı ve farklılık arayışında olan, doğaya yönelik talepleri olan turist profili oluşmuştur. Bu talepleri karşılamak için son dönemlerde oldukça önem gören “eko turizm” kavramı ortaya çıkmıştır. Eko turizmi kitle turizmi ve diğer turizm çeşitleri ile karşılaştırıldığında bunlardan farklı özellikler göstermektedir. Eko turizmin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Morgül, 2014: 28; Soykan, 2003:3; Çakıcı, Yavuz ve Çiçek, 2014: 77; Çetin, 2001: 26-42; Selimoğlu, 2004:1-10);

- Doğa temellidir,
- Eko turizmi çevreyi korurken sosyal çevreyi korumayı da hedef alır,
- Turistlerin yerel halk üzerinde ki etkileri yok denecek kadar azdır. Doğa turizmine katılan turistler temel ilke olarak gittikleri yerin gelenek ve göreneklerini de korumayı benimserler,
- Yenilenemeyen kaynakların minimum düzeyde kullanılmasını sağlayarak sürdürülebilir turizme katkı sağlar,
- Küçük kırsal işletmeleri destekler,
- Mevsimsel turizm çeşidi değil yılın tüm döneminde gerçekleştirilebilir,
- Doğa turisti meraklı olduğu için daha çok harcama yapmaya eğilimlidir,
- Turizmin ülke içerisindeki coğrafi dağılımında önemli bir denge unsurudur,

- Eko turizm biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunur,

Bu özellikler göz önüne alınarak bakıldığında eko turizminin en önemli amacı doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Diğer geniş bir ifade ile; Doğaya meraklı kişilere doğa ile uyumlu rekreatif faaliyetler sunmak, doğaya zarar vermeyecek doğa ile uyumlu konaklama alanları oluşturmak ve yerel halk ile iç içe zaman geçirmesini sağlamak bunu yaparken de sürdürülebilirlik ilkesini göz önünde bulundurarak yapmaktır.

1.2.2. Eko Turizmin Sosyo-Kültürel, Ekonomik ve Çevresel Boyutu

Günümüzde doğa temelli turizm anlayışı olan eko turizmin birçok boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar arasında eko turizmin sosyal, ekonomik ve kültürel boyutuna değineceğiz.

Eko Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutu: Eko turizm temelinde doğayı korumayı barındıran bunun yanı sıra bölge halkına gelenek ve göreneklerini korumayı hedefleyen bir turizm türüdür.

- Kitle turizminde asıl hedef bu olmadığı için bölgeye gelen turistler yerel halkı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Eko turizmde bu etki yok denecek kadar azdır (Çetin, 2001: 44).
- Yerel halk turizmden gelir elde etmeye başladığından turiste karşı bakış açısı değişir daha anlayışlı olur ve turizm konusunda bilinçlenir. İnsanın içinde bulunan merak içgüdüleriyle başka bölgelere seyahat etme ve tatil yapma bilinci gelişir bu gelişimle birlikte iç turizmin hareketlenmesine katkı sağlanmış olur (Torun, 2013: 35).
- Eko turizmin geliştiği bir bölgede unutulmaya yüz tutmuş meslekler(halıcık, süs işlemeliliği, dokumacılık vb.) canlanmaktadır. Bu durum sosyal yapının korunmasının bir göstergesidir (Çetin, 2001: 45).
- Yöreyle yönelik yapılan şenlikler ve festivallerle birlikte halkın kültürü ve yapısı turiste aktarılmaktadır (Bilgiç, 2007: 31).

Eko Turizmin Ekonomik Boyutları: Eko turizm, eşsiz doğal güzelliklere sahip ve bozulmamış kültürü olan bölgeler için gelecek vadeden ekonomik gelişme fırsatı sunmaktadır (Kuter, ve Ünal, 2009:152). Bunun yanı sıra ekonomik olumlu etkileri şunlardır;

- Bölgede yaşayanlar için ilave gelirler oluşturur ve istihdam olanaklarını artırır (Kuter ve Ünal, 2009:152),
- Turizmin 12 aya yayılmasını ve turizm gelirinde artış sağlar,
- Eko turist, diğer turistlere oranla para harcamaya daha yatkındır (Çetin, 2001: 52).
- Eko turizm bir ülke tanıtımı için çok önemli bir araçtır(Soykan, 2003:5),
- Ülke içinde turizmin coğrafi dağılımı için bir denge unsurudur(Soykan,2003:5).

Eko Turizmin Çevresel Boyutları: Son zamanlarda eko turizme karşı hızla artan ilgi beraberinde birçok olumlu sonuç getirmiştir. Bu olumlu sonuçlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür;

- Doğa temelli bir turizm çeşidi olduğu için doğayı korumayı ön planda tutar (Morgül, 2014: 28),
- Yenilenemez kaynakların minimum kullanımı gerektirir,
- Değerli ve bozulmamış doğa alanları koruma alanı, milli park ya da tabiat anıtı haline getirilerek bu alanlarda çevreye zarar verebilecek (kereste, tarım, madencilik, ticari vb.) faaliyetlere karşı koruma altına alınmaktadır (Kuter ve Ünal, 2009:151),
- Turizmden gelir elde eden halkın kötü çevreyi pazarlayamayacağı konusunda bilinçlenmesini sağlayarak çevresel değerlerin ve kültürel varlıkların korunmasına yardımcı olur (Torun, 2013: 34).

1.3. TÜRKİYE’DE EKO TURİZM

Türkiye eko turizmin uygulanabilmesi açısından zengin doğal güzelliklere ve kültürlere sahip bir ülkedir (Kandır, 2017:7). Aynı zamanda 4 mevsimin ülkede yaşanıyor olması, 3 tarafının denizlerle kaplı olması ve farklı, inanç kültürlere sahip insanların uzun yıllar bir arada yaşadığı bir ülke olduğundan eko turizm açısından oldukça büyük bir potansiyele sahiptir (Morgül, 2014: 29). Eko turizm potansiyeli bu denli yüksek ülkemizde bilinçli yatırımlar yapıldığında ve eko turizm geliştirildiğinde sürdürülebilirlik ve ekonomi açısından en uygun kalkınma yolu olarak düşünülebilir (Morgül, 2014: 29; Selimoğlu, 2004: 10). Ülkemizde ilk eko turizm derneği 2002 yılında eko turizmi geliştirmek amacıyla İstanbul da kurulmuştur. Günümüzde de eko turizmi desteklemek amacı ile kurulmuş mevcut dernekler bulunmaktadır. Ülkemizde eko turizm faaliyetleri “korunan alanlarda” da gelişme göstermektedir. Korunan alanlar

biyolojik çeşitlilik, insan hayatının feraha kavuşması, ekosistem devamlılığı açısından önemli bir unsurdur(Sezen, 20017:165). Türkiye’de korunan alanlar deniz kıyıları, dağlar, deltalar, ormanlar, yaylalar, göller, denizler, bozkırlar, akarsular, kanyonlar, derin vadiler ve hatta buzullara kadar çeşitli doğal ekosistem ve oluşumları içerisinde bulundurmaktadır. Türkiye’de korunan alanlar, ilgili Bakanlıklara bağlı mevzuat çerçevesinde belirlenmekte olup, 2017 yılı toplam korunan alan sayısı 3944 tür (www.csb.gov.tr). Türkiye’de iki farklı bakanlık tarafından yönetilen koruma alanları şu şekilde ifade edilebilmektedir; Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından yönetilen korunan alanlar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanları, milli parklar, doğal, kültürel ve tarihi tabiat anıtları, yaban hayatı geliştirme sahaları, sulak alanlar, ulusal öneme haiz sulak alanlar, kent ormanları, muhafaza ormanları, gen koruma ormanları, tohum bahçesi ve tohum mesçeresi olarak koruma statüsündedir.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yönetilen korunan alanlar ise, doğal sit alanları ve özel çevre koruma bölgeleridir (Sezen, 2017:171).

1.3.1. Türkiye’de Eko Turizm Kapsamında Yapılan Çalışmalar ve Eko Turizm Alanları

Türkiye zengin coğrafi yapıya sahip olmasının yanı sıra geçmişten bu güne birçok kültüre kapılarını açmış, birçok kültürü bir arada bulundurmuş, kültürlerini ve doğal yapısını bozmadan bugüne kadar getirmiş nadir ülkelerden biri olduğundan eko turizm için biçilmiş kaftan olarak görülmektedir (Selimoğlu, 2004: 10; Morgül, 2014: 29). Bunun yanı sıra kuzey yarım kürede yer alması ve buna bağlı olarak iklimin etkisi turizm coğrafyası için çok önemlidir. İklim özelliğinin dışında fiziki çekicilik unsuru olarak çok sayıda dağlar, Göller, yaylalar vb. sahiptir (Çetin,2001: 69).İklim faktörünün bitki çeşitliliği, hayvan çeşitliliği üzerinde etkisi olduğu göz önüne alındığından bu alanda ülkemizde çok fazla çeşitlilik olduğu bilinmektedir. Tüm Avrupa’da 570 kuş çeşidi bulunurken sadece ülkemizde 502 civarı kuş çeşidi bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa’da bulunan 12000 bitki türünden 9000 i ülkemizdedir (www.biyologlar.com). Ülkemizde kuş cennetlerinin bulunması gerek bilimsel araştırmacılar gerekse özel ilgi sahipleri açısından önemli birer kaynaktır (Çetin, 2001: 59). Ülkemizin 7 bölgesinde de eko turizm açısından önemli doğal yapısı bozulmayan geliştirildiği takdirde önemli turizm alanları oluşturacak alanlar görmek mümkündür. Karadeniz eşsiz manzarası, dağları, doğal güzellikleri, yemyeşil doğası ile mükemmel

bir yerdir. Doğasının yanında kültürüne sahip çıkan, geleneksel yapılarını bozmayan halkı ile eko turizm açısından oldukça elverişli bir bölgedir (Çamlıbel, 2016: 10-15). 1990 yılında “yayla turizmi projesi” ile birlikte 26 tane yayla turizm merkezi olarak ilan edilmiştir. Bu yaylalardan 20 tanesi Karadeniz bölgesindedir (Bilgiç, 2007: 16). Akdeniz bölgesinde ise öncelikle Antalya, Isparta, burdur önemli eko-turizm merkezlerindedir. Bölgenin mevsimsel özellikleri, doğası, geniş bitki yelpazesi eko turizm açısından oldukça uygundur (Çamlıbel, 2016: 10-15). Trakya bölgesindeki mağaralar, nadir bulunan ormanlardan biri olan su basar orman, halkın geleneklerine uygun festivaller, anıt ağaçlar ve el sanatları eko turizm açısından Trakya bölgesinin uygun olduğunu göstermektedir (Morgül, 2014: 29). Marmara bölgesinde bulunan Türkiye’deki en büyük 2.su basar ormanı, zengin kuş ve bitki çeşitleri, termal turizm merkezleri, tarihi evler, maden deresi, canlı ağaç müzesi, darıca kuş cenneti, Kartepe, Güzeldere şelalesi, efteni gölü gibi alanlar Marmara bölgesinin eko turizm açısından elverişliliğine örnektir (Zengin ve Akay, 2012:118). Bunlara ek olarak önemli eko turizm alanları olarak kaz dağları, Uludağ, küre dağları, kozak yaylası, cehennem dere vadisi, toros dağları, Göreme milli parkı, nemrut dağı, Yedi göller milli parkı, manyas gölü, uzungöl havzası, altındere vadisi, fırtına vadisi, kapadokya ve daha birçok bölge sayılabilmektedir. Ülkemizde uygulanabilirliği açısından bu derece uygun ve sürdürülebilirlik açısından önemli olan eko turizmin, 1956 yılında çıkan 6831 sayılı Orman Kanunu ile temelleri atılmaya başlanmıştır. Bu kanunun 25. maddesi ile nadir özellik ve güzellik arz eden sahaların Milli Park rejimine alınması sağlanmış ve mesire yerleri tesis etme imkanı elde edilmiştir. Bunun yanı sıra ilk olarak 2002 yılında kurulan “ Eko Turizm Derneği” ile birlikte eko turizm faaliyetleri hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir.2002 yılında kurulan eko turizm derneği 2006 yılında “Türkiye Eko-turizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği” adı altında faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır (Batur ve diğerleri,2013: 52; Kızılsan ve Özyurt, 2012: 52). Günümüzde “Türkiye Eko-turizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği” ve bunun gibi birçok dernek ülkemizde çoğu ilde faaliyet göstermektedir. Bunun yanı sıra çevre korumayı amaçlayan, turizmdeki çeşitliliği artırmayı ve kıyılardaki baskıyı azaltmak için turizmi doğaya ve gelişmemiş bölgelere yaymayı amaçlayan çeşitli turizm projeleri geliştirilmiştir.

- **Atak Projesi:** Bu paroje Akdeniz ve ege kıyılarında bulunan yerleşimlerin alt yapı sorunlarını gidermek ve daha sonrada yeni kıyı yönetim yöntemlerini

tanımlamak amacı doğrultusunda 1989 yılında oluşturulmuştur (Selimoğlu, 2004: 13).

- **Mavi Bayrak Projesi:** Mavi bayrak uluslararası bir çevre ödülüdür ve bu ödül gerekli nitelikleri taşıyan marina ve plajlara verilmektedir (Batur, 2013: 53). Türkiye’de 2017 yılı itibari ile mavi bayraklı 454 plaj, 22 marina, 13 yat bulunmaktadır (www.turcev.org.tr).
- **Belek Yönetim Planı:** Belek ilçesinin kültürel çevrenin korunmasını korumak ve geliştirmek amacı ile 1996 yılında oluşturulmuştur (Batur, 2013: 53).
- **Yayla Turizmi Projesi:** Yaylaların turizme kazandırılması amacıyla 1990 yılında başlatılan bu proje doğrultusunda turizm potansiyeli yüksek olan yaylalar belirlenerek buraların geliştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır(konaklama alanları, yeme- içme alanları, ulaşım vb.) ve proje kapsamında 26 adet yayla turizm merkezi olarak ilan edilmiştir (Selimoğlu, 2004: 14).
- **Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi:** Dağ ve doğa yürüyüşleri kapsamında farklı bölgelerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi ve ekonomik-sosyal anlamda gelişmesi amacı ile yapılmıştır (Batur, 2013: 53).
- **Akarsu Turizmi Projesi:** Bu proje ile çeşitli su sporları açısından turistlere önemli bir akarsu turizmi potansiyeli sunmak ve turizmin çeşitlendirilmesine katkıda bulunmak amaçlanmıştır (www.kulturturizm.gov.tr).
- **Bisiklet Tur Güzergahlarının Belirlenip Geliştirilmesi Projesi:** Doğa ile iç içe olmayı seven ziyaretçiler için yapılacak turizm aktivitelerini çeşitlendirmek amacı ile yapılmıştır (Batur, 2013: 53)
- **Atlı Doğa Yürüyüşü Projesi:** Turizm aktivitelerinin çeşitlendirilmesi amacı ile Antalya, Kapadokya, Muğla, Kastamonu gibi yörelerde düzenlenmektedir (Selimoğlu, 2004: 13).
- **Mağara Turizmi Projesi:** Ülkemiz birçok mağaraya ev sahipliği yapmaktadır. Bu projenin amacı büyüklü küçüklü yüzlerce mağaranın bilimsel ve sportif etkinliklerle turizmin hizmetine sunulmasıdır (Selimoğlu, 2004: 13)
- **Olta Balıkçılığı Projesi:** Turistlerin konaklama sürelerini uzatmak amacıyla yapılabilecek bir faaliyet olduğu için bu amaçla planlanmıştır (Selimoğlu, 2004: 13)

- **Kuş Gözlemciliği Projesi:** Türkiye'deki kuşlar için önemli olan alanlara yönelik kamuoyu bilinci oluşturma bu alanların çeşitli kampanyalarla ve etkinliklerle korunmasını sağlama, bu alanlardaki gelişmelerin sürekli bir şekilde izlenmesini ve yeni ÖKA'ların (Önemli kuş alanları)tespit edilmesini amaçlamaktadır.

Eko turizm günden güne daha çok ilgi görmekte ve değerlendirilmektedir. 2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan “2023 turizm stratejisinde” özellikle Karadeniz bölgesinde yer alan Bolu, Bartın, Sinop, Kastamonu, Zonguldak, Ordu, Rize, Artvin, Giresun eko turizm açısından öncelikli geliştirilecek bölge olarak belirlenmiş ve eko turizmin önemi vurgulanmıştır (mehmeterdalodabas.wordpress.com).

1.3.2. Türkiye’de Turizmin Çeşitlendirilmesi Açısından Eko Turizm ve Önemi

1980li ve 1990lı yıllardan sonra ülkemizde kitle turizminde büyük bir artış görülmüştür (Sancar ve Zengin, 2014:143). Turizmin ekonomiye olan etkileri de göz önüne alınınca (İstihdama etkisi, ödemeler dengesine etkisi, bölgesel kalkınmaya etkisi) ülkeler turizm sektöründen kendilerine düşen payı almak için ellerinden geleni yapmış ve turistlerin taleplerini karşılamışlardır (Öztürk ve Yazıcıoğlu,2002: 1). Ülkemizde genellikle kitle turizmine ve deniz-kum-güneş turizmine ağırlık verilmiş, bunun sonucu olarak da kıyılardaki aşırı yoğunlaşma ile birlikte doğal çevreyi koruma kullanma dengesi bozulmuştur (Bilgiç, 2007:42).Turizmdeki bu olumsuz gelişmeler,turistlerin çevre bilincinin oluşması, tüketicilerin klasik kitle turizminden sıkılması, Turizmin bütün yıla yayılma anlayışının gelişmesi ile birlikte yeni turizm türlerini geliştirmek gereği ortaya çıkmıştır (Uluslan,2009:24).

Eko turizm ülkemiz açısından büyük bir değerdir. Ülkemizin farklı kültürlerin bir arada yaşamasıyla sahip olduğu zengin kültürel yapısı, coğrafi konumu, 3 tarafının denizlerle çevrili olması, birçok kuş türü ve bitki türünün bulunması, 4 mevsim yaşaması, doğal güzellikleri el değmemiş tarihi ile eko turizm için oldukça ileri seviyededir. Ülkemiz de deniz- kum- Güneş turizmi sezonu 5-6 ayı geçmemesi nedeni ile bu denli güzelliğe sahip ülkemizden yeteri kadar verim alınamamaktadır. Bu nedenle ülkemizde turizmi 12 aya yaymak ve turizm avantajı bulunan bölgeleri ön plana çıkartarak bu bölgelerin turizme kazandırılması sağlanmalıdır. Bu doğrultuda eko turizm, turizmi 12 aya yayma ve ülke genelinde turizmi çeşitlendirme hususunda büyük bir avantaj sağlayabilmektedir.

Son yıllarda çevreye ve farklı kültürlere olan duyarlılığın artması ile birlikte eko turizmde eko turizm potansiyelinin hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Özellikle eko turizmin sunduğu eşsiz doğa manzaraları, bitki örtüsü, hayvan ve bitki çeşitliliği, temiz hava, yeşilin bin bir tonu, doğa yürüyüşü, atlı doğa yürüyüşü, avcılık faaliyetleri gibi benzeri faaliyetlerle günden güne daha çok ilgi çekmektedir.

1.4. Sakarya’da Eko Turizm

Bu kısımda Sakarya’nın eko turizm açısından değerine vurgu yapmak amacı ile yapılan araştırmalar ve görüşmeler sonucunda Sakarya’nın genel yapısı, eko turizm alanları, eko turizm kapsamında yapılabilecek aktiviteler ve Sakarya’nın kültür-geleneklerinden bahsedilmektedir.

1.4.1. Sakarya’nın İklimi, Coğrafyası, Sosyal ve Kültürel Yapısı

Marmara bölgesinin kuzeydoğusunda yer alan Sakarya doğal güzellikleri, gölleri, plajları, zengin ormanları, sıcak su kaynakları, yaylaları, vadileri ile önemli doğal değere sahiptir (Yamaç ve Zengin, 2015: 57). Sakarya ili, 4.838 km² yüzölçümü ile Türkiye’nin % 0.62’sini kaplamaktadır (Aktaş,2011: 10).Bulunduğu konumdan dolayı Karadeniz ve Marmara iklimi özelliklerini taşıyan yağışlı rutubetli bir havaya ve ılıman bir iklime sahiptir (Aktaş, 2011: 24; bolge1.ormansu.gov.tr). İl de kış ayları yağışlı ve ılık yaz ayları ise sıcak geçmektedir (Aktaş, 2011: 24; www.sakarya.gov.tr). Bitki örtüsü bakımından da oldukça zengin olan Sakarya’nın dağlar%36’sını, ovalar %22,1’ini ve platolar %44,3’ünü oluşturmaktadır (www.sakarya.gov.tr).

Sakarya ilinin nüfusu 2016 yılsonu itibari ile 976.948 olarak bilinmektedir. Sakarya nüfus bazında ele alındığında Türkiye’de bulunan iller arasında 22. Sırada, yüzölçümü olarak ele alındığında ise 66. sıradadır. 1954 yılına kadar Kocaeli’ye bağlı bir ilçe olan Adapazarı, 22 Haziran 1954 tarihinde İl olarak Sakarya adını almıştır. 06.03.2000 tarihinde de Büyükşehir Belediyesi statüsüne kavuşturulmuştur. Toplam 16 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar; Adapazarı, Arifiye, Erenler, Akyazı, Serdivan Ferizli, hendek, Taraklı, Karapürçek, Karasu, Kaynarca, Kocaali, Pamukova, Sapanca, Geyve, Söğütlü ilçeleridir (www.sakarya.gov.tr).

1.4.2. Sakarya’daki Eko Turizm Alanları

Eko turizme gösterilen ilgi son yıllarda günden güne daha çok artış göstermeye başlamıştır. Şehrin gürültüsünden sıkılan, deniz-kum- güneş turizminden sıkılan, çevre

bilinci gelişin, farklı kültürleri öğrenmek isteyen, temiz hava solumak isteyen ve farklı aktivitelerle birlikte doğayı keşfetmeyi isteyen tüketiciler eko turizmi tercih etmektedir.

Sakarya ili yeşil doğası, manzaraları, gölleri, yaylaları, ovaları, ormanları, denizleri, el sanatları ve çeşitli aktivitelere uygunluğu ile eko turizm açısından önemli bölgededir. Sakarya'da birçok eko turizm alanı bulunması ayrıca tüm önemli ulaşım yollarının kavşak noktasında olması ili avantajlı konum haline getirmektedir(www.sakarya.bel.tr). Bunun yanı sıra İstanbul'a yakın olması il için çok büyük bir avantajdır. İstanbul'un yoğun nüfusundan, trafiğinden, gürültüsünden, beton yapılarından, iş hayatından sıkılan insanlar doğayla baş başa kalabilecekleri yeşille iç içe huzurlu yerler aramaktadırlar (Bilgiç, 2007: 45). Sakarya turistlerin bu taleplerini karşılayabilecek eko turizm potansiyeline sahip bir şehirdir. Sakarya'daki en önemli eko turizm olanakları şu şekilde sıralanabilir,

1.4.2.1. Sulak Alanlar: Sakarya'daki başlıca önemli sulak alanlar şu şekilde sıralanabilir;

- **Sapanca Gölü:**Marmara bölgesinin doğu kesiminde bulunan ve Adapazarı Ovasını İzmit Körfezi oluşuna birleştiren sapanca gölü, tektonik oluşumlar sonucu ortaya çıkmış tatlı su gölüdür (www.csb.gov.tr). Çevresinde bulunan son derece çarpıcı doğal güzellikleri ve ulaşılabilir konumda olması nedeni ile çevredeki illerden de ilgi görmektedir. Rekreasyon alanlarının bulunduğu, kamp, piknik gibi aktivitelerin yapıldığı ve bunun yanı sıra ulusal ve uluslar arası su sporları müsabakalarının gerçekleştirildiği (sörf, yelken ve kürek) Sapanca Gölü bu organizasyonlarla ve doğal güzellikleriyle çok sayıda ziyaretçi çekmektedir(www.sakarya-saski.gov.tr).
- **Poyrazlar Gölü:** Adapazarı'nın 7-8 km kuzey doğusunda yer alan küçük tatlı su göllerinden biridir. Bölgede saplı meşe, saçlı meşe,radiata çamı, karaçam,sahil çamı, kızılçam, sarıçam, dişbudak, göknar, gladiçya, akçaağaç, ceviz, titrek kavak, ak söğüt, sedir, kokarağaç, yabani elma, yabani kiraz, menengiç, alıç, kızılıçık, böğürtlen, kuşburnu, tavşan memesi, eğretili, karaçalı, ateş diken, mor çiçekli orman gülü, kekik, alev ağacı, aklar otu, kuzu kulağı, şevketibostan, sarmaşık, laden, funda, üçgüller, çayır otu ve baklagiller bulunmaktadır (www.poyrazlargolu.tabiat.gov.tr). Diğer yandan gölde günümüze kadar yapılan

çalışmalarda 154 kuş türü tespit edilmiş olup;bu kuşların 65'i yerli kuş türü, 47'si yaz göçmeni, 36'sı kiş göçmeni ve 6'sı transit gçer olarak belirlenmiştir(www.poyrazlargolu.tabiat.gov.tr). Bunların yanı sıra alanda, çakal, gelincik, tilki, tavşan, kirpi, sincap, yabandomuzu, köstebek, kara kaplumbağası, tarla faresi, salamandra, yeşilkertenkele ve benekli toprak semenderi bulunmaktadır (Uzun, Tabur ve Ayvaz, 2009: 4). Poyrazlar gölü balık türleri ise; aynalı sazan, sazan, turna, kaptırğa (Karagöz Balığı), tatlısu levreği, çapak balığı, kızıl kanat, kaya balığı ve yayın balığı balığıdır. Bu özellikleriyle birlikte gölü özellikle sportif olta balıkçılığı, yaban hayatı gzlemciliğı, foto-safari, doğa yürüyüşü, bisikletli gezi, piknik ve dinlenme gibi etkinliklerinin yapılabildiğı insanların göz zevkine ve psikolojik yapısına hitap eden doğal bir manzaraya sahip bir alan konumundadır (www.poyrazlargolu.tabiat.gov.tr).

- **Acarlar Gölü(Longoz):**“Longoz” tabanında çeşitli ağaç ve bitkiler barındıran sulak alanlara denmektedir (bolge1.ormansu.gov.tr). Acarlar gölü longoz karakterine sahip bir gldr. Gln longoz karakterine sahip olması çok yoğun bitki örtüsü ile kaplanması ve sulak-bataklık özelliğinin olmasından dolaydır. İğneada Longozu'ndan sonra Türkiye 'deki en büyük ikinci su basar ormanı acarlar longozudur (sakarya.ormansu.gov.tr). Acarlar Gölü Longoz Ormanı, Sakarya Nehri Havzası'nda Karasu ile Kaynarca ilçeleri içerisinde yer almaktadır. İçi ormanla kaplı bu gl, Karadeniz'e paralel olarak konumlanmış, denize 2 km mesafede, 12 km uzunluğunda ve 1 km ile 1.5 km genişliğinde bir sulak alandır (sakarya.ormansu.gov.tr). Acarlar Longozu, orman ve sulak alan ekosistemlerinin tüm özelliklerini bir arada bulundurması nedeniyle flora ve fauna açısından oldukça zengindir. Bölgede gürgen, kayın, meşe, kızıl ağaç ve dişbudakların hakim olduğu karışık yaprak döken orman vejetasyonu hakimdir (sakarya.ormansu.gov.tr). Aynı zaman da gölde kızılkanat, yayın sazan gibi balık türleri de bulunmaktadır (www.sakarya.com.tr). Bununla birlikte tilki, tavşan, yaban domuzu, doğan, gelincik ve sincap faunayı zenginleştirmektedir. Kuş tespit çalışması edinilen bilgilere göre Acarlar Gölünde 243 farklı kuş türünün barındığı sonucuna ulaşılmıştır (sakarya.ormansu.gov.tr). Ayrıca gölde nadir su bitkileri arasında olan su menekşesi ve gl soğanı ile birlikte toplam 12 endemik bitki türü saptanmıştır (bolge1.ormansu.gov.tr). Bölge de yaban hayatı

ve peyzaj güzelliklerine bağlı olarak kuş gözlemciliği, fotoğraf avcılığı ve bitki gözlemciliği, doğa yürüyüşü, tekne ve bisiklet turları gibi aktiviteler de yapılmaktadır (Akay ve Zengin, 2012: 118). Bölge de böyle çeşitli aktivitelerin yapılabilir olması, eşitiz doğası, zengin fauna ve florası, nadir bulunan longozlardan olmasından dolayı Sakarya da eko turizm için büyük avantaj sağlayan alanlar arasında olmaktadır.

- **Büyük Akgl:** Sakarya ilinin karasu ve Ferizli ilçeleri arasındadır merkezden uzaklığı 44kilometredir. Gln kıyıları genellikle bataklık ve sazlıktır. Gl çevresinde kamp, piknik, balık avcılığı ve yılın belli aylarında da yabankazı, karameke ve yaban ördeği avları yapılmaktadır (www.karasu.gov.tr).
- **Küçük Akgl:** Akgl köyü sınırları içerisinde yer alan, uzunluğu 600 metre olan ve çevresi ormanlarla kaplı olan küçük akgln Adapazarı merkeze uzaklığı 12 kilometredir. Merkeze olan mesafesi ve doğal güzelliğinden dolayı yaz aylarında balık avı tutkunlarının ve piknikilerin ilgi gösterdiği bir alan konumundadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr)
- **Doğançay Şelalesi:** Şehir merkezine 25 kilometre uzaklıkta ve deniz seviyesinden 600 metre yükseklikte olan doğançay Őelalesinin çevresinde yol ve yürüyüş (trekking) parkurları mevcuttur. Suyu oldukça soğuk ve temizdir (sakarya.ormansu.gov.tr).
- **Reisler Okçular Gölü:** Şehir merkezine uzaklığı 33 kilometre olan bu gl genellikle Mesire ve Piknik Alanı olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra gölde olta balıkçılığı yapılma imkanı vardır. evresi orman bitki örtüsüyle çevrili olan gl çevresi bisikletle gezebilmek için oldukça müsaittir (www.sakaryakulturturizm.gov.tr)
- **Maden Deresi ve Şelalesi:** Kocaali ilçesinde bulunan Maden Deresi sahip olduğu eşitiz doğal güzelliği, yeşitli, Şelalesi, akarsuyu, mesire yerleri, dinlenme alanları ve alabalık tesisleri turistlerin bölgeyi ziyaret etmesinde önemli unsurlardır (Yamaç ve Zengin, 2015: 64). Ormanlık alan içerisinde derin bir vadinin iinde akan derenin etrafında ınar, kestane ve kayın ağaçları bulunmaktadır ve çevredeki bu ağaçlar arasında çeşitli mağara girişleri bulunmaktadır. Macera severler için maden deresi Şelalesine tehlikeli mağara ve

geçitlerden geçerek tırmanış imkanı da bulunmaktadır (www.gezilmesigerekenyerler.com).

- **Soğucak Şelalesi:** Doğa yürüyüşü için oldukça uygun bir alan olan soğucak şelalesine yürüyüş boyunca ihlamur, kestane, kayın, gürgen ve çam ağaçlarından oluşan orman içinden geçilerek ulaşılır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).
- **Harkköy Kanyonu:** Mağara içerisinde kanyon girişine 40 metre uzaklıkta, 15 metrelik bir şelale vardır. Mağara içerisindeki manzara görülmemiş güzellikte tabiat harikasıdır. Dağcılık faaliyetlerinin birçoğu burada yapılmaktadır (www.sakaryarehberi.org)
- **Mollaköy Göletleri:** Yeşil çevresi eşsiz manzarasının yanı sıra Mollaköy'deki bütün göletlerde (Küçük olanları da dahil) Turna (Oklama), Kızılkant ve Çapak (Kaptırğa) tutulmaktadır. Yürüyüş, piknik ve olta balıkçılığı için oldukça uygun bir doğal çevredir (sakaryarehberi.org).
- **Kurtköy Baraj Gölü:** Sakarya ilinin Yeşilyurt ilçesinde yer almaktadır. Baraj gölü çevresi kamp yapmak isteyenler için uygundur. Göl çevresinde piknik ve bisiklet turları yapılabilmektedir.
- **Pamukova Kaymakam Suyu:** Trekking sporunu sevenlere hitap eden, yeşillikler içerisinde el değmemiş alanlardan oluşan bir yürüyüş parkurudur. Aynı zamanda buradan Soğucak Yaylası'na geçme imkanı da vardır. Pamukova Kaymakam Suyu destinasyonunda güzergah boyunca doğal görünümü ile birçok türde ağaç bulunur trekking sporuna ek olarak kampçılık ve diğer faaliyetlere de elverişli bir bölgedir (Yamaç, 2015:64).
- **Dinsiz çayı:** Mudurnu çayı'nın bir kolu olan Dinsiz çayı hendek sınırı yakınında Şark Beynevit Köyü civarından doğar ve uzunluğu 34 km dir (www.csb.gov.tr).
- **Akçay Deresi:** Eşsiz manzarası ve doğal güzellikler eşliğinde köyün ortasından geçen çay bölgedeki en önemli çekicilik unsurudur. Akçay daha çok huzurlu bir gün geçirmek, piknik ve yürüyüş yapmak için tercih edilmektedir.
- **Yırtmaç Deresi:** Kandıra'nın kuştünek mevkiinden doğan yırtmaç deresi Acarlar Gölü'ne dökülür (www.csb.gov.tr).
- **Taşkısığı Gölü:** Çaltıcak gölü olarak da bilinen göl Adapazarı'nın kuzeyinde Taşkısıık ve Ekizce köyleri arasında bulunur (www.csb.gov.tr). Gölde kerevit ve

birçok su balığı çeşidi bulunur. Göl son yıllarda turistik yönden ilgi görmektedir (www.csb.gov.tr).

- **Küçük Boğaz Gölü:** Tatlı su gölü olarak bilinen küçük boğaz gölü çeşitli derenin birleşiminden meydana gelmektedir. Göl denize sıfır olduğundan ve yağışlı dönemlerde denize döküldüğünden aynı anda tatlı ve tuzlu suda yüzmek, balık tutmak, kamp yapmak ve piknik yapmak göl ve çevresinde yapılan aktiviteler olmaktadır (www.csb.gov.tr).
- **Sakarya Nehri:** Eskişehir'in güneydoğusunda çifteler ilçesinden çıkarak Sakarya karasu ilçesinden denize dökülür. Uzunluğu 824 km olarak bilinmektedir. İl içindeki uzunluğu ise 159,5 km.dir. Bu alanda balıkçılık faaliyetleri mümkün olmaktadır (Aktaş, 2011: 28).

1.4.2.2. Sıcak Su Kaynakları

- **Kuzuluk Kaplıcaları:** Selçuklular döneminden günümüze kalan kuzuluk ilin en önemli kaplıcalarındandır. Sakarya ilinin Akyazı ilçesinde olup şehir merkezine 43 kilometre kuzuluk kaplıcaları, çeşitli su kaynaklarından meydana gelmiştir (bolge1.ormansu.gov.tr). Sinir sistemi rahatsızlıklarından, çocuk rahatsızlıklarına, cilt ve deri rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. Kaplıcalar tedavi amaçlı kullanımının yanı sıra doğada yürüyüş, bisiklet gezisi, huzurlu bir ortam ve halkla iletişim kurabilme imkanı yaratmaktadır (bolge1.ormansu.gov.tr).
- **Taraklı Kil Hamamı:** İl merkezine 55kilometre mesafede olan kaplıca çam ormanları arasında ve bir dere içerisinde bulunmaktadır (www.csb.gov.tr). Kaplıcanın etrafın doğaseverler için kamp yapmaya çok uygundur (www.csb.gov.tr).
- **Akyazı Çökek Kaplıcası:** Kuzuluk sınırları içinde bulunan kaplıcada toplam 9 kuyu bulunmaktadır ve bu kuyuların 4'ü su, 5'i ise çamur banyosu olarak kullanılmaktadır (www.csb.gov.tr). Ayrıca kaplıca suyu romatizma kaşıntı ve siyatik hastalıklarına iyi gelmektedir (www.csb.gov.tr).
- **Geyve Acısu İçmesi:** Suyun tadı nedeniyle "acısu" olarak bilinen içmenin sıcaklığı 26 derece olup hastalıklarda tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Bu hastalıklardan bazıları şunlardır; Mide, bağırsak ve cilt hastalıkları (Yamaç, 2015: 63).

- **Geyve ılıcası:** Sıcaklığı acısu ile aynıdır. Mineral yönünden oldukça zengin ve şifalı bir sudur mide hastalıklarına börek ve mesane taşlarına iyi gelmektedir (www.geyve.bel.tr).
- **Taraklı Termal Turizm Merkezi:** Uluslararası bilinirliğe sahip olan taraklı Sayısız film, reklam filmi ve belgesele ev sahipliği yapmış tarihi konakları, göletleri, yaylaları ve sakin yaşamıyla doğa temelli turizmin en önemli adresidir. Katı atıkların biyolojik yöntemlerle bertaraf edildiği, kendi enerjisini kendi kaynaklarından elde eden ve yaşam olan hiçbir alanda petrol türevi ürünleri kullanmayan proje birçok alanda Yeşil Yıldız almaya aday olmaktadır. İnsan sağlığı açısından son derece önemli olan Bikarbonat, Kalsiyum, Sülfat, Sodyum, Magnezyum, Nitrat, Potasyum, Mangan, Demir gibi mineraller termal suyun içinde bol miktarda bulunmakta ve romatizmal hastalıklar, cilt hastalıkları ve daha birçok hastalığın tedavisinde faydalı olmaktadır. Taraklı termal tatil köyünde su 48,5 derece 130 litre/saniye kapasiteli ve 200 metre derinlikten çıkarılmaktadır (www.taraklithermal.com.tr).
- **Taraklı Paşalar Konakları:** Eşsiz doğaya ve güzelliğe sahip taraklı bölgesinde yer alan termal konaklar, Termal sularların iyileştirdiği bir çok hastalığın yanı sıra masaj, sauna, çamur banyosu, spa, aroma terapi ve hamam imkanları da sunmaktadır (pasalarkonaklari.com). Bunun yanı sıra eşsiz doğal güzelliğe sahip olan taraklı da trekking, kültür gezileri, binicilik, seracılık, Motocross faaliyetleri, yamaç paraşütü, kamp-karavan faaliyetleri ve çim kayağı gibi faaliyetler sunmaktadır (www.pasalartermal.com).

1.4.2.3. Yaylalar

- **Acelle Yaylası:** Akyazı sınırları içinde bulunan ve İl merkezine 70 kilometre uzaklıkta olan yayla yaklaşık 1250-1300 metre yüksekliğe sahiptir. Yaylanın en önemli özelliğe çevre yaylalara geçiş sağlanabilmesidir (sultanpınar ve yanık yaylası). Yayla doğa yürüyüşü ve kamp için çok uygundur. Ayrıca yayla da doğal içme suları ve elektrik bulunmaktadır (Bilgiç, 2007: 50).
- **Karagöl Yaylası:** Taraklı sınırları içerisinde bulunan yayla yaklaşık 1200 metre yüksekliğe sahiptir. Çevresinde meşe, kayın, çam, köknar ve soğuk içmece sularının bulunduğu yaylaya haftanın belirli günleri halk pazarı kurulmakta ve el

işçiliği ile yapılmış, şimşir tarak, oyma kaşık, çeyiz sandığı gibi eşyalar satılmaktadır. Aynı zamanda Karagöl yaylasında trekking, yamaç paraşütü, kanyoning ve kampçılık faaliyetleri yapılabilmektedir. Yaylanın Çevresinde bulunan hark kanyonu, mağarası, Kemer Köprüsü, Hıdırlık Tepesi ve su kaynakları bölgede önemli çekicilik unsuru oluşturmaktadır (Aslan, 2015:138; www.tarakli.bel.tr).

- **Belengerme Yaylası:** Sakarya'nın Taraklı ilçe sınırları içerisinde olan yayla, taraklının bir diğer yaylası hamzapınar yaylası hemen yanında yer almaktadır (www.csb.gov.tr). Belengerme tepesinden bakıldığında doğa harikası olan karagöl yaylası görülebilmektedir (www.csb.gov.tr).
- **Soğucak Yaylası:** Sapanca sınırları içinde bulunan yaklaşık 1250 metre yaklaşık 1250 metre yüksekliğe sahip olan yaylanın il merkezine uzaklığı 35 kilometredir. Soğucak yaylasının etrafında mağaraya, akarsuya ve endemik bitki türlerine rastlanabilmektedir. Yaylada başlıca yapılabilecek aktiviteler piknik, atlı gezinti, doğa yürüyüşü, kampçılık, avcılık, doğa inceleme olarak sıralanabilmektedir (Yamaç, 2015: 61). Bütün bunlara ek olarak yılın belirli dönemlerinde ise yaylada şenlikler düzenlenmekte bu şenliklerde konser, at yarışı, güreş ve folklor yapılmaktadır (bolge1.ormansu.gov.tr).
- **İnönü Yaylası:** Pamukova ilçesinde bulunan ve il merkezine 81 kilometre olan yayla ziyaretçilere yürüyüş, piknik ve kamp ortamı sağlamaktadır (bolge1.ormansu.gov.tr). Yaylanın bir diğer özelliği orman içinden geçerek erikli yaylasına geçilebilmesidir. Bu özelliklere ek olarak yaylada dağ bisikleti, dağcılık, doğa yürüyüşü, foto safari, doğa inceleme, avcılık da yapılabilmektedir (www.csb.gov.tr).
- **Keremali Yaylaları:** Keremali yaylaları 1.200-1.400 metre arasında değişen yüksekliklere sahip birbirine çok yakın dört yayladan oluşan yaylanın ortasında bir göl ve dağın en yüksek zirvesinde Kerem Ali şehitliği bulunmaktadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr). Ortasında bulunan gölden dolayı “göl yayla” olarak da adlandırılmaktadır. Yaylalarda dağ bisikleti, dağcılık, atlı gezinti, doğa inceleme, doğa yürüyüşü, piknik ve fotoğrafçılık gibi birçok aktivite yapılabilmektedir. Sakarya'nın en çok turist çeken yaylalarından biridir (bolge1.ormansu.gov.tr).

- **Çiğdem Yaylası:** Yapısıyla ilgi çeken evlerin bulunduğu yaylanın; çimle kaplı geniş alanı, küçük ve hafif eğimli tepeleri ve eşsiz bir manzarası vardır (www.csb.gov.tr). Yaylanın en önemli özelliklerinden biri gezgin, yazar ve turizmcilerden oluşan bir jüri tarafından Türkiye'nin en güzel on yaylasından biri olarak seçilmesidir (sakaryaturizmplatformu.org). Yaylada her yıl belirli dönemlerde şenlikler düzenlenmektedir. Düzenlenen bu şenliklerde yaylada yetişen ürünler tanıtılmakta ve çeşitli eğlenceler yapılmaktadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).
- **Kırca Yaylası:** Bol miktarda dağ menekşesi ve şimşir ağaçları ve akçağaçları bulunmaktadır. Yeşilliklerle bezenmiş ve bozulmamış alanlardan oluşan bir parkur olup, Soğucak yaylasına geçme imkanı ve kaymakam suyu mağarasına girebilme imkanı da vardır. Kırca yaylasında yazın şenlikler yapılmaktadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).
- **Katırgözü Yaylası:** Pamukova sınırları içerisinde bulunan yayla yaklaşık olarak 1125 metre yüksekliğe sahiptir. Soğuk kaynak suları ve geniş yeşillik alanları ile eşsiz bir güzelliğe sahip olan yaylanın üst yanında bulunan mağarada hava sirkülasyonu olmakta ve sarkıt diktler bulunmaktadır (www.csb.gov.tr).
- **Yanık Yaylası:** Akyazı ilçesinde bulunan ve il merkezine uzaklığı 70kilometre olan yaylanın yüksekliği yaklaşık olarak 1000 metre olarak bilinmektedir. Yaylada turizm faaliyeti olarak dağcılık, doğa yürüyüşü, piknik, doğa inceleme, fotoğrafçılık ve avcılık yapılabilmektedir (www.csb.gov.tr).
- **Dikmen Yaylası:** Sakarya'nın hendek ilçesinde bulunan ve yüksekliği 1720 metre olan bu yayla bu yayla orman gülleriyle ünlü bir yayladır. Önemli özelliklerinden bir diğeri ise yaylanın zirve noktasında bir şehitlik bulunmasıdır (bolge1.ormansu.gov.tr).
- **Hamzapınar Yaylası:** Taraklı sınırları içinde yer alan yaylanın en önemli özelliği etkisini hiçbir zaman kaybetmeyen buz gibi soğuk suya sahip olmasıdır (bolge1.ormansu.gov.tr). Yaylada dağ bisikleti, dağcılık, yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü gibi birçok aktivite gerçekleştirilmektedir (Bilgiç, 2007: 56)

Yukarıda ki yaylalara ek olarak Sakarya ilinde Güzlek yaylası, ,Kuloğlu yaylası, turnalı yaylası, sultanpınar yaylası, yörükyeri yaylası, Davlumbaz yaylası, çiçekli yaylası ve kirpiyan yaylası da bulunmaktadır.

1.4.2.4. Tabiat Anıtı, Tabiat Parkları, Mesire Alanları ve Parklar

- **İl Ormanı Tabiat Parkı:** Adapazarı - Sapanca karayolu üzerinde bulunan tabiat parkı eşsiz sapanca gölü manzarasını seyretme imkanını ziyaretçilerine sunmaktadır (bolge1.ormansu.gov.tr). Alan içerisinde de çeşme, kır lokantası, büfe, WC, giriş kontrol noktası, çocuk oyun grubu, kameryeler, basket sahası, yağmur barınakları gibi yapılar bulunmaktadır.
- **Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı:** 1993 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından içerisinde barındırdığı eşsiz doğal güzellikleri nedeniyle 1. Derece doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir (www.sakarya.com.tr). Alanda giriş kontrol noktaları, kır lokantası, büfe, mescid, iskele, WC, kamerye, çocuk parkı, çeşme, yağmur Barınağı bulunmaktadır.
- **Kuzuluk Tabiat Parkı:** Akyazı ilçesinde bulunan ve merkeze 34 kilometre uzaklıkta olan bu alan Kayın ve meşe ormanı ile kaplı bulunmaktadır. Sahada; kır gazinosu, tuvalet, çeşme, giriş kontrol noktası gibi yapılar mevcuttur (www.sakarya.com.tr).
- **Ulumeşe Tabiat Anıtı:** Hendek İlçesinin Çayırbaşı köyünde bulunan meşe ağacı eşsiz özelliklerinden dolayı 1994 yılında tabiat anıtı olarak tescil edilmiştir (bolge1.ormansu.gov.tr). Ağaç yaklaşık olarak 400-450 yaşlarında, 25 metre boyunda ve 2 metre çapında olup, 7 metre çevre genişliğine ve 2500 m² alan kaplamaktadır (bolge1.ormansu.gov.tr).
- **Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı:** Geyve ilçesinin maksudiye köyünde bulunan 4 hektar büyüklüğündeki doğançay şelalesi tabii-kültürel kaynak değerleri ve rekreasyon potansiyeli sebebiyle 2013 tarihinde doğançay şelalesi tabiat anıtı olarak ilan edilmiştir (www.csb.gov.tr).Yapraklı ormanlarla ve zengin bitki örtüsüne sahip alan 5 basamaklı şelalesi ile doğal güzellik sunmaktadır.
- **Sarıçam Tabiat Anıtı:** Sakarya ilinin hendek ilçesi sınırları içinde olan sarıçam tabiat anıtı Sıra dışı bir gelişim gösteren 200 yaşındaki sarıçam ağacının boyu 17 metre, çapı 1,5 metre, çevresi 4,5 metredir. 2015 yılında ise tabiat anıtı olarak tescillenmiş alan ilgi gören alanlardan biri olarak görülmektedir.
- **Selman Dede Mesire Alanı:** Sakarya'nın Hendek İlçesinde bulunan mesire alanında sülün ve deve kuşu korunağı, basketbol, voleybol ve futbol sahası bulunmaktadır.

- **Sarıgöl mesire alanı:** Sakarya ilinin hendek ilçesinde bulunan alan il merkezine yaklaşık olarak 16 kilometre uzaklıktadır. A tipi mesire yeri alan doğa turizmi için uygun bulunmaktadır.
- **Maden Deresi Mesire Alanı:** Karasu ilçesinde bulunan alan Derenin sesi ve yeşilin uyumu ile Sakarya da yer alan eşsiz güzelliğe sahip alanlardan biridir. Bir orman içerisinde derin bir vadinin içinde akan derenin etrafında çınar, kestane ve kayın ağaçları bulunmaktadır. Aynı zamanda alan piknik, yürüyüş ve macera severler içinde oldukça uygun olmaktadır.
- **Hıdırlık Mesire Alanı:** Sakarya ilinin Taraklı ilçesi, hıdırlıktepe mevkiinde bulunan alan 2007 yılında tescil edilmiş ve B tipi mesire yeridir.
- **Göl park:** Sapanca Gölü Kıyısında Yer Almaktadır. Alanda Yürüyüş, Dinlenme, Mangal ve Gezi Alanları bulunmaktadır.
- **Çark Mesire:** Sakarya merkezde bulunan bu alan çark deresinin yanında bulunmaktadır. Özellikle kazlarıyla meşhur olan bu alanın çeşitli cafeler, büfe, dinlenme alanları ve oyun parkı bulunmaktadır.
- **Yeni Kent Park:** Camilide bulunan ve birçok faaliyetin bir arada yapılabildiği parkın içerisinde cafe, restoran, basketbol ve voleybol sahaları mevcuttur. Ayrıca 33 bin metrekaresinin yeşil alan olduğu parkta, 1,5 kilometre uzunluğunda bir yürüyüş yolu da bulunmaktadır (www.sakarya.com.tr).
- **Sopeli Doğal Yaşam Köyü:** Sopeli Doğal Yaşam Köyü yemyeşil bir ormanda ve içerisinde akarsu barındıran bir vadide bulunmaktadır. Misafirlerini bu muhteşem doğal atmosferde dinlendirmek, keyifli vakit geçirtmek mükemmel tatlar sunmak için tasarlanmış bir rekreasyon konsepti olarak ortaya çıkmaktadır (www.sopeli.com.tr).
- **Naturköy:** Sapanca ilçesinin mahmudiye köyünde bulunan alan bir vadinin ortasında bulunan ve yeşilin bin bir türünü ziyaretçilere sunan bir ortamdır. Naturköy ziyaretçilerine atla gezinti, zipline, doğa yürüyüşü gibi aktiviteler sunmaktadır (www.naturkoy.com.tr).

Bunların alanların dışında Sakarya da birçok park ve mesire alanları vardır bu alanları şöyle sıralamak mümkün olmaktadır; kent park, Sakarya park, gölbaşı park, balbalı mesire alanı, sapanca maşukiye, orman park, eşme.

Tablo 1

Sakarya İli Doğal Sit Alanları

ADI	İLÇESİ	DERECESİ	TARİH
Poyrazlar gölü	Adapazarı	1.Derece Sit alanı	16.01.1993
Taraklı	Taraklı	1.Derece sit alanı	1.09.1989
Acarlar gölü- longozu	Karasu	1.Derece sit alanı	25.06.1998
Maden deresi	Karasu	1-2.Derece sit alanı	6.08.2008
Sapanca gölü havzası	Sapanca	1-3.Derece sit alanı	7.12.1991
Uzunkum	Arifiye	1.Derece sit alanı	7.12.1991
Kurtköy mesire alanı	Sapanca	1.Derece sit alanı	25.06.1998
Akgöl mevki	Söğütlü	2.derece sit alanı	6.12.2001
Akçay-Fevziye köy arası	Sapanca	1.Derece sit alanı	7.12.1991
Vakıf otel yolu çınar ormanı	Sapanca	1.Derece sit alanı	7.12.1991
Hanlı beldesi	Arifiye	3.derece sit alanı	23.03.1997

Kaynak: bolge1.ormansu.gov.tr;

www.csb.gov.tr;www.tabiat.gov.tr;www.tarakli.bel.tr;

Tablo 2
Sakarya İli Korunan Alanlar

ADI	İLÇESİ	KORUMA STATÜSÜ	TARİH
Kuzuluk	Akyazı	Tabiat Parkı	
Poyrazlar	Söğütlü	Tabiat Parkı	11.07.2011
Doğançay şelalesi	Geyve	Tabiat anıtı	13.05.2013
Karagöl yaylası sarıçamı	Taraklı	Tabiat anıtı	16.12.2015
İl ormanı	Sapanca	Tabiat Parkı	11.07.2011
Ulumeşe	Hendek	Tabiat anıtı	9.11.1994
ADI	İLÇESİ	KORUMA STATÜSÜ	ALAN
Acarlar gölü	Karasu- Kaynarca	Sulak alan	17529.00
Büyük akgöl	Karasu- Ferizli	Sulak alan	139.00
Çamlıca Gölü	Akyazı	Sulak alan	2.00
Küçük akgöl	Söğütlü	Sulak alan	20.00
Küçük boğaz	Karasu	Sulak alan	25.00
Poyrazlar gölü	Adapazarı	Sulak alan	60.00
Sapanca gölü	Serdivan-Sapanca	Sulak alan	16204.00
Taşkısığı gölü	Adapazarı	Sulak alan	20.00
Acarlar gölü	Karasu	Yaban hayatı geliştirme sahası	2517.00

Kaynak: www.tabiat.gov.tr;

bolgel.ormansu.gov.tr; www.csb.gov.tr; www.tarakli.bel.tr;

1.4.3. Sakarya’da Eko Turizm Çerçevesinde Yapılabilecek Aktiviteler

Sakarya’nın eşsiz doğası geniş eko turizm alanları iklim yapısı gibi nedenlerden dolayı yapılabilecek çeşitli aktiviteler bulunmaktadır. Bu aktivitelerin derlemesi çeşitli kaynaklardan yararlanılarak yapılmış olmaktadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr; bolgel.ormansu.gov.tr; Yamaç, 2015:70; Bilgiç, 2007:40; www.csb.gov.tr). Aktiviteler aşağıdaki gibidir;

- **Kuş Gözlemciliği:** Kuşların dünyasına ve yaşadıkları doğaya ilgi duyan insanların yaptığı bir gözlem sporudur (Yılmaz, Mehmet, 2016: 50). Sakarya kuş göç yolu üzerinde olduğundan önemli potansiyele sahip alanlardan biridir. İlde

Acarlar longozu, Sapanca gölü, Poyrazlar gölü tabiat parkı, Büyük akgöl kuş gözlemciliği açısından önemli noktada bulunmaktadır (www.csb.gov.tr; bolge1.ormansu.gov.tr).

- **Trekking:** Doğa sporları olarak adlandırılan bu spor dağcılıktan farklı olarak herhangi bir zorluk veya ekipman gerektirmeyen düz alanlarda, yokuş alanlarda veya patika yollarda yapılan yürüyüş faaliyetleridir. Sakarya’ da Sapanca Gölü, il ormanı, Maden deresi, kirpiyan yaylası, doğançay, kaymakam suyu, davlumbaz yaylası, kerem ali yaylası, çiğdem yaylası, turnalık yaylası, öküz ovası yaylası, soğucak şelalesi, serdivan, yanık yaylası, kuzuluk tabiat parkı, sülüklü göl trekking için oldukça uygun alanlardır (www.csb.gov.tr; bolge1.ormansu.gov.tr).
- **Olta Balıkçılığı:** Balık avcılığına meraklı kişiler tarafından olta ve ekipmanlarla yapılan bir faaliyettir. Sakarya’ da Sapanca gölü, Melen deresi, küçükboğaz gölü, Küçük akgöl, Büyük akgöl, karasu plajları, Taşkısığı gölü olta balıkçılığı için öne çıkmış alanlardır (www.csb.gov.tr).
- **Rafting:** Debisi yüksek nehirlerde botlarla yol alma biçiminde yapılan spordur. Sakarya’ da melen çayında yapılmaktadır. Bu parkur düzce Cumayeri dokuz değirmen köyünden başlayıp Kocaali beyler köyünde son bulmaktadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).
- **Yaylacılık:** İnsanların buldukları yerin stresinden, kalabalığından uzaklaşarak yaz aylarında yaylalara gitmeleri ve orada konaklamaları yaylada yapılan faaliyetlere (konser, gösteri, yöresel Pazar) katılmalarıdır. Sakarya yayla açısından oldukça zengin bir ildir. Sakarya’ da bulunan belengerme yaylası, acelle yaylası, davlumbaz yaylası, çiçekli yaylası, Güzlek Yaylası, hamzapınar yaylası, dikmen yaylası, inönü yaylası, keremali yaylaları, kirpiyan yaylası, kırca yaylası, katırözü yaylası, sultanpınar yaylası, soğucak yaylası ve yörükyeri yaylası yaylacılık faaliyetlerinin yapılabileceği alanlardır (Bilgiç, 2007:32).
- **Yamaç Paraşütü:** Paraşüt ile tepeden atlanarak yapılan bir spor türüdür (Yılmaz, Mehmet, 2016: 50). Sakarya’ da serdivan tepesi, Karagöl yaylası bu spor türü için uygun olup alana yaklaşık 30 paraşüt serilebilmektedir (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).

- **Off -Road Yarışları:** Katılımcıların engebeli bir parkur da belirli bir araç kullanımını tecrübesinden sonra yarışabileceği zor ve oldukça tehlikeli bir sportif aktivitedir. Sakarya’da serdivan tepesi, soğucak yaylası, korucuk bu aktivite için uygun görülmektedir (Yamaç, 2015: 66).
- **Foto-Safari:** Asıl amacı fotoğraf çekmek olan kişilerin yapmış oldukları seyahatlerdir. Bu aktivitenin gerçekleştirilebilmesi için alanın eşsizdoğal güzelliklere sahip olması, flora ve fauna yönünden zengin olması gerekmektedir. Sakarya’da eko turizm temelli yapılabilecek faaliyetlerden biri olan foto-safari sapanca, taraklı, karasu, Kocaali, Kaymakam suyu mağarası ve çevresi, acarlar gölü longoz ormanı, şelaleler, yaylalar, poyrazlar gölünde gerçekleştirilebilmektedir (Yılmaz, Mehmet, 2016: 51; www.csb.gov.tr)
- **Avcılık:** Sakarya ili zengin faunasından dolayı avcılık faaliyetine oldukça uygundur. Avcılığın kontrollü olarak yapılması gerekmektedir.
- **Orientering:** Bir pusula ve harita yardımıyla yönünü bularak önceden belirlenmiş bir parkuru en kısa sürede tamamlama yarışmasıdır (Yılmaz, 2016: 56). Sakarya yaylalarının birçoğu, içerisinde bulunan büyük, köklü ağaçlar ve yayla çevresinin ormanlık yapısıyla orientering sporu için oldukça uygun olmaktadır (Bilgiç, 2007: 48).
- **Çim Kayağı:** Sakarya yaylalarının coğrafi yapısı ve yaylaların yüksekliğinin çim kayağı için uygun olması, gerekli düzenlemeler ve tanıtımlar yapıldığında çim kayağı faaliyetlerinin geliştirilebilir olduğunu göstermektedir (Bilgiç, 2007: 48).
- **Bitki Gözleme:** Türkiye topoğrafik yapısı ve iklim çeşitliliği nedeniyle çok çeşitli bir floristik yapıya sahiptir (bolge1.ormansu.gov.tr). Toplam 10.000 civarında bitki türüne sahiptir (Batur ve diğerleri, 2013: 39). Türkiye’de endemizm oranı %30 dur. Yani Türkiye’deki 10.000 civarındaki bitki türünden 3000 tanesi dünyanın hiçbir yerinde yoktur (www.csb.gov.tr). Su menekşesi (Hottoniapalustris) ülkemizde Sadece Sakarya-Acarlar Gölü’nde bulunmaktadır. Sakarya zengin flora yapısı nedeni ile bitki gözleme için büyük öneme sahip yerlerden biridir. Sakarya’da bitki gözleme faaliyeti özellikle Acarlar longozu, Sapanca bölgesinde gerçekleştirilmektedir (www.csb.gov.tr).

- **Akarsu Kanosu:** Sakarya'da Mudurnu çayında yapılabilmektedir (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).
- **Kürek-Yelken-Sörf:** Sakarya su sporlarını da yapmak için elverişli olmaktadır. Bu aktiviteler sapanca gölü, poyrazlar gölü, gölkent bölgesinde gerçekleştirilebilmektedir.
- **Atlı ve Bisikletli Doğa Gezisi:** Bir eko turizm faaliyeti olan atlı ve bisikletli doğa gezileri bitki örtüsü, doğal güzellikleri, tarihi ve sosyo-kültürel özellikleri bakımından farklı özellikler taşıyan alanlarda yapılan gezilerdir (Yılmaz, 2016: 51).
- **Dağcılık:** Dağların ulaşılması hedeflenmiş bir noktasına veya zirvesine bir takım zorlukları aşarak ulaşılmasıdır. Dağcılık faaliyeti Sakarya'da eko turizm kapsamında, harkköy kanyonu ve dikmen tepesin de yapılabilmektedir (Çakıcı, Yavuz ve Çiçek, 2014: 77).
- **Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği:** Doğal yaşama ve yaban hayatına meraklı kişiler tarafından, yaban hayvanlarını ve onların doğal yaşam ortamlarını izlemek, fotoğraflamak amacıyla yapılan aktivitelerdir (bolge1.ormansu.gov.tr). Sakarya da doğal bitki örtüsü ve su kaynaklarının bolluğu yaban hayatını güçlendirmiştir. Sakarya'nın neredeyse her yerinde çakal, tilki, tavşan, kurt ve bazı yırtıcı kuşlara rastlanması ile birlikte güney ve doğudaki ormanlarla kaplı dağlık kesimlerde ayı, yaban domuzu ve geyik, göl kıyılarında ve karadeniz kıyısındaki koylarda çulluk, keklik, yaban ördeği, güvercin, bıldırcın ve sülün yaşamaktadır (bolge1.ormansu.gov.tr). Bu özellikleriyle Sakarya'nın yaban hayatı gözlemciliği açısından çekici konumda bulunmaktadır (Batur, Mustafa ve diğerleri, 2013: 39).

1.4.4. Sakarya'nın Kültürel Değerleri

Eko turizm tanımlaması yapılırken birçok yazar tarafından eko turizmin kültürel değerlere önem verdiği vurgulanmaktadır. Genel bir ifade ile eko turizm çevreyi ve kültürel değerleri koruyucu bir yaklaşımı olan ekolojik temelli bir turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Akay ve Zengin, 2012:115). Sakarya geçmişten günümüze birçok farklı coğrafyadan gelen toplulukların bir arada yaşadığı ve farklı kültürleri içerisinde barındıran bir ildir. Değerlerini bu göçlerle

zenginleştirmiş şehrin giyim kuşam kültürü, halk oyunları, el sanatları ve mutfak kültürü özellikle ön plana çıkmaktadır (www.sakarya.bel.tr).

1.4.4.1. El Sanatları

Kültürel değerleri yansıtmada en önemli etkenlerden biri el sanatlarıdır. İnsan geleneklerini göreneklerini ve duygularını yaptığı işe yansıtmaktadırlar. Sakarya da birçok el sanatı yapılmaktadır. Bunlar;

- **Kaşıkcılık:** Yapımında şimşir ve kayın ağacı kullanılan kaşıkcılık çok eskiye dayanan ve taraklı ilçesinde hala devam ettirilen çok önemli bir el sanatıdır (Yamaç,2015: 67; www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Taraklı Evleri:** Taraklıda bulunan, koruma altına alınmış olan ve Osmanlı dönemindeki mimari yapıyı en güzel yansıtan örneklerden biri olarak görülen taraklı evlerinin maketleri üretilmektedir (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Bastonculuk:** Başlıca Akyazı, Taraklı ilçeleri ve Kayalar Memduhiye köyünde yaşatılan bu el sanatı çok motifli (at başı, yılanbaşı, kurt başı, balık başı) ve zengin işleme biçimleri ile birlikte nitelikli olarak yapılmaktadır (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Tarakçılık:** Özellikle taraklıda gerçekleştirilen el sanatının yapımında şimşir, armut, ceviz ve gürgen ağacı kullanılmaktadır (Yamaç,2015: 67). Bu tarakları kullanma alışkanlığının saçta kepeklenmeyi, bitlenmeyi ve dökülmeyi önlediğini söylemektedir (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Bakırcılık:** Bakırcılık sanatı 1960'lı yıllara kadar önemini korumuş, o dönemlerde yoğun olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak günümüzde Orhan Camii'nin yanında 'bakırcılar içi' adlı sokakta yaşatılmaya çalışılmaktadır (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Semercilik:** Yük ve binek hayvanı olarak kullanılan katır, at, eşek gibi hayvanların sırtlarında taşıyacakları yükün hayvanın sırtına zarar vermemesi amacı ile yapılmaktadır (www.sakaryakultur.gov.tr). Geyve, taraklı ve Pamukova ilçelerinde semercilik yapan birkaç usta kalmıştır (Yamaç,2015: 67).
- **Papuççuluk:** Günümüzde teknolojik gelişmelerin artmasıyla birlikte ayakkabı konusunda seri üretime geçilmesi ile bu sanata ilgi azalmış olsa da Taraklı da ve uzun çarşıda da halen yaşatılmaya çalışılmaktadır (www.sakaryakultur.gov.tr).

- **İşlemeler:** İşlemeler; işlendikleri bölgeye göre(çarşı işi, saray işi, ev işi vb.) adlandırılmaktadır. Bu İşlemeler, tülbent, peçete, mendil, havlu, patik, seccade, havlu, yatak örtüsü, kuşak ve giysilerinin çeşitli yerlerinde kullanılmaktadır (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Çömlekçilik:** Sakarya ilindeki çömlekçilik sanatı, bölgeye gelen Muhacirler tarafından getirilmiş ve yerleştirilmiştir (www.sakaryakultur.gov.tr). Özellikle Poyrazlar gölü çevresi toprak, tuğla ve çömlek yapımı için çok elverişlidir (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Yorgancılık:** Özellikle Karadeniz göçmenleri ve balkanlardan göç eden muhacirler tarafından yapılan yorgancılık el sanatı birçok bölgeden rağbet görmekte ve farklı illerle satışı gerçekleştirilmektedir.
- **Sepetçilik:**Saz, söğüt, ceviz ve fındık dallarından örülerek yapılmakta olan sepetçilik özellikle sapanca kestanelik mevki, Adapazarı-Abalı ve Geyve’de yapılmaktadır (www.sakaryakultur.gov.tr).

1.4.4.2. Gelenekler

- **Temcit:** Bir ramazan geleneğidir. Günümüzde 50 yaşını aşmış kişiler tarafından ve sadece Taraklı da hatırlanan gelenek ramazan ayında davulla insanları sahura kaldırmadan önce, evin erkeğini rahatsız etmeden kadını pilav yapmaya davet etmek için, genç erkeklerin camii minaresinden, sık bir şekilde tekrarlayarak söylediği kafiyeli sözlere “Temcit” denmektedir (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Hacı Pilavı Geleneği:** Hacca gidip gelmiş kişileri ziyarete gelenlere verilen pilavdır. Pilavın yanına ek olarak hacdan getirilen hurma servisi de yapılmaktadır.
- **Babam Sultan Pilavı Geleneği:** İlki 1991 yılı Haziran ayında yapılan “Geleneksel Babam Sultan Hazretlerini anma günü” nün halk dilindeki adı Babam Sultan pilavıdır. Babam Sultan Hazretlerini anma günü programı, dini sohbet, vaazı nasihat, ilahiler ve Kur-an’ı Kerim Tilaveti ile başlayarak öğle namazından sonra verilen pilav ikramı ile sona ermektedir (www.sakaryakultur.gov.tr).
- **Aşure Günü Geleneği:** Nuh(a.s)’un tufandan kurtulduğu gün gemide kalan bütün yiyecekleri birbirine karıştırarak yaptığı yemekten, ilham alınarak, Halk

tarafından da en az yedi çeşit nimetin karıştırılıp pişirilerek dağıtıldığı güne; Aşure günü denmektedir (www.sakaryakultur.gov.tr). Aşure pişiren kişiler çevrelerine aşure dağıtımını yapmaktadırlar.

- **Yayla Şenlikleri:** Yaylaya kurulan halk pazarları, halk oyunları, konserler ile birlikte yaylalar bir şenlik alanına dönüşmektedir.

1.4.4.3. Halk Oyunları

Sakarya çok kültürlü bir şehir olduğundan halk oyunlarını yöresel halk oyunları ve göçmen halk oyunları olarak sınıflandırmak mümkündür

- **Yöresel Halk Oyunları:** Bölgenin konak getirme, Taraklı karşılaması, Bilecik karşılaması, Pamukova zeybeği, gelin bindirme, ada kasabı, İnce hava, Geyve/taraklı zeybeği gibi yöresel oyunları bulunmaktadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).
- **Göçmen Halk Oyunları:** Trabzon ve Artvin bölgeleri ağırlıklı olmak üzere Karadeniz oyunları, Gürcü, Çerkez, Abaza ağırlıklı olmak üzere Kafkas oyunları, Üsküp, Trakya bölgeleri ağırlıklı olmak üzere Balkan ve Rumeli oyunları, Sivas, Erzurum bölgeleri ağırlıklı olmak üzere de Doğu Anadolu oyunları olarak sınıflandırılmaktadır (www.sakaryakulturturizm.gov.tr).

1.4.4.4. Mutfak Kültürü

Bir yörenin mutfak kültürü o bölgenin yaşam tarzı ve gelenekleri ile doğrudan ilişkilidir. Yöresel yemek geleneği o bölgenin kültürünü yansıtan yendiğinde yöreği çağrıştıran yemeklerdir. Sakarya yemek kültürü açısından oldukça zengin bir bölgedir (Boran, ve Batman, 2013:1363; www.sakaryakulturturizm.gov.tr). Sakarya şehrine özgü yemeklerden bazıları şunlardır; Kabak çorbası, Kabak tatlısı, İslama köfte, köpük helvası (taraklı), uhut tatlısı (taraklı), kabaklava, Sakarya kebabı, Kabakmacun, Kabak lokumu, Yoğurtlu ıslama köfte, Tahinli kabak tatlısı, Kabaklı lahmacun.

BÖLÜM 2: TURİZM PAZARLAMASI VE PAZARLAMA KARMASI

2.1. Turizm Pazarlaması

Bu bölümde genel olarak pazarlama, turizm pazarlaması ve turizm karması gibi kavramları üzerinde durulmaktadır. Bununla birlikte genel pazarlama anlayışı ve turizm sektöründe ki pazarlama anlayışının birbirinden farklı olan özellikleri sayesinde oluşan yeni kavramlar açıklanmaktadır.

2.1.1. Pazarlama ve Turizm Pazarlaması Kavramları

Hizmet veya mal üreten bütün işletmelerin asıl amaçları ekonomik bir değer oluşturmaktır. Ekonomik değeri oluşturmanın en önemli unsuru ise pazarlamadır (Bilgiç, 2007: 59). Pazarlama; firmaların ürettikleri hizmet veya ürünleri potansiyel tüketicilere ulaştırmak ve satmak amacına yönelik yürüttükleri faaliyetlerin tümüdür (İçöz, 2001: 1). Diğer bir tanıma göre ise; pazarlama, işletmenin amaçlarını geliştirmek, potansiyel ve mevcut müşterilerin istek, beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile hizmetleri veya ürünleri üreticiden tüketiciye doğru yönlendiren faaliyetlerin tamamıdır (www.pazarlamamakaleleri.com). Yapılan bu tanımlamalardan pazarlamanın temel amacının müşteri memnuniyeti olduğu çıkarılmaktadır fakat bu amaç doğrultusunda geleneksel pazarlamanın hizmet sektöründe yetersiz kaldığı araştırmacılarca ortaya konulmuştur (Zengin ve Demirkol, 2015:545). Turizm sektörü emek yoğun bir sektördür;

- Turizm endüstrisinin insan gücüne dayalı olması,
- Turizmin bir hizmet endüstrisi olması,
- Hizmeti üreteninde, tüketeninde insan olması,
- Sabit sermaye yoğunluğunun fazla olması,
- Talebin değişken olması ve önceden kesin bir şekilde bilinmemesi gibi temel özelliklerinin yanı sıra;
- Turizm sektörünün tek bir hizmetten oluşmaması, çeşitli hizmetleri bünyesinde bulundurması ve bu hizmetlerin birbirini tanımlayıcı nitelikte olması(eğlence, ulaştırma, yiyecek-içecek vb.),

- Tüketicilerin uluslararası nitelikte olması, aynı hizmeti farklı kültürlerle sahip birçok kişinin talep etmesi ve bütün tüketicilere aynı memnuniyeti sunabilmenin zorlayıcı olması,
- Talep dalgalanmalarının olması, Örneğin; kıyı turizminde yaz sezonu otellerin hepsinin dolu olması fakat kış sezonunda talebin azalması gibi özelliklerden dolayı turizm pazarlaması ve hizmet pazarlaması gibi yeni kavramlar oluşmuştur (Zengin ve Demirkol, 2015:545).

Turizm pazarlaması; tüketici gruplarının kişisel ihtiyaçlarını en tatmin edici şekilde karşılayabilmek amacıyla; ulusal ya da uluslar arası düzeyde kamusal ve özel turizm elemanlarının düzenlenmesi ve işletilmesini sistematik bir şekilde yürüten ve böylece en uygun kazancı sağlayan etkinliklerin tamamıdır (Bilgiç, 2007: 64).

Turizm pazarlaması, yapılan tanımlara ve turizmin genel özelliklerine bakıldığında farklı kültüre ait turistlerin farklı davranışlar sergileyen turist çeşitlerinin bulunduğunu, talebin önceden belirlenemediği ortaya çıkmaktadır dolayısı ile belirgin bir tüketici grubuna göre değil, esnek ve değişken tavırlar sergileyen bir gruba göre çalışmayı gerektirir (Bilgiç, 2007: 64).

2.1.2. Turizm Pazarlamasının Özellikleri

Diğer sektörlerin ürettikleri ürünler ve hizmetler ile turizm sektöründe üretilen ürün ve hizmetlerin pazarlanması arasında bazı farklı özellikler bulunmaktadır. Bu farklı özellikleri sıralarsak;

- Turizm işletmeleri soyut ağırlıklıdır. Üretilen hizmetler elle tutulamaz, koklanamaz, satın alma öncesinde gözle görülemez ve hissedilemez. Bu nedenle tüketicilerin talebi çevresindeki kişilerin düşüncelerine hizmetle alakalı yorumlarına, tanıtım ve reklama bağlı olmaktadır (İçöz, 2001: 31).
- Turizm hizmetlerinin pazarlama açısından bir diğer önemli özelliği de stoklanamaz olmasıdır. Bir turistik ürünün satılabilmesi için önceden hazırlanması gerekmektedir. Ancak talebin önceden net olarak bilinmemesinden dolayı önceden hazırlanan turistik ürünün kullanılmayan kısmı oluşabilmektedir ve bu kısım stoklanamamaktadır (Zengin ve Demirkol, 2015: 548).

- Turizm pazarlamasında dağıtım diğer ürünlerin dağıtımının tersine işlemektedir. Ürün tüketicilere değil tüketici ürüne gelmektedir (Bilgiç, 2007: 65).
- Turistik mal ve hizmetlerin, diğer ürünlere göre standartlaştırılması daha zordur. Örneğin; Kimi turistlere kıyı turizm özelliğine sahip yerler cazip gelirken, kimi turistlere ise doğanın cazibesi ve tarihi yerler cazip gelebilmektedir. Bu nedenle turistik mal ve hizmetlerde imaja bağlılıkta da zayıflık vardır (İçöz, 2001: 34).
- Turizm talebi oldukça esnek bir yapıya sahiptir. Talep miktarı haftalık, aylık, yıllık olarak farklılık gösterebilmektedir (www.coursehero.com).
- Turizm pazarlamasında ki asıl hedef endüstri işletmelerindeki gibi sadece malın tüketiciye fayda sağlaması değil bunun aksine tüketiciyi memnun ve tatmin etmektir (www.coursehero.com).
- Turistik bir ürün tek olarak satın alınabileceği gibi sektörde çeşitli işletmeler tarafından bir bütün olarak paket halinde de sunulabilmektedir. Bu da her işletmenin birbirine büyük ölçüde bağlı olduğunu göstermektedir. Örneğin; örneğin bir tatilde havayolunda transfer sorunu yaşanması oteli de etkilemektedir (İçöz, 2001: 36).

2.1.3. Turizm Pazarlamasının Hedefleri

Bir işletme yöneticisinin başlıca amacı, üretim aşamasında kullanacağı üretim faktörlerinin miktarı ile üreteceği ürün ve hizmet miktarı arasında bir ilişki kurmaktır (İlker, 2012: 22). Turistiklerin taleplerini karşılamak amacıyla turistik mal ve hizmet üreten işletmelerin hedefleri ekonomik hedefler, sosyal hedefler olarak gruplandırılabilir.

Ekonomik hedefler, İşletmenin hedefleri doğrultusunda işletmenin karlılık oranını uzun vadede artırmaktır. Bu amaca ulaşmak için belirlenebilecek ekonomik hedefler; yeni hedef grupları belirlemek, malı ve dağıtımını rasyonelleştirmek, satış gücünü iyileştirmek, malların pazara uyumunu sağlamak ve pazarda rekabet edebilmek şeklinde sıralanabilir (Bilgiç, 2007: 66; İlker,2012:22).

Sosyal hedeflerin başlıca amacı ise toplumun tüm gruplarına uygun turizm ürünleri geliştirmektir. Bunların yanı sıra; yöresel el sanatlarının geliştirilmesi, çalışanların refah seviyesinin artırılması, sosyal çevre ile bütünleşmek, çevrenin korunması, ve bölgenin

sosyal kalkınmasına katkıda bulunmak başlıca sosyal hedefler arasında gösterilebilmektedir (İlker, 2012: 22).

2.2. Turizm Pazarlama Karması

Pazarlama karması hedef pazardaki tüketici grubunun talepleri göz önünde bulundurularak bu talep doğrultusunda tüketicilerin tatmini sağlamak amacı ile işletmenin kontrolünde olan değişkenlerden oluşan bir karmadır (Zengin ve Demirkol, 2015:550). Pazarlama karmasının bileşenlerini Jerome Mc Carthy tarafından 1960 yılında geliştirilmiş olan 4P yani ürün (product), dağıtım (place), Fiyat (price) ve tutundurma (promotion) oluşturmaktadır (Rahman, Akil,2016:5). Ancak pazarlama karması turizme uygulanırken bazı araştırmacılar tarafından 4P unsurlarına 3P yani insan unsuru (people), süreç yönetimi (process) ve fiziksel bileşenler (physicalcomponents) de eklenerek genişletilmiş ve turizmde “7P” olarak kullanılmıştır (İlker, 2012: 24). Turizm pazarlama karması içerisinde bulunan unsurların tanımı aşağıda açıklanmaktadır.

2.2.1. Turistik Ürün ve Özellikleri

Turistik ürün, tüketici istek ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak dikkat çekmek, kullanılmak, tüketmek veya satın almak amacıyla pazara sunulan hizmetler, fiziksel nesnelere, organizasyonlar ve yerler olarak tanımlanabilir (Zengin ve Demirkol, 2015: 553). Turizm endüstrisinde turistik ürün ya müşterilerin bütün isteklerinin karşılayan mal ve hizmetler ya da turizm bölgesinin sahip olduğu doğal, kutsal, tarihi ve turistik kaynakların oluşturduğu turizm ürünleri olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır (Bilgiç, 2007: 73). Turistik ürünlerin başlıca özellikleri şunlardır (Zengin ve Demirkol, 2015: 546);

- Soyut olmaları: turistik hizmet satın almadan önce denenemez, elle tutulamaz, gözle görülemez veya duyulamaz bu nedenle turistik ürünü pazarlamada geçmiş tüketici tecrübeleri, tüketici tavsiyelere, tanıtım ve reklam çok önemli olmaktadır.
- Heterojen olmaları: Sunulan hizmetin kalitesini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır hizmet sektörü de emek-yoğun bir sektör olduğundan turizmde standardı yakalamak diğer endüstrilere göre oldukça zordur. Örneğin; Nihai ürün

veya hizmetin kalitesi çalışanların performansı ile doğrudan bağlantılıdır. Personelin davranışı misafirler arasında farklılık gösterdiği takdir de tüketicilerin memnuniyet düzeyi farklılaşmaktadır.

- Üretimin ve tüketimin eş zamanlı olması: turizm ürünleri önce satılmakta, satıldıktan sonra aynı anda üretilip tüketilmektedirler. Somut ürünlerde ise önce üretim yapılmakta üretim yapıldıktan sonra sonra satın alınıp tüketilmektedir.
- Stoklanamazlık: Herhangi bir turistik ürünü/hizmeti satış gerçekleşmeden önce oluşturup hazırlamak gerekmektedir. Fakat bu önceden oluşturulan ve hazır tutulan ürünün kullanılmayan kısmı oluştuğunda bu kısım stoklanamamaktadır.

2.2.2. Turizmde Ürün Fiyatlandırma

Fiyat; Üreticilerin bir ürün veya hizmet için tüketicilerden talep ettikleri bedeldir. Bir ürüne/hizmete olan talep onun fiyatına bağlı olmaktadır. Fiyat pazarlama karması içerisinde gelir yaratıcı etkisi olan tek unsurdur. Hizmet ve ürünlerin fiyatlarıyla ilgili kararlar bir işletme için en önemli ve en karmaşık kararlardan biridir. Tüketiciler hizmet/ürünün fiyatının çok yüksek olduğuna karar verirlerse başka bir işletmenin ürününe yönelecekler ya da ikâme ürünleri tercih edeceklerdir. Bu durumda işletmenin satış ve kârlarında düşüş olacaktır. Ürün/hizmetin fiyatının çok düşük olması durumunda ise satışlar artacak, fakat işletmenin kârlılık oranı düşecektir. Bu nedenle işletme yeni bir ürünü satışa sunarken ya da kısa veya uzun dönemli fiyat değişiklikleri planlarken fiyatlama ile ilgili kararları dikkatlice düşünmelidir (İlker, 2012:34). Pazarlamada çeşitli fiyatlandırma yaklaşımları bulunmaktadır. Bunlar;

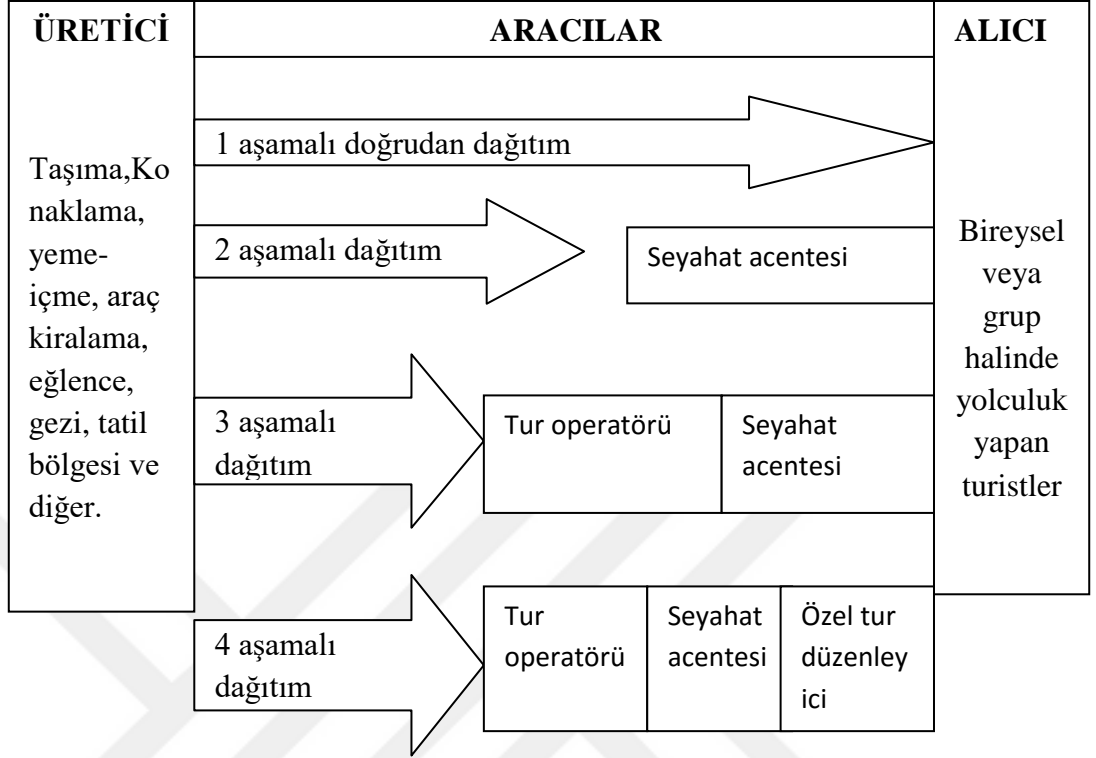
- Maliyete dayalı fiyatlandırma: İşletme ürettiği ürünün hammaddesinin ve işçiliğinin maliyetlerini belirleyip, genel üretim giderlerini ve kar miktarını da bu maliyetlere eklemesiyle bir fiyat belirlemiş olur. Fakat hizmet işletmelerinde maliyeti hesaplamak, bir üründe birden fazla hizmet sunulduğundan dolayı oldukça zordur. Turizm işletmelerinde fiyatlar toplam maliyetler üzerinde hedeflenen kar payı eklenerek hesaplanır (Bilgiç, 2007: 75).
- Rekabete Dönük fiyatlandırma: Bu yöntemde rakiplerin fiyatlarına gelir ve maliyete göre daha çok önem verilir (Batman ve Türkay, 2009: 126-132).
- Ürünün niteliğine göre fiyatlandırma: Turizm işletmelerinde sınıflandırma sunulan hizmete veya büyüklüğe göre yapılmaktadır (Bilgiç, 2007: 75).

- İşletmenin konumuna göre fiyatlandırma: Bu fiyatlandırma yönteminde işletmenin pazara yakınlığı, doğal çevresi, sahip olduğu doğal güzellikleri göz önüne alınarak fiyatlandırma yapılır (Bilgiç, 2007: 75).
- Tüketici davranışına göre fiyatlandırma: tüketicinin talepleri, ekonomik durumları ürünlerin tüketiciye göre fiyatlandırılmasına neden olmaktadır (Bilgiç, 2007: 76).
- Müşteriye dayalı fiyatlandırma yöntemi: Tüketicinin, işletmenin mala/hizmete biçtiği değeri tahmin etmeye dayalı bir fiyatlandırma sistemidir.

2.2.3. Turizmde Dağıtım ve Dağıtım Kanalları

Dağıtım, üretilen ürünlerin tüketiciye ulaşma süreci olarak tanımlanabilmektedir. Turizmde dağıtım ise; üretilen mal ve hizmetin tüketiciye ulaşması amacı ile tüketicinin mal/hizmete getirilmesi sürecinde yapılan faaliyetlerin tümü olarak tanımlanabilmektedir (Bilgiç, 2007: 76). Turistik ürünün diğer endüstri ürünlere göre farklı olan en önemli özelliği üretildiği yerde tüketilebilmesi ve mal ve hizmete doğru tüketicinin bir eğiliminin olmasıdır. Dağıtım üreticiler bizzat kendi yapabileceği gibi aracı işletmelerle de yapılabilir. Üretici ve tüketici arasında köprü görevi üstlenen aracı işletmelerin yer aldığı sisteme ise “dağıtım kanalı” denilmektedir (Zengin ve Demirkol, 2015: 75). Genel olarak turizmde dağıtım faaliyetleri iki aşamada yapılmaktadır;

1. Doğrudan (Dolaysız) dağıtım: Üretici ile tüketici arasında hiçbir aracı yoktur.
2. Dolaylı Dağıtım: üretici ile tüketici arasında aracılarn yer aldığı dağıtım alternatifidir.

Şekil 1: Doğrudan ve Dolaylı Dağıtım Kanalları

Kaynak: Zengin, Burhanettin ve Demirkol, Şehnaz, **Turizm işletmeleri**, Değişim yayımları, Sakarya. 2015,s.80

Şekil.1 de görüldüğü gibi bir aşamalı dağıtım sistemi üreticiler ile tüketiciler arasında bir aracının olmadığı bir dağıtım kanalıdır. Üretici ile tüketici arasında seyahat acentelerinin aracılar olarak bulunduğu dağıtım kanalı ise iki aşamalı dağıtım kanalıdır. Bir diğer dolaylı dağıtım kanalı ise 3 aşamalı dağıtım kanalıdır burada tur operatörü veya tur toptancısı ile seyahat acentesi üretici ile tüketici arasına aracı olarak girmektedir. Son olarak 4 aşamalı dağıtım kanalı ise üretici ile tüketici arasına tur operatörü veya tur toptancısı, seyahat acenteleri ve özel tur düzenleyicisinin girdiği dağıtım kanalı sistemidir.

2.2.4. Turizmde Tutundurma

Ürün veya hizmetin hedef pazara olumlu bir şekilde tanıtılıp benimsetilmesi tutundurma olarak tanımlanabilmektedir (Akil, 2016: 5). Bunun yanı sıra bir işletmenin varlığını müşterilere duyuran ve onun yaşamasını sağlayan bir pazarlama şekli olarak da

tanımlanmaktadır (Bilgiç, 2007: 79). Hizmet veya ürün üreten her işletme satış gerçekleştirebilmek için tanıtım faaliyetlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu tanıtım faaliyetlerini gerçekleştiren tutundurma karması elemanları şunlardır;

- Reklam: Turizm işletmelerinin ürettikleri ürün ve hizmetlerin mevcut müşterilerini korumak, işletmeye yeni müşteriler kazandırmak, işletmenin Pazar içerisindeki payını korumak veya payını artırmak amacı ile yapılan ücretli araçlarla yönetilen ve kişisel olmayan ticari tekniklerin tümüdür (İçöz, 2001: 256; Batman ve Türkay, 2009: 112).
- Kişisel satış: Tüketici ile yüz yüze iletişime geçerek ürün/hizmeti tanıtmaya ve satın almaya ikna etme çabalarıdır. Diğer tutundurma karması elemanlarına göre daha hızlı geri bildirim sağlanması, müşterilerin seçilebilmesi, ikna edici olması, ve karmaşık bilgilerin rahat bir şekilde aktarılabilmesi gibi birçok üstün yönü vardır fakat maliyetlerin yüksek olması ve satış personellerinin denetlenme zorluğu ise kişisel satışın zayıf yönlerini oluşturmaktadır (Bilgiç, 2007:79; İlker, 2010: 80).
- Halkla ilişkiler: Bir işletmenin iletişim kurduğu ya da ilerleyen dönemlerde iletişim kurabileceği kimselerin anlayış, sempati, desteğini elde etmek ve için sürekli ve örgütlenmiş olarak gerçekleştirdiği bir yönetim görevidir (İçöz, 201:274). Halkla ilişkiler etkinlikleri çok çeşitlidir; Haber, röportaj, köşe yazısı v.b. , önemli günlerin kutlanması, törenler, basın toplantıları, basın bildirimleri Basın mensupları ve önemli kişi ve grupları konuk etme, geziler, konferans, toplantılar, paneller, yarışmalar, afiş, broşür, film gösterileri, dönemsel faaliyet raporları v.b. gibi çalışmalar halkla ilişkiler etkinliklerindedir (İlker, 2010: 82).
- Satış teşvik: Yüz yüze satış, satış geliştirme, tanıtmaya ve reklam çabaları haricinde, genellikle sürekli olarak gerçekleştirilmeyen, fuarlara katılma, prim, kupon, yarışmalar, sergiler, örnek ürün dağıtımı vb. çabalar olarak tanımlanmaktadır (Bilgiç, 2007: 84).

2.2.5. İnsan Unsuru

Turizm emek-yoğun bir hizmet endüstrisidir. Hizmeti üretende tüketen de insandır. İyi koşullarda çalışan mutlu ve güler yüzlü işletme çalışanı tüketiciyi de aynı oranda memnun etmektedir. Örneğin; bir işletmede çalışan bir personel misafire ilgili ve

güler yüzlü davrandığı takdirde müşteri işletmeden mutlu ayrılır ve memnuniyetini çevresindekilere aktararak işletmenin olumlu reklamını yapabilir.

2.2.6. Süreç yönetimi

Süreç yönetimi; turizm sektöründe ki tüketicilerinin ihtiyaç duyduğu zamanda ürün veya hizmetin hazır bulundurulması ve somut olan maldan ayıran stoklanamama ve heterojen olma özelliklerinden kaynaklanan sorunların çözümünü ele alır. Turizm ürünleri gibi somut olmayan ürünlerde talebi önceden tahmin etmek oldukça zordur. Hizmet sektöründe oluşan talep karşılanmadığında tüketiciler üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Bu nedenle süreç yönetimi turizm pazarlama karmasında ki en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (Bilgiç, 2007: 85).

2.2.7. Fiziksel ortam

Turizm bir hizmet endüstrisidir. Hizmetlerin üretildiği anda tüketilme ve satılmadan önce denenememe gibi özelliklerine sahip olması fiziksel ortamın önemini artırmaktadır. İşletmenin bulunduğu bölge, işletmenin çevresi, işletme de çalışan personelin dış görünümü, davranışları ve işletme içerisinde ki tesislerin görünümü fiziksel ortam olarak tanımlanabilmektedir (Bilgiç, 2007: 85).

2.3. Türkiye’de Eko Turizme Yönelik Pazarlama Faaliyetleri

Türkiye, eşsiz doğal güzellikleri, farklı kültürleri bir arada bulundurması, coğrafi konumu ve misafirperver halkı ile birlikte dünya’da turizm açısından ayrıcalıklı konumdadır. Bununla birlikte Türkiye tüm turistik istek ve taleplere cevap vererek, 12 ay boyunca birçok turizm çeşidinin yapılabileceği bir ülke konumundadır. 2017 yılı turizm verilerinde Türkiye’nin turizmden elde ettiği gelir 26 milyar 283 milyon 656 bin dolar ortalama kişi başı harcama ise 681 dolar olarak açıklanmaktadır. Bu verilerde Türkiye’nin 2016 yılına göre turizm gelirlerini %18.9 arttırdığını göstermektedir (www.tuik.gov.tr).

Tablo 3**Turizm Geliri-Gideri ve Ortalama Geceleme Sayısı**

TOPLAM					
Yıl	Çeyrek	Turizm geliri(000 \$)	Ziyaretçi sayısı	Kişi başı ortalama harcama (\$)	Ortalama geceleme sayısı
2016	YILLIK	22 107 440	31 365 330	705	11.4
	1.çeyrek	4 066 384	5 107 553	796	11.9
	2.çeyrek	4 981 318	7 495 035	665	9.4
	3.çeyrek	8 277 009	12 063 311	686	11.1
	4.çeyrek	4 782 729	6 699 430	714	13.5
2017	YILLIK	26 283 656	38 620 346	681	10.9
	1.çeyrek	3 369 753	4 844 761	695	13.1
	2.çeyrek	5 413 048	8 863 391	611	9.7
	3.çeyrek	11 391 668	16 663 265	684	9.9
	4.çeyrek	6 109 187	8 248 929	741	12.7

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Bu verilere bakıldığında ülkenin turizm gelirlerinin ve turist sayısının arttığı görülmektedir. Fakat Turizm de ülkeye daha çok turist gelmesine ek olarak bu turistlere sunulan hizmetin kalitesini artırmayı amaçlayan ve pazarlama kanallarını çeşitlendirerek doğal sermayeyi koruyan, üst gelir gruplarını hedef alan ve turizmi sürdürülebilir kılan alternatif turizm çeşitlerini öne çıkaran bir yapının kurulması esas amaçtır (Bilgiç, 2007: 87). Bu amaçları alan 2023 stratejisinde tanıtım ve pazarlama, turizm eğitimi, hizmet kalitesi, turizm çeşitlendirilmesi gibi konular üzerinde durulmuş özellikle sürdürülebilirlik kavramı ele alınarak strateji planı oluşturulmuştur (2023 strateji planı). Planda turizmin 12 aya yayılması hususuna öncelik verilmiştir. 2023 yılı için yapılan hedef planlamasında bir diğer husus ise turizm gelirinin 50 milyon turistten kişi başı ortalama 1000 dolar harcama ile 50 milyon dolar olmasının beklenmesidir. Bunun hedefler doğrultusunda turizm türlerinin ülke içerisinde ne kadar çok çeşitlendirilirse ülkede turizmin o kadar gelişeceği düşünülmüştür. Bu kapsamda öncelikli olarak

geliştirilebilecek olarak belirlenen turizm türleri şunlardır; golf turizmi, kongre ve fuar turizmi, termal turizm, eko turizm, deniz turizmi ve kış turizmidir (2023 strateji planı).

Eko turizm ülkemiz için oldukça önemli bir turizm türüdür eko turizm aynı zamanda yayla turizmi, golf turizmi, kuş gözlemciliği, foto-safari, termal turizm trekking, olta balıkçılığı, kano, yamaç paraşütü gibi çeşitli aktivitelerle de yapılmaktadır. Ülkemiz de turizmin 12 aya yayılmasında büyük katkı sağlayabilecek ve ülkemizin turizmden kazandığı geliri arttırmada büyük destek verecek bu turizm türlerinde tanıtım çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde tanıtım çalışmaları tütav (Türk Tanıtma Vakfı), kültür turizm bakanlığı ve başbakanlık tanıtma fonu tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunların yanı sıra resmi olmayan özel kuruluşlar tarafından da yürütülebilmektedir.

2.3.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye'nin turizm alanında pazarlanmasına öncülük eden resmi bir makamdır. Kültür ve Turizm bakanlığı bünyesinde bulunan tanıtma genel müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. Tanıtma genel müdürlüğü çalışmalarını iletişim ve pazarlama stratejisine dayanarak gerçekleştirmektedir. Tanıtma genel müdürlüğü pazarlama hedefleri şunlardır (www.tanitma.gov.tr);

- Turizm talebinin 12 aya yayılması,
- Eko turizm, golf turizmi, kış turizmi, yayla turizmi gibi çeşitli turizm türlerine yönelik talebin artırılması,
- Normal koşullar altında toplam ziyaretçi sayısının artırılması,
- Turizmin bölgelere dengeli dağılımının sağlanması,
- Kişi başı harcamaları artırılması,
- Turizmde kalış sürelerinin çoğaltılması,
- Türkiye'nin turizmde ki pazar payının gelişmekte olan pazarlarda ve ana pazarda artırılması ve olgun pazarlarda korunması,

Tanıtma genel müdürlüğü iletişim hedefleri ise;

Ülkemizin dünya turizm pazarındaki payının artırarak eşsiz doğal güzelliklere ve kültürel değerlere sahip, turistik ürün çeşitliliği sunan modern bir ülke olarak

konumlandırılmasıdır (www.tanitma.gov.tr). Bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilen stratejiler (www.tanitma.gov.tr),

- Tanıtımın destinasyon odaklı olarak yapılması,
- Farklı seyahat motivasyonlarına ağırlık verilerek Türkiye'nin ürün çeşitliliğinin vurgulanması,
- Türkiye'nin sunduğu yaşam tarzı ve seyahat deneyiminin tanıtımlarda duygulara hitap eden mesajlarla aktarılması,
- Dijital tanıtıma ağırlık verilmesi,
- Ülkemizde gerçekleştirilen aktivitelerin tanıtımlarının yapılmasıdır.

2.3.2. Tütav (Türk Tanıtma Vakfı)

Tütav, Türkiye'nin milli hedef ve çıkarları doğrultusunda turistik, kültürel, sanayi, hizmet,tarihi ve bilimsel sahalarda çalışmalar yapmak bunun yanı sıra dış tanıtımı sağlamak ve Türkiye'nin doğru imajını yaratmak amacı ile faaliyetlerde bulunmak ve desteklemek üzere 1982 yılında kurulmuş bir vakıftır (www.tutav.org.tr). Kuruluş bu zamana kadar Türkiye'nin dış tanıtımında birçok başarılı projeler ve etkinlikler gerçekleştirmiştir (www.tutav.org.tr).

2.3.3. Başbakanlık tanıtma fonu

1985 yılında kurulan başbakanlık tanıtım fonunun başlıca amaçları şu şekilde sıralanabilmektedir (www.tanitmafONU.gov.tr);

- Türkiye'nin yurt dışında ve yurt içinde çeşitli yönleriyle tanıtılmasını sağlamak,
- Türkiye'nin tanıtımıyla ilgili kuruluşların kaynaklarını arttırmasını sağlamak,
- Türk kültür varlığının yayılmasının sağlamak,
- Milletler arası kamuoyunun ülkemizin menfaati doğrultusunda yönlendirmeye çalışmak,
- Devlet arşiv hizmetlerinin müessir hale getirmektir.

Bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan tanıtma projeleri tanıtma fonu kurulu genel sekreterliğine ulaştırılır. Genel sekreterlikte incelendikten sonra şekilsel ve içerik açısından uygun olan projeler değerlendirilmek üzere tanıtma fonu kuruluna

iletilmektedir (www.tanitmafonu.gov.tr). Daha sonra bu projeler içerisinde onaylananlar Türkiye'nin tanıtımında kullanılmaktadır.

BÖLÜM 3: SAKARYA İLİNİN EKO TURİZM AÇISINDAN PAZARLANABİLİRLİĞİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. Araştırmanın Önemi, Kapsamı ve Yöntemi

Bu bölümde Sakarya'nın eko turizm potansiyelinin değerlendirilmesini amaçlayan çalışmanın önemi, kapsamı ve bu amaç doğrultusunda yönteminden bahsedilmektedir.

3.1.1. Araştırmanın Önemi ve Kapsamı

Son dönemlerde Dünya'da gelişmekte olan turizm sektörünün gelişme seyrini sürdürmek, Türkiye'nin mevsimsel olarak benimsediği turizmi yılın tüm aylarına yaymak, Ülkenin turizmden sağladığı geliri arttırmak ve bölgeler arası dengeyi sağlamak önemli hususlardır.

Hızlı gelişen teknoloji, kentleşme, nüfus artışı gibi nedenlerle doğada tahribatlar oluşmuştur. İnsanlar İş yoğunluğunun fazla olması, şehrin gürültüsü ve kalabalığı gibi etkenlerle ve bu etkenlere ek olarak doğa bilincinin insanlarda günden güne gelişmesi ile birlikte yeni kaynak arayışlarına girmişlerdir. Bu kapsamda Sakarya'nın doğal kültürel ve tarihi turizm potansiyelinin önemli bir bölümü kapsayan eko turizm imkanlarının araştırılması ve incelenmesi önemli konulardan olmaktadır.

Sakarya'nın coğrafi konumunun iyi olması, dört mevsim yaşanması, potansiyel turist içeren şehirlere yakın olması, doğal kaynaklarının fazla olması, halkın turizm konusunda bilinçlenmesi özel teşebbüslerin bu alana ilgi duymasını sağlamıştır. Bu gibi nedenlerle ilin eko turizm potansiyelinin belirlenmesi, tanıtım ve pazarlama çabalarının geliştirilmesi, önemli eko turizm noktalarının ve aktivitelerin halka duyurulması eko turizmin pazarlanabilirliği açısından çok önemlidir.

Araştırmanın kapsamını Sakarya'da ki eko turizm kavramının içerisine giren tüm alanlar ve turizm aktiviteleri oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada Sakarya ilinin eko turizm potansiyelinin belirlenmesi ve pazarlanabilirliği noktası üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonunda elde edilen bilgiler öncülüğünde çalışmanın önemini daha da ortaya çıkarmak için Sakarya'nın GZFT(SWOT) analizi yapılmıştır. Bu analiz Sakarya ilinin eko turizm potansiyelini güçlü, zayıf, fırsat ve tehditlerle birlikte ele almaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Yapılan araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel çalışma, araştırma içerisinde sayısal veri, istatistiksel raporlara yer vermeyen ve başka bir sayısal araç içermeyen çalışma türüdür. Nitel çalışma çeşitli ampirik araçlar (Mülakat, kişisel deneyim, örnek olay, hayat hikayesi, tarihsel hikayeler gibi) kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Nitel çalışma yöntemine göre hazırlanan bu çalışmada veri toplama aracı olarak belirlenmiş bir amaç doğrultusunda iki ya da daha fazla insan arasında yapılan görüşmeler olarak tanımlanan mülakat yöntemi kullanılmıştır. Mülakat yönteminde kullanılacak soru formu İbrahim Bilgiç'in 2007 yılında bir çalışmasında kullandığı soru formundan eko turizme uyarlanarak oluşturulmuştur. Oluşturulan soru formları ile mülakat yapılacak kişi ve kurumlar Eko turizm açısından tez çalışmasına katkıda bulunacağı düşünülen kişilerden seçilmiştir. Mülakat için seçilen bu kişilere daha önceden hazırlanmış sorular ile birlikte sorular sorularak ve cevaplar alınarak biçimsel mülakat türü uygulanmıştır. Yapılan mülakatlar sonucunda elde edilen bilgiler Betimsel olarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz süreci;

- Analiz için bir çerçeve oluşturma,
- Oluşturulan çerçeve doğrultusunda elde edilen verilerin işlenmesi,
- Bulguların tanımlanması
- Bulguların yorumlanması olarak gerçekleşmiştir.

Özet olarak gerçekleştirilen çalışma kapsamında ilk olarak konu ile alakalı kaynaklar (Makaleler, Tezler, Dergiler, Kitaplar, Broşürler, Raporlar, Projeler) incelenmiş ve bu kaynaklardan konu ile alakalı bilgiler. Aynı zamanda eko turizm açısından potansiyel olarak düşündüğümüz Sakarya ilinde eko turizm konuları ile alakalı olabilecek kurum ve yetkililerle belirlenen mülakat yöntemi ile görüşmeler yapılmış ve bilgiler alınmıştır. Eko turizm açısından tez çalışmasına katkıda bulunacağı düşünülen ve görüşme yapılan yetki ve kurumlar aşağıda ki gibidir;

- Cavit Öztürk (Erenler belediye başkanı)
- Özcan Yavuz (Sapanca belediye başkan yardımcısı)
- Tacettin Özkahraman (Taraklı belediye başkanı)
- İlker Ulu (Orman ve su işleri bakanlığı 1.bölge müdürlüğü çevre yönetimi şube müdürü)

- Aydın Yıldırım Duran (Sakarya belediyesi turizm ve tanıtım şube müdürü)
- Yusuf Alemdar (Serdivan belediye başkanı)
- Şenay Albaş (Sakarya il kültür turizm müdür yardımcısı)
- Nursel Eroğlu (Sakarya il kültür ve turizm şube müdürü)
- Hasan Akçan(Akyazı Belediye başkanı)
- Sinan Baylan (Hendek belediye başkan yardımcısı)
- Ahmet Kavakçı(Hendek belediye başkan yardımcısı)
- Mehmet İspiroğlu(Karasu belediye başkanı)
- Sakarya Valiliği SATBİS noktaları

Bunlara ek olarak saha gözlem yolu ile birlikte bazı eko turizm alanları incelenmiştir. Saha gözlem aşamasında araştırmacı Sakarya da eko turizme konu olabilecek bazı alanlara gitmiş ve bu alanların doğası, çevresi incelenmiş alanda görülen eksiklikler ve alanın çekiciliğinin artması için neler olması gerektiği not edilmiştir. Araştırmacının gözlemleri sonucunda kişisel görüş katılarak elde bu alanlar yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmanın önemini pekiştirmek ve ilin eko turizm açısından mevcut durumunu daha iyi ortaya çıkarmak amacı ile SWOT analizi yapılmıştır. Tüm bu çalışmaların sonucunda elde edilen bilgilere, kişisel görüş katılarak bir bütün oluşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmanın akışı şu şekilde sıralanabilmektedir;

- Yapılan araştırmanın amacını belirlenmesi,
- Araştırma ile ilgili veri toplanması,
- Literatür taraması,
- Saha gözlem yolu ile eko turizm alanlarının incelenmesi,
- Eko turizm ile ilgili yetkili kişilerle yüz yüze görüşmelerin yapılması,
- Elde edilen verilerin incelenmesi,
- Sonuçların değerlendirilmesi,
- Çözüm önerilerin sunulması.

3.2. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bu kısmında çalışmanın başından beri yapılan görüşmeler, araştırmalar ve incelemeler detaylı bir şekilde incelenerek sonuçları ortaya çıkarılmaktadır.

3.2.1. Sakarya İlinin Eko Turizm Ürünü Olarak Kullanılabilme Potansiyeli

Sakarya'nın çeşitli turizm kaynaklarına sahip olması, şifa edici özelliği olan bir çok sıcak su kaynaklarının olması, yeşilin her tonunu sergileyen eşsiz doğal güzelliklerinin olması, önemli sulak alanlarının olması, Sakarya'nın önemli kuş göç yolu üzerinde olması, bir çok aktiviteyi yapmaya elverişli olması (orienteering, trekking, avcılık, kuş gözlemciliği, yaban hayatı gözlemeleme, yaylacılık, dağcılık, kayak, akarsu kanosu vb.), büyüklü küçüklü eşsiz manzaralara sahip olan yayları, ilde dört mevsimin yaşanıyor olması ve çevresinde büyük şehirlerin bulunması nedeni ile Sakarya eko turizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Gelişen teknoloji ve yaşam standartlarının artmasıyla birlikte ziyaretçilerin taleplerinde ortaya çıkan farklılık ve doğayı koruyarak tatil yapma eğilimi de göz önüne alındığında Sakarya'nın turistlerin bu taleplerini karşılayabilecek değerlere sahip olduğu, Sakarya ilindeki eko turizm alanlarında gerekli düzenlemeler ve eko turizmini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapıldığı takdirde Sakarya sadece Türkiye'de değil dünyada da eko turizmin gözdesi olabilecek bir yer olduğu ve Sakarya ilinin eko turizm açısından pazarlanabilir olduğu kanaatine varılmıştır.

Çalışmanın amacına yönelik yapılan kişisel görüşmelerde birçok belediye ve kuruluş Sakarya'nın eko turizme katkı sağlayabilecek potansiyeli olduğunu söylemiş ve bu potansiyeli gerçekleştirmek için fikirleri olduğunu beyan etmişlerdir. Yapılan geniş kapsamlı araştırmalar ve kişisel görüşmeler sonucunda Sakarya'nın eko turizm açısından pazarlanabilirliği hususunda yerel yönetim, özel sektör ve akademik uzmanlarla dayanışma içinde olan çalışmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İlin geçmişten günümüze birçok kültüre ev sahipliği yapmış olması ve bu kültürlerin, geleneklerin günümüzde hala devam eden bölgelerin olması Sakarya ilinin uluslararası cazibe yaratmada kullanılacak bir diğer önemli özelliği arasında yer almaktadır. Sakarya ilin 'de sakin şehir (cittaslow) olarak seçilen taraklı ilçesi ülkenin en önemli turizm alanlarından biridir. Yerel halkın bozulmadığı, suç oranının neredeyse hiç yok denecek kadar az olduğu, alana özgü tarihi evlerin bulunduğu, yeşilin her tonunu barından doğal güzelliklerin olduğu bunun yanı sıra termal su kaynakları ve merkezlerinin bulunduğu, kendine özgü el yapımı yemeklerin bulunmasının yanı sıra bu bölgede dağcılık, yamaç paraşütü, dağ bisikleti, yaylacılık, doğa yürüyüşü, foto-safari

ve atlı gezinti gibi faaliyetlerde yapılabilmektedir. Taraklı mevcut durumda çevre illerden ilgi görmektedir ancak ilçenin tanıtım çalışmalarının daha iyi düzeyde yapılması ile birlikte tanınırlılığının daha iyi olacağı hatta Sakarya'yı uluslararası alanda tanıtabilecek güzelliğe sahip bir yer olduğu düşünülmektedir. Sakarya'nın taraklı ilçesi gibi özgün ve eko turizm alanı olarak değerlendirilebilecek bir diğer ilçesi Hendektir. Hendekte bulunan yaylalarında geleneksel yaşam biçimini sürdüren yerel halkın bu yaşam biçiminden vazgeçmemesi için gerekli yasal düzenlemelerle birlikte cazip teşvikler sağlanarak yerel halkın köylerinde kalmaları sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra yerel halk turizm hakkında bilgilendirilmelidir.

Dünya'da çok az sayıda bulunan ve Türkiye'de Kırklareli iğneada longoz ormanından sonra en büyük ikinci su basar ormanı olan acarlar longozu Sakarya'da bulunmaktadır. Sakarya ilinin eko turizm olarak pazarlanmasında bu alan oldukça önemli bir role sahiptir. Bölgede 235 farklı kuş türü ve 12 adet endemik bitki türü olduğu saptanmıştır. Zengin flora ve faunaya ve doğal güzelliğe sahip olması özelliklerinden dolayı acarlar longozu özel ilgi turizmi(kuş gözlemciliği, fotoğraf avcılığı ve bitki gözlemciliği) için oluşan talebi karşılayabilecek uluslararası düzeyde Sakarya ilini cazip kılabilecek potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Ancak çalışmanın amacı doğrultusunda acarlar longozuna yapılan ziyarette gelen turistlerin konaklama sağlayabileceği eko turizmle uyumlu yapıların olmadığı, yine turistlerin kuş gözleme dışında farklı aktiviteler yaparak vakit geçireceği cazip mekanlar ve çekici yürüyüş yollarının olmadığı sonucuna varılmıştır. 1.derece doğal sit alanı olan, nadir olarak görülen ve Sakarya'da bulunan bu alana yatırım yapılması için özel yatırımcıların teşvik edilmesi gölün yapısının bozulmadan bu alanın hareketlendirilmesi ve turistlerin geldiğinde bir kaç gün konaklamalı olarak kalıp sıkılmadan vakit geçirecekleri bir alan olarak tanıtımının sağlanması gerekmektedir.

Sakarya'daki yaylalarda trekking, orienteering, atlı gezinti, piknik, fotoğraf çekme, balıkçılık genel olarak yapılan faaliyetlerdir. Bu faaliyetlere ek olarak Hendek ilçesinin dikmen yaylasında bir keşif yapıldığı yapılan keşif sonucunda yaylanın İzmit kartepeden daha çok kar topladığı sonucuna varılmıştır (Kişisel görüşme). Yapılan bu keşif sonucunda dikmen yaylasında kış turizmine yönelik faaliyetlerin yapılabilir olduğu ortaya çıkmaktadır. Çiğdem yaylası yüksekliği nedeni ile yaylalarda yapılan

genel aktivitelerden farklı olarak sıcak hava balonuna olanak sağlayabilecek özelliğindedir (kişisel görüşme). Şehirde en çok dikkat çeken yaylalardan biri olan keremali yaylası özellikle gençler odaklı düşünülebilir. Gençlik merkezleri, bungalow tarzı evler, kamp alanları kurulması düşünülebilir. Bölgede izcilik kampları düzenlenebilir, yarışmalar düzenlenebilir. Yine Sakarya'daki çoğu yayla çim kayağına çok uygun yapıdadır yaylaların bazıları çim kayağı açısından değerlendirilebilir. Uluslararası kültürel değişim adı kullanılarak yerli ve yabancı gençliğin bölgeyi tanımalarını sağlamak ve kültürü, gelenekleri, tarihi öğrenmek üzere doğa ile uyumlu geziler düzenlenebilir ve bu geziler boyunca konaklama sağlanabilecek doğa ile uyumlu konaklama tesisleri yapılabilir.

3.2.2. Sakarya'da Eko Turizm Kapsamında Yürütülen Proje ve Faaliyetler

Yapılan araştırmalarda Sakarya ilinin eko turizm potansiyelinin yüksek olduğu fakat yıllardır Sakarya'nın bu potansiyelinin farkına varılmadığı ancak son zamanlarda eko turizm odaklı birkaç proje çalışması yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır Sakarya'da eko turizme katkı sağlamak amacı ile yürütülen ve gerçekleştirilen proje ve faaliyetler şu şekilde sıralanabilmektedir;

1. Acarlar Longozu Geliştirme Projesi

Acarlar longozu Türkiye'nin en büyük 2. Su basar ormanı olarak Sakarya'nın en önemli eko turizm kaynaklarından biridir bunun yanı sıra yaban hayatı koruma ve geliştirme sahası olduğundan dolayı en fazla ilgi çekmesi muhtemel alandır. Longozun tanınırlılığın yetersiz olması ile birlikte şuan ki mevcut durumunda gelen turist sayısı beklentinin altındadır. Bölgeye gelen turist sayısını artırmak acarlar longozunu daha çekici bir nokta kılmak ve tanınırlılığının artmasına katkı sağlamak, kuş gözlemlemek veya bitki gözlemlemek için gelen turistlerin başka aktivitelerle de ilgilenebileceği bir bölge oluşturmak amacı ile acarlar longozu geliştirme projesi geliştirilmiştir. Proje 5 bölgeden oluşan bir projedir. Kapsamlı bir proje olup içerisinde; çocuk aktivite alanları, kafeler, hediyelik eşya standları, yürüyüş yolu gibi alanlar bulunmaktadır. Ancak bu projenin gerçekleştirilebilmesi için acarlar longozu çevresinin orman arazisi olması gerekmektedir bu da eko turizm projelerinin uygulanmasında mülkiyet hakkı

sorunu olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Proje şuan onay aşamasında bulunmaktadır.

2. Büyük Akgöl Kuş Gözlem Faaliyet alanı

Büyük Akgöl kuş gözlem için oldukça müsait alanlardan biri olduğundan büyük akgöle kuş gözlem kulesi yapılmıştır. Bunun yanı sıra büyük akgöl de yapılması düşünülen birkaç proje içerisinde çevresinin geliştirilmesi ve aktivitelere uygun hale getirilmesi düşüncesi vardır. Ancak yine özel mülk sorunundan dolayı daha fazla geliştirilebilecek şeyler yapılamamaktadır. Bununla önümüzdeki birkaç dilimlik zamanda büyük akgölün tabiat parkı olarak onaylanma durumu vardır. Eğer tabiat parkı olarak onaylanırsa daha çok turist çekebilecek alanlar yapılabilecektir.

3. Hendek Dikmen Yaylası Keşif Faaliyetleri

Hendeğin önemli yaylalarından biri olan dikmen yaylasının kış turizme elverişli olup olmadığını anlamak için turizm bakanlığından bir keşif istenmiş ve bu taleple birlikte Sakarya da turizmin 12 aya yayılmasında katkı sağlamak amaçlanmıştır. Yapılan keşiflerin mevcut sonuçlarında Sakarya dikmen yaylasının İzmit kartepe den daha fazla kar topladığı ortaya çıkmıştır. Ancak kesin bir sonuç için keşiflerin önümüzdeki birkaç yıl daha devam etmesi uygun görülmüştür. Yapılan araştırmalar sonucu dikmen yaylası kış turizmi için uygun görülürse burada turizm amaçlı çalışmalara başlanması düşünülmektedir.

4. Sakarya İli Doğa Turizm Master Planı Taslağı 2013-2023

Turizmin günden güne büyümesi ve turistlerin taleplerindeki çeşitlenme ile birlikte kırsal alanlara ilgi ve eğilim atmış, bu alanların kullanılarak hem bölgenin tanıtılması hem de turizm geliri elde edilmesi imkanı artmıştır. Bu bağlamda bölgede bulunan el değmemiş kaynaklar, korunan alanlar, doğal güzellikler, flora- fauna hayatı, sosyal çevre, kültür vs. doğa turizmini geliştirmede önemli rol oynamaktadır. Fakat bölgedeki bu alanlar geliştirilirken çevreye zarar vermemek ve turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak en önemli husus olarak görülmektedir. Turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir olması için geniş kapsamlı, katılımcı, dikkatli ve paylaşımcı olarak planlaması, sürecin etkin yönetimi ve izlenmesi de gerekmektedir(bolge1.ormansu.gov.tr). Aksi halde turizm faaliyetleri bölgeye ciddi zararlar verecek ve geri dönüşü mümkün

olmayan tahribatlarda bulunacaktır. Bu yaklaşım çerçevesin de sürdürülebilir doğa turizm geliştirme projesi hazırlanmıştır. Hazırlanan diğer turizm projeleri ve sürdürülebilir turizm projesi arasındaki en önemli fark şudur; diğer strateji planları yukarıdan aşağıya bir şema çizerken ve yöre halkını bu şemaya dahil etmezken sürdürülebilir doğa turizm geliştirme projesi aşağıdan yukarıya bir şema oluşturmaktadır. Projede yöre halkının beklentileri ele alınır, halkın yönetime katılabileceği bir yapı kurulur, yörenin kalkınma potansiyelini bünyesinde barındıran doğal değerlerin korunması için kararlar ortak bir şekilde alınır ve karar alma ile birlikte uygulama ve izleme aşamalarında da yöre halkının bilgisini, becerisini en uygun şekilde kullanmak esastır (bolge1.ormansu.gov.tr). Bu yaklaşım doğrultusunda Sakarya ili doğa turizm master planı taslağı 2013-2023 hazırlanmış ve Sakarya ili tüm yönü ile değerlendirmeye alınmıştır. Doğal kaynakları, sosyal yapısı, coğrafi konumu, kültürü, flora- fauna hayatı, doğa turizmi için elverişli alanları, aktiviteleri, mevcut alt yapısı ve konaklama durumu gibi bir çok yönüyle değerlendirilmiş ve sonucunda doğa turizmi geliştirme kapsamında yapılacaklar sunulmuştur. Yapılan çalışmada ise “Sakarya ili doğa turizm master planı taslağı 2013-2023” adlı çalışmanın sonucuna katkıda bulunacak şekilde öneriler sunmak ve Sakarya’nın eko turizm açısından değerini bir kez daha ortaya koymak hedeflenmektedir.

5. Satbis Projesi(Sakarya Kültür Turizm Dijital Rehberlik ve Bilgi Sistemi)

İnternetin hayatımızdaki etkileri göz önüne bulundurulduğunda turizm sektöründe internetten faydalanabileceği bir gerçektir. Bölgede turizm iyi tanıtıldığında, ilin doğal güzellikleri halka ve ülkeye tam ve doğru bir şekilde ulaştığında İlin turizm potansiyeli daha doğru değerlendirilebilmektedir. Aynı zamanda interneti bilgi iletişim amaçlı kullanmak diğer illere oranla avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle 2017 yılının Kasım ayında Valilik, Büyük Şehir Belediyesi, Sakarya Üniversitesi, Akyazı Belediyesi, Serdivan Belediyesi ve Marka Firması desteği ile Satbis projesi gerçekleştirilmiştir (sakaryarehberi.org).

3.2.3. Sakarya'nın GZFT Analizi

Sakarya ilinin doğal güzelliklerini ortaya çıkarmak, eko turizm ürünü olarak potansiyelinin olduğunu ve bu potansiyelin pazarlanabilir olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılan bu çalışmada ili eko turizm açısından tüm yönüyle ele almak, Sakarya'nın tüm hatlarıyla eko turizm profilini oluşturmak ve Sakarya'yı eko turizm ürünü olarak daha iyi ifade edebilmek amacı ile çalışmada GZFT analizi yapılmıştır.

Analizde Sakarya'nın eko turizm açısından değerlendirilmesinde güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsat yönleri ve tehdit yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

GZFT analizi yapılırken derinlemesine incelenen kaynaklardan (Kitap, Makale, Yüksek lisans tezi, Doktora tezi, strateji planı, broşür vb.) yararlanılmıştır. Bu kaynaklar incelenirken Sakarya'nın güçlü, zayıf, fırsat, tehdit yönlerini belirlemeye yardımcı olabilecek kısımlar not alınmıştır. Bunun yanı sıra eko turizm konusunda bilgi sahibi ve Sakarya da eko turizmin gelişmesine katkı sağlayabileceği düşünülen kişilerle yüz yüze yapılan görüşmelerde görüşmeciye GZFT analizini belirlemeye yardımcı olacak sorular yöneltilmiştir. Ek olarak Sakarya'da bulunan bazı eko turizm alanlarında saha gözlemleri yapılmıştır.

Sonuç olarak incelenen kaynaklardan, yüz yüze yapılan görüşmelerde yöneltilen sorulara verilen cevaplardan ve yapılan saha gözlemlerden bilgiler toplanmış ve bu bilgilere kişisel görüşlerde eklenerek Sakarya'nın GZFT analizi oluşturulmuştur.

GÜÇLÜ	ZAYIF
-Sakarya ilinin İstanbul, Ankara, İzmit gibi birçok potansiyel turizm merkezlerine yakın olması	-Sakarya ilinin deprem bölgesinde olması
-Sakarya ilinin ılıman iklime sahip olması ve yılın her döneminde gerçekleştirilebilecek aktivite imkanının olması	-Eko turizmi tanıtımının yetersiz olması(özellikle ilin en önemli eko turizm kaynağı olan taraklı, acarlar longoz ormanı ve sapanca gölü tanıtımının yetersiz olması)
-İlin çok sayıda sulak alana ve ormanlık	-Eko turizm merkezlerine ulaşım

alanlara sahip olması	sağlanacak yolların bozuk olması
-Cittaslow şehirlerinden biri olan taraklının il sınırları içerisinde bulunması	-Eko turizmi alanında stratejik pazarlama olmaması
-Geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmasından ötürü çeşitli kültüre sahip olması	-Sakarya yaylalarının alt yapı eksikliği
-İl içerisinde turizm eğitimi veren kurumlar olması	-Tabiat parkları içinde cezbedici mekanların bulunmaması
-İlde çeşitli boyutlarda birçok yayla bulunması	-Ormanlık alanların bakımsız olması
-İlin kuş göç yolu üzerinde olması	-Kuş gözlem alanlarının yetersiz olması
-İklim ve toprak yapısından dolayı zengin flora ve faunaya sahip olması	-Sulak alanların kirletilmesi
-Kaynak sular açısından zengin bir il olması	-Sakarya'nın sanayi merkezi olması nedeni ile kirliliğin artması
	-Kuşların yaşam alanının tahribi
-Poyrazlar gölü tabiat parkı ve il ormanı tabiat parkının şehir merkezine yakın olması	-Atlı geziler için çevrede at bulma zorluğu
-Poyrazlar tabiat parkında kuş çeşitliliğinin fazla olması.	-Turistik tesis eksiklikleri
-Sapanca gölünün kuş gözlemciliğine ve birçok su sporuna uygun olması	-Sakarya yöre halkının yabancı dil yönünden eksik olması
-ilde avlakları korumak için teşkilatın olması	
-Rafting için Doğançay ve Mudurnu gibi uygun derelerin olması	
-Az sayıda bulunan ormanlardan biri olan acarlar gölü longoz ormanının şehirde bulunması	
-Sakarya ilinin yerel halkının misafirperver olması	
-Doğa yürüyüşü ve bisiklet gezileri için rotalarının bulunması	

-Doğa yürüyüşü için büyükşehir belediyesi ve toplum kuruluşları tarafından düzenli olarak yürüyüş aktiviteleri yapılması	
-Acarlar longozunun kuşların barınma, beslenme ve üreme alanı olması	
-İlde çeşitli rekreatif faaliyetler yapma olanağı olması	
-Longoz çevresinde endemik bitki türlerinin bulunması	
FIRSAT	TEHDİTLER
-Eko turizme olan talebin günden güne artması ve insanlardaki çevre bilincinin günden güne artması	-İç turizmde ilginin daha çok deniz, kum, güneş turizmine olması
-Özel ilgi turizmine talebin artması	-Çevre illerin eko turizm açısından güçlü rakip olması(düzce, bursa, bolu, izmit)
-İstanbul gibi çok karışık ve kalabalık bir şehir olmadığından gelen turistlerin rahat hareket edebileceği ve dinlenebileceği bir şehir olması	-Aşırı kullanım sonucu doğada meydana gelebilecek tahribatlar
-Doğa dostu tatil anlayışın oluşması	-İnsanların korunan alanlarla ilgili beklentisinin çok yüksek olması
-İnsanların yoğun iş hayatından ve kalabalık yaşam alanlarından uzaklaşmak istemesi	-Yeşil bir doğaya sahip olan Sapanca'nın kentleşme baskısı altında olması
-İlde bir çok tanıtım imkanlarının olması	-Yürüyüş, bisiklet ve atlı gezinti yollarında yabani hayvan çıkma tehlikesi
-Acarlar longozunun bilinirliğinin artması	
-İlin potansiyel turist merkezlerine yakın olması	
-Günübirlik seyahatler için yakın mesafede	

olması	
-Tahrip olmamış doğal güzelliklere sahip olması	

3.3. Sakarya'nın Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği

Eko turizm, son yıllarda insanların deniz-kum güneş turizminin dışında farklı arayışlar içine girmesi, alternatif turizm çeşitlerine yönelmesi, farklı kültürler tanıma isteği, doğayı koruma bilincinin gelişmesi, şehrin stresinden kaçma ve doğa ile iç içe olma isteği gibi etkenlerden dolayı günden güne artış göstermektedir. Dünya'da her geçen gün gelişen turizm sektörü bu gelişme ile ülkeler arası rekabeti de artırmaktadır. Bu rekabet ortamında ayakta kalabilmek için son zamanlarda gelişen talep eğilimleri göz önünde bulundurarak turistik bölgeleri geliştirme üstünde durmak önemli olmaktadır. Bu noktada eko turizm önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Turist talebine karşılık verebilen ve mevcut potansiyelini kullanarak turizmin çeşitlendirilmesine katkıda bulunan bölgeler eko turizm açısından geliştirilerek ülkenin turizmden sağladığı gelire katkıda bulunabilmekte ve rekabet ortamında tutunabilmektedir. Sakarya eko turizm açısından geliştirildiği ve gerekli düzenlemeler yapıldığı takdirde eko turist çekiciliği olan ve ülkenin turizm hedeflerinde önemli rol oynayan bir şehir olarak görülmektedir.

Sakarya'da eko turizmi geliştirmek amacı ile geçmişte ve son dönemlerde yapılmış bazı proje ve faaliyetler bulunmaktadır fakat bunlar ilin eko turizm açısından bilinirliğinin artmasında tam anlamıyla yeterli olmadığı görülmektedir. Sakarya ilini eko turizm bölgesi olarak çekici konuma getirme noktasında gerçekleştirilen bu çalışmada yapılan görüşmeler, incelemeler ve gözlemler sonucunda Sakarya'nın eko turizm potansiyeli olduğu ancak bu potansiyeli kullanmada bazı sorunların olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu sonuç doğrultusunda organize ve koordinasyon içerisinde çalışmaların yürütülerek uygulanması sonucuna varılmıştır.

Sakarya'nın yeşili ve mavisi tabiatı tam olarak turiste yansıttığı, bunun yanı sıra içerisinde çeşitli aktivite imkanları bulundurduğu için diğer eko turizm bölgeleri gibi

pazarlanabilme imkanına sahip olmaktadır. Sakarya'nın pazarlanabilirliğini önemli ölçüde destekleyen noktaları 3 başlık altında toplamak mümkündür.

3.3.1. Sakarya'nın Konumu

Marmara bölgesinin kuzey doğu bölgesinde yer alan Sakarya 5.015 km² alanı ile Türkiye'nin %0.062'sini kaplamaktadır. Doğudan Düzce, güneydoğudan Bolu, güneyden Bilecik, batıdan Kocaeli ve kuzeyden ise Karadeniz ile çevril olmaktadır (www.sakarya.com.tr). Bunun yanı sıra İstanbul, Ankara, bursa, İzmit gibi illere yakın olması Sakarya ilini turizm açısından ulaşılabilirlik düzeyi ve turist potansiyeli açısından önemli bir konuma getirmektedir.

3.3.2. Doğal Kaynakların Zenginliği

Sakarya ili yeşili, mavisi, zengin kültürü ve el değmemiş alanları ile doğal kaynaklar bakımından oldukça zengin bir ildir. Akarsuları, dereleri ve şelaleleri; Sakarya nehri, maden deresi, mudurnu çayı, dinsiz çayı, çark deresi, aygır deresi, Kurtköy deresi, geyve doğançay, yırtmaç deresi, değirmen dere, melen deresi, yanık deresi, akçay deresi, karaçay deresi, İstanbul dere, maden deresi şelalesi, büyük melen, kanlıçay şelalesi, soğucak şelalesi, mecdiye şelalesi belli başlı akarsu ve şelaleleridir (bolge1.ormansu.gov.tr). Bunun yanı sıra sapanca gölü, taşkısığı gölü, poyrazlar gölübüyük akgöl, küçük akgöl, küçük boğaz ve acarlar gibi gölleri yeşilin ve mavinin uyumunu sağlayarak ili adeta bir yeryüzü cennetine dönüştürmektedir. Sakarya ili yayla açısından da oldukça zengin bir ildir. Yirmi den fazla yaylası bulunmasına rağmen eko turizmin gelişimine katkı sağlayabilecek en önemli yaylaları şunlardır; soğucak, acelle, kırca, katırözü, yanık, çiğdem, dikmen, Karagöl, davlumbaz, hamzapınar, belengerme, güzlek, İnönü, turnalı, sultanpınar, çiçekli, akar, yörükleri, kirpiyan ve keremali yaylalarıdır. Sakarya sıcak su kaynakları ve içmeler açısından da oldukça zengin bir yapıya sahiptir bunlar; taraklı kil hamamı kaplıcaları, geyve acı su içmesi, geyve maden suyu, kuzuluk kaplıcaları, akyazı çökek kaplıcaları olarak sayılabilmektedir. Poyrazlar gölü orman içi dinlenme yeri, il ormanı, çadır gölü orman içi dinlenme yeri, selman dede mesire alanı, kentpark, kuzuluk orman içi dinlenme yeri,orman park, Sakarya park, mithatpaşa vagon park, yenikent çark deresi rekreasyon alanı Sakarya'nın önemli mesire ve ormanlık alanları olarak bilinmektedir.

3.3.3. Doğada Yapılabilecek Aktivite Çeşitliği

Kuş gözlemciliği, bitki ve yaban hayatı gözlemele eko turizmin en önemli unsurlarındandır. Türkiye'nin en büyük ikinci subasar ormanı olan acarlar longozunun Sakarya ili sınırları içerisinde olması bu noktada Sakarya ilini eko turist çekiciliği açısından avantajlı konuma getirmektedir. Acarlar longozu iğneadadan sonra ikinci büyük subasar ormanıdır ancak iğneada toplama ve adacıklardan oluşurken acarlar longozu tek parça halinde olan Türkiye'nin en büyük subasar ormanıdır. Önemli göç yolu üzerinde olmasından dolayı ormanda 243 farklı kuş türü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra memeli hayvanlar (tavşan, tilki, çakal, yaban domuzu vb.), tatlı su balıkları 2300 kadar bitki türü ve 12 endemik bitki görülmektedir. Acarlar longozu bu açıdan kuş gözlemciliği, bitki gözlemciliği ve yaban hayat gözlemciliği gibi özel ilgi alanlarına sahip kişilerin aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri bir yer olmaktadır. Bunun yanı sıra büyük akgöl, poyrazlar gölü ve sapanca gölü de bu tür gözlemler için oldukça uygun görülmektedir. Yayılacılık kavramı da eko turizm için çok önemli kavramlardan biridir. Sakarya'nın sahip olduğu yayla sayısı 20'nin üzerindedir. Sakarya yaylaları kampçılık, doğa yürüyüşü, orienteering, olta balıkçılığı, sıcak hava balonu, atlı gezinti, çim kayağı gibi etkinlikler yapmaya oldukça müsait yaylalardır. Ancak yaylaların çoğu genellikle piknik amaçlı kullanılmaktadır ve orienteering temsilciliği ilde bulunmamaktadır. Sakarya'nın yaylaları yapılabilecek aktiviteler geliştirildiği takdirde eko turizm açısından Sakarya ilini geliştirebilecek düzeydedir. Yine kültürel zenginliği, bozulmamış yapısı, doğası ve mimarisi ile yavaş şehir olarak seçilen taraklı Sakarya il sınırları içerisinde olması turist çekiciliği açısından çok önemlidir. Sakarya kültürel ve mimari yapısının dışında kaynak suları, yaylaları ve eşsiz doğası ile eko turizm için gözde noktalardan biri olarak görülmektedir. Taraklıda doğa yürüyüşü, bisiklet gezisi, atlı doğa gezisi, kampçılık, foto-safari gibi birçok aktivitenin yapılması mümkün olmaktadır. Foto-safari ayrıca sapanca, karasu, acarlar longozu, şelaleler, kaymakam suyu mağarası, poyrazlar gölünde de gerçekleştirilebilmektedir. Sakarya'da sapanca gölü, melen deresi, küçük boğaz gölü, küçük akgöl, büyük akgöl, karasu plajları, taşkısığı gölü olta balıkçılığı için öne çıkmış alanlardır. Olta balıkçılığına meraklı olan kişiler ekipmanlarını alarak doğal alanlara bu aktiviteyi geliştirmek için gelebilmektedir. Sakarya'da gerçekleştirilebilecek diğer aktivite türleri dağcılık ve yamaç paraşütüdür. Harkköy kanyonu ve dikmen tepesi dağcılık için uygun olurken serdivan tepesi,

Karagöl yaylası yamaç paraşütü açısından uygun olmaktadır. Sapanca gölünde yelken katamaran, su kayağı, microlight uçuş faaliyetleri gibi su sporları yapılmaktadır. Soğucak yaylası, poyrazlar gölü, karagöl yaylası, çiğdem yaylası, kırca yaylası ve acelle yaylası kampçılık faaliyeti için uygun olan başlıca alanlardır ancak diğer yaylalarda kampçılık yapma imkanı olabilmektedir. Kırca yaylası, akyazı akbalık at yarış alanı, sapanca meşelik ise binicilik faaliyetleri için uygun olmaktadır (www.kulturturizm.gov.tr; www.sakarya.com.tr)

Sakarya'da bir çok faaliyetin yapılma imkanı bulunmaktadır. Bu faaliyetler Sakarya'nın bazı bölgelerinde gerçekleştirilmekte bazı bölgelerinde ise imkan olduğu halde geliştirilmemektedir. Sakarya iline özellikle son dönemlerde acarlar longozu ve taraklının bilinirliğinin artması ile birlikte gelen ziyaretçi sayılarında artış olmuştur. Eko turizmin ve bu alanların geliştirilmesi için gerekli çaba harcandığı ve Sakarya'nın eko turizm potansiyeli kullanıldığı takdirde gelen ziyaretçi sayısında daha büyük bir artış olacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte yamaç paraşütü, su sporları, binicilik gibi doğa sporları geliştirilirse bu amaçla gelen turistler ilin diğer güzellikleriyle de tanışma imkanı bulacaklardır.

3.4. Sakarya'nın Eko Turizm Ürünü Olarak Pazarlanmasında Karşılaşılan Sorunlar

Turizm bilincinin her geçen gün gelişmesi, turist beklentilerinin farklılaşması, ülkelerin turizmden elde ettikleri payın artması ve çevre bilincinin oluşması ile birlikte eko turizme verilen değer her geçen gün artmaktadır. Türkiye yıllarca ev sahipliği yaptığı zengin kültürleri, Doğal yapısı, coğrafi konumu, günden güne gelişen bir ülke olması ülkede eko turizm potansiyelini diğer ülkelere oranla daha avantajlı konuma getirmektedir. Önemli olan bu avantajı en verimli ve en etkili şekilde kullanabilmektir. Bu kapsamda Sakarya ilinin eko turizm açısından kullanılabilirliği mümkün kılmanın hem ülkenin hem de ilin kalkınmasında önemli etkileri olacaktır. Yapılan araştırmada Sakarya'nın eko turizm potansiyeline sahip olduğu ancak pazarlanabilirliği açısından bazı sorunlar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar aşağıda ki gibidir;

- Eko turizm kapsamında yaylalarda tam ve doğru bir şekilde stratejik planlama ve pazarlama anlayışının olmaması,

- Yayla alanları ve çevresinde eko turizm anlayışı ile uyum sağlamayacak yapılaşmaların başlamış olması,
- Doğal hayatın halk tarafından kirletilmesi ve tahrip edilmesi,
- Yöre halkının eko turizm hakkındaki bilgi esikliği,
- Sakarya'nın önemli turizm merkezi olan ve Sakarya iline turistlerin en çok geldiği bölge olarak bilinen Sapanca ilçesinin turizm merkezi olarak ilan edilmemesi,
- Yapılan görüşmelerde sapanca ya gelen turistlerin doğayı çok beğenmelerine rağmen konaklama yönünden eksik bulması eko turizm gelişmesi kapsamındaki sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Bunların yanı sıra yetki sorunu eko turizmin gelişmesine engel olan bir diğer konu olmaktadır. Örneğin; Eko turizmin geliştirilmesi için önerilen bir fikrin birçok kurumun onayından geçmesi gerekmektedir.
- Eko turizm gelişmesinin en büyük engellerinden biri ödenek sorunu olmaktadır, eko turizm bölgelerinin gelişmesinde konaklama, beslenme, faaliyet alanları gibi yerlerin oluşturulması gerekmektedir ya da eski tarihi yapıların onarımı gerekmektedir. Ancak kamu harcamalarının kısılması ile bu alanların yenilenmesine ve yeniden yapılandırılmasında finans sorunu yaşanmaktadır.
- Sakarya tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olması Sakarya'nın eko turizm açısından geliştirilebilir bölgelerinin tanınmamasına ve potansiyel turistlerin çevre illerde ki tanıtımı daha güçlü olan benzer alanlara kaymasına sebep olmaktadır.
- Sakarya birçok eko turizm faaliyetine uygun bir şehir olmasına rağmen faaliyetlerin çeşitlendirilmemesi veya tanıtılmaması eko turizm gelişimi açısından bir sorun olmaktadır.
- Eko turizmin gelişmesindeki en önemli sorunlardan biri mülkiyet sorunudur. "Yaylaklar meralar ve kışlaklar; özel mülkiyete geçirilemez, amacı dışında kullanılamaz, zaman aşımı uygulanamaz, sınırları daraltılamaz" ifadesi ile birlikte bazı alanlara eko turizmi geliştirmeye yönelik yatırım yapmak zorlaşmaktadır.
- Sakarya'da eko çekiciliği olan ve ile gelen turist miktarını artırarak eko turizmin gelişmesine katkı sağlayabilecek bölgelerin saptanarak eko turizm açısından geliştirilmek için çaba sarf edilmemesi, Sakarya ilinin eko turizm açısından zengin olan yönünün gizli kalmasını sağlayan bir engel olmaktadır.

- Yaylaların eko turizm açısından etkin kullanılmaması, yayaların daha çok piknik amaçlı halk tarafından bilinçsiz şekilde kullanılarak tahrip edilmesi ve kirletilmesi eko turizm açısından önemli bir sorun olarak görülmektedir.
- Bunun yanı sıra Sakarya yaylalarının bazıları orienteering sporu için çok uygun olmasına rağmen ilde orienteering temsilciliği bulunmamaktadır.
- Acarlar longozunun Türkiye'nin en büyük ikinci Su basar ormanı olmasına rağmen etrafındaki düzenlemelerin eksik olması ve tanıtımın yetersiz olması,
- Koruma bölgesi ve tabiat parklarının beklentiyi karşılayacak düzeyde olmaması da eko turizm geliştirilmesinde ki eksik noktalardır.

Eko turizmi geliştirmek amacı ile bu sorunlar göz önünde bulundurularak il de gerekli düzenleme ve yenileme çalışmaları yapıldığı takdirde Sakarya Eko turizm açısından geliştirilebilecek ve Türkiye'nin turizm hedeflerine katkı sağlayacak bir ildir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Eko turizm alanında yapılan çalışmalara bakıldığında kişilerin geçmişe oranla artan refah seviyeleri, artan gelir düzeyleri, ülkedeki eğitim seviyesinin artması, turizm bilincinin oluşması, turistlerin bilinçlenmesi ile birlikte tatil seçerken daha seçici davranmaları, aşırı kentleşme sonucu stresten ve yoğun yaşantıdan uzaklaşarak huzuru bulma isteği, doğa koruma bilincinin gelişmesi, kitle turizminin doğaya verdiği zararın fark edilmesi ile birlikte kişilerin, uzmanların ve yönetimlerin eco turizm çeşidine önem vermeye başlaması gibi nedenler ile günümüzde doğa temelli turizm eğilimi artmakta ve turizme katılım her geçen gün fazlalaşmaktadır. Bununla birlikte turizmin bir topluma ekonomik ve sosyal faydaları göz ardı edilemeyecek kadar yüksektir. Böyle dinamik bir sektörden ülkelerin aldıkları pay her geçen gün artmakta ve ülkeler bu payını daha da büyütme ve en iyi verimi elde etmek için yoğun rekabet ortamı oluşturmaktadır. Yoğun rekabet ortamında tutunabilmek ve turizm açısından diğer ülkelere bir adım öne plana çıkabilmek için en önemli olan şeylerden biri turist talebini en iyi şekilde ve tam bir şekilde karşılayabilmektir. Son dönemdeki talep eğilimleri turistin doğa temelli, çevre koruma bilinci ve farklı kültürleri tanıyarak turizm aktivitelerine katılma olduğu gerçeği ile birlikte göz önüne alındığında doğanın kendisi bir turizm ürünü olmakta ve bu noktada da eco turizm kavramı ortaya çıkmaktadır. Doğa hassasiyeti olan turistlerin doğa ile vakit geçirme talebini karşılamak, diğer ülkelere oranla Türkiye’de daha avantajlı görülmektedir. Türkiye’nin konumu, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması ile birlikte çeşitlenen kültürü, her köşesinde bulunan eşsiz doğal güzellikleri eco turizm açısından çekici kılmaktadır.

Ülkemiz de bu turizm çeşidini geliştirmeye önemli ölçüde katkıda bulunabilecek şehirlerden biri Sakarya ilidir. Sakarya doğal güzellikleri, büyük şehirlerden şehre ulaşımın kolay ve yakın olması, el değmemiş alanları, kuş göç yollarının bulunması, çok sayıda kaynak suları, ormanları, yaylaları, sakin şehir olarak adlandırılan Taraklının bölgede bulunması, ikliminin birçok eco turizm alternatifine müsait olması ve Türkiye’nin en büyük ikinci su basar ormanı olan acarlar longozunun ilde bulunması gibi güçlü yönleriyle eco turizm açısından değerlendirilebilir potansiyele sahip olmaktadır. Sakarya yerel yönetimler, akademik uzmanlar ve özel sektör uyum içinde çalıştığı, eco turizm alanında belirlenen eksiklikler giderildiği ve eco turizm açısından gelişimine önem verildiği takdirde de deniz-kum-güneş turizminin dışına çıkarak

Türkiye'nin 2023 hedefleri arasında da yer alan alternatif turizmi geliştirmeye yönelik hedeflerini gerçekleştirmeye katkı sağlayacak bir bölge konumunda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bir bölgenin eko turizm açısından pazarlanabilmesi açısından eko turizm kavramı ile uyum içinde olan bazı özelliklerinin olması gerekmektedir. Bu özellikler;

- İlin doğal değerler açısından zengin olması,
- İilde el değmemiş alanların, bozulmamış mimari yapıların bulunması,
- Doğal alanlarda ki yerel halkın turizme katılma potansiyelinin olması,
- Eko turizm ile uyumlu aktivite çeşitliliğinin olması,
- Şehir içi ulaşımın kolay olması gerekmektedir.

Bu özelliklerin çoğunu içerisinde barındıran Sakarya'da "eko turizm geliştirme" bir hedef olarak belirlendiği ve bu hususta çalışmalar yapıldığı takdirde ilin eko turizm açısından pazarlanması mümkün görülmektedir. Yapılan bu çalışmada Sakarya ilinin doğal çevre kaynakları araştırılarak tespit edilmiş. Eko turizm ile alakalı yetkili kişilerle yüz yüze görüşmeler yapılarak Sakarya'nın eko turizm açısından mevcut durumu sorunları ve kişisel görüşleri alınmıştır. Yapılan kaynak taraması, GZFT analizi, kişisel görüşmeler, doğal kaynak alanların belirlenmesi ve bilgilerin derlenerek yorumlanması sonucunda Sakarya'nın doğal kaynak potansiyelinin eko turizm için yeterli olduğu ancak bazı eksiklikler olduğu sonucunu varılmıştır. Bu doğal kaynaklara zarar vermemek ilkesi başta olarak en yüksek oranda verim alarak faydalanabilmek için herkese hitap edebilecek ve talebi en üst düzeyde karşılayabilecek planlama yapılmalıdır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bu planlamalara ve gelecek çalışmalara yön gösterici olabilmesi açısından yapılan öneriler şu şekilde sıralanmaktadır;

- En önemli sorunlardan biri tesisleşme eksikliğidir eko turizme yönelik tesis sayısının artırılması ve doğa dostu tesislerin yapılması eko turizm gelişmesinde önemli olmaktadır. Bu nedenle ilde eko turizm için uygun tesisler yapılmalıdır.
- Sapanca'nın eko turizm merkezi olarak ilan edilerek eko turizmin gelişmesine katkı sağlanmalıdır.
- Sakarya ilinin eko turizmin gelişmesine yönelik yapılan çalışmalarda tanıtımda eksiklik olduğu görülmektedir. Sakarya'nın tanıtım videoları çekilerek ilin tüm doğal güzelliklerini videoda yansıtmak ve internet aracılığı ile geniş kitlelere ulaşması sağlanmalıdır.
- Turizm profesyonelleri tarafından doğa yürüyüşü ve bisiklet parkurları çıkartılmalı ve bu yapılırken turist güvenliği üst seviyede tutulmalıdır.
- Eko turizm anlarında tabela ve yönlendirme çalışmaları gözden geçirilmelidir,
- Sakarya'da gerçekleştirilebilen eko turizm faaliyetlerinin basın ve yayın yolu ile tanıtımı sağlanmalıdır.
- Doğa turları yapan acentelerle iş birliği yapılarak Sakarya'ya şube açmaları için teşvik edilmelidir.
- Sakarya'da turizm sektörü içerisinde faaliyet gösteren kuruluş ve kişilerin çevreci, doğayı korumacı ve doğa dostu tüketim alışkanlıkların geliştirilmesi için özendirici ve yönlendirici çalışmalar yapılmalıdır.
- Eko turizm değerleri açısından zengin olan Sakarya günübirlik tesisler ve gezilerle desteklenmelidir. Mevcut faaliyet alanlarının içerisindeki yapılar iyileştirmeli ve ilgi çekici konuma getirilmelidir.
- Mesire yerleri ve tabiat parkları canlandırılmalı birinci sınıf işletmelerin sayısı artırılmalıdır.
- Ekolojik tur faaliyetleri desteklenmelidir. Eko turizmin gelişmesi amacı ile konaklama işletmelerinin, seyahat acentelerinin çevreci davranışları ödüllerle desteklenerek eko turizme gösterilen özenin artmasına fayda sağlanmalıdır.

- Sapanca ilçesindeki konaklama sorununu dile getiren tüketicilerinde beklentileri dikkate alınarak sapanca ilçesine doğa ile uyumlu lüks ve gösterişin dışında kalan doğa içinde konaklama alanları yapılabilir,
- Tabiat parkı olan alanlar halkın dikkatini çekmekte diğer alanlara göre daha avantajlı konumdadır. Beklenti bu alanlardan daha fazladır. Büyük Akgöl de beklentiye cevap verebilmek, eko turizme katkı sağlamak açısından bir kuş gözlem kulesi yapılmıştır ancak bu kule tek başına yeterli olmamaktadır büyük akgöl ve çevresinin hareketlendirilmesi turist için daha çekici konuma getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada büyük akgöl tabiat parkı olarak onaylanması eko turizm için önemli bir konu olmaktadır.
- Maden deresi koruma altına alınarak geliştirildiği ve gerekli çevresel düzenlemeleri yapıldığı takdirde Sakarya'nın en önemli turist çeken eko turizm merkezlerinden biri olabilir.
- Sakarya iline orienteering temsilciliği kurularak bu spordan eko turizm kapsamında faydalanılabilir.
- Yüksek tepelerde sıcak hava balonu faaliyeti gerçekleştirilebilir.
- Mollaköy göletlerinin bulunduğu alan eko turizm merkezi olarak canlandırıldığında ilgi çekebilecek bir alan olarak görülmektedir. Bu alana eko turizm tatil köyü kurulabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aktaş, A. (2011). *Sakarya Rehberi*, İstanbul: Değişim Yayınları.

Batman, O. (2015). *Otel İşletmelerinin Yönetimi*, İstanbul: Değişim Yayınları.

Batman, O ve O Türkay (Ed). (2009). *Turizm Politikaları*. İstanbul: Değişim yayınları.

Demirkol, Ş ve B Zengin (Ed). (2009). *Turizm İşletmeleri*. İstanbul: Değişim Yayınları.

Demirkol, Ş ve B Zengin (Ed). (2015). *Turizm İşletmeleri*. İstanbul: Değişim Yayınları.

İçöz, O. (2001). *Turizm İşletmelerinde Pazarlama*, Ankara: Turhan Kitabevi.

Sezgin, O. M. (2001), Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı, Ankara: Detay Yayıncılık.

Sürekli Yayınlar

- Akay, B. Ve B Zengin (2012). Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:14, Sayı:23, s.11-122. <http://dergipark.ulakbi+m.gov.tr/kmusekad/article/viewFile/5000134271/5000123086> (Erişim Tarihi İçin 12.10.2017).
- Çakıcı, C, G Yavuz ve Çiçek, M. (2014). Dağcılık Turizmine Katılımda Dikkate Alınan Hususlar Üzerine Bir Araştırma, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:7, Sayı:3, s.75-94. <http://iibfdergi.nigde.edu.tr/article/view/5000071648> (Erişim Tarihi için 12.10.2017).
- Kandır, H.(2017). Eko Turizmin Diğer Yüzü: Yaban Hayatı ve Eko Turizm, *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, Sayı:51, s.5-9. <http://www.dergiayrinti.com/index.php/ayr/article/view/892> (Erişim Tarihi İçin 02.11.2017).
- Kardeş, N ve S Kınır (2017). Sakarya Üniversitesinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Kış Turizmine Bakış Açıkları: Bir Araştırma, *Journal of RecreationandTourismResearch*, Cilt:4, Sayı:1
- Kuter, N ve H.E Ünal. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, s.146-156. <http://dergipark.gov.tr/kastorman/issue/17239/180101> (Erişim Tarihi İçin 02.11.2017).
- Morgül, Ş.(2014). Kırklareli ilinde eko turizm olanakları, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, s.27-38. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ejovoc/article/view/5000087400> (Erişim Tarihi İçin 05.11.2017).
- Sezen, J.(2017). Türkiye’de Dünya’da Korunan Alanlara Yönelik Çevre Bilincinin Önemi, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, sayı:2, s.165-177. <http://www.ibadergisi.net/DergiTamDetay.aspx?ID=2116> (05.11.2017)
- Soykan, F.(2003). Kırsal Turizm ve Türkiye İçin Önemi, *Ege Coğrafya Dergisi*, Cilt:12,s.1-11. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ecd/article/view/5000115545> (04.02.2018)
- Torun, E.(2013). Kırsal Turizmin Bölge İnsanına Katkıları, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:15, sayı:24,s.31-37. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kmusekad/article/view/5000134206> (04.02.2018)
- Zengin, B ve M.F Sancar. (2014). Alternatif Turizm Türlerinin Pazarlanabilirliği ve Seyahat Acentelerinin Bakış Açıkları: Şanlıurfa Örneği, *Bartın Üniversitesi*

İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:5, Sayı:10, s.141-160.

Zengin, B ve N Eker. (2016). Sakarya İli Termal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:13, s.166-181.
<http://dergipark.gov.tr/iibfdkastamonu/issue/29634/318371> (04.02.2018)

Diğer Yayınlar

- Akçan,H.-Akyazı Belediye Başkanı-(15.01.2018). “Sakarya ilinin eko turizm açısından pazarlanabilirliği” konulu görüşme. Sakarya: Akyazı.
- Akil, R. (2016) . Hizmet pazarlama karmasının medikal turizme uyarlanması, *Yüksek Lisans Tezi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Albaş, Ş. -Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı- (12.01.2018). “Sakarya ilinin eko turizm açısından pazarlanabilirliği” konulu görüşme. Sakarya: Adapazarı.
- Alemdar, Y. - Serdivan Belediye Başkanı- (15.11.2017). “Sakarya İlinin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya:Serdivan.
- Aslan, E. (2015). Sakarya- Taraklı Örneğinde Avrupalı Seçkin Destinasyonlar (Eden) ve Sürdürülebilir Turizm,*Yüksek Lisans Tezi*.Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Baylan, S. -Hendek Belediye Başkan Yardımcısı- (15.02.2018). “Sakarya İlinin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya: Hendek.
- Bilgiç, İ. (2007).Sakarya Yaylalarının Turizm Açısından Pazarlanabilirliği,*Yüksek Lisans Tezi*.Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çambel, A. (2016). Türkiye’de Eko Turizm ve Ekonomiye Katkıları, Dönem Projesi, İzmir: Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Çetin, İ. (2001). Turistik Ürün Çeşitlendirilmesinde Eko Turizmin Yapısal Analizi ve Türkiye’de Geliştirme Stratejileri (Örnek Bir Uygulama), *Yüksek Lisans Tezi*.Balıkesir: Balıkesir üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duran, A.Y. -Turizm ve Tanıtım Şube Müdürü-(05.03.2018). “Sakarya ilinin eko turizm açısından pazarlanabilirliği” konulu görüşme. Sakarya: Adapazarı.
- Ege Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. (2013). *İzmir Eko Turizm Rehberi*. No:69, İzmir.
- Eroğlu, N. –Sakarya İl kültür ve turizm şube müdürü- (12.01.2018). “Sakarya İlinin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya: Adapazarı.
- <http://www.kultur.gov.tr/TR,96269/turizm-cesitleri.html> (Erişim tarihi: 08.10.2017)
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072 (Erişim Tarihi: 02.12.2017)
- <http://www.tanıtma.gov.tr/TR,22914/pazarlama-hedefleriiletisim-stratejileri.html> (Erişim Tarihi: 02.12.2017)
- www.tutav.org.tr/tutav-genel-bilgiler/(Erişim Tarihi: 02.12.2017)

[http://www.csb.gov.tr/db/ced/editorodosya/SAKARYA%202014\(1\).pdf](http://www.csb.gov.tr/db/ced/editorodosya/SAKARYA%202014(1).pdf) (Erişim Tarihi:16.10.2017-22.11.2017)

www.csb.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.10.2017)

www.tanitmafonu.gov.tr/Kurumsal.aspx?id=1 (Erişim Tarihi: 02.12.2017)

www.tanitma.gov.tr (Erişim Tarihi: 09.04.2018)

www.sakarya.com.tr (Erişim Tarihi: 09.04.2018)

<https://www.csb.gov.tr/turkce/index.php> (Erişim Tarihi: 08.10.2017-2.11.2017-10.11.2017)

<http://www.kulturturizm.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.04.2018)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9872/alternatif-turizm-turleri.html> (Erişim Tarihi:16.10.2017-10.11.2017)

www.turizm.ege.edu.tr (Erişim Tarihi: 09.04.2018)

www.karasu.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.11.2017)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11569/mavi-bayrak.html> (Erişim Tarihi:16.10.2017)

<http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr> (Erişim Tarihi: 09.04.2018)

http://www.turcev.org.tr/V2/icerikDetay.aspx?icerik_id=10 (Erişim Tarihi:16.10.2017)

<http://www.turcev.org.tr/V2/Default.aspx> (Erişim Tarihi: 16.10.2017)

<https://mehmeterdalodabas.wordpress.com/2013/12/16/ekoturizm/> (Erişim Tarihi:16.10.2017)

<http://sakarya.ormansu.gov.tr/Sakarya/AnaSayfa.aspx?sflang=tr> (Erişim Tarihi:10.11.2017)

<http://bolge1.ormansu.gov.tr/1bolge/Files/Sakarya.pdf> (Erişim Tarihi: 02.11.2017-09.04.2018)

<http://www.unutulmaz.net/> (Erişim Tarihi: 08.10.2017)

<http://www.cografya.gen.tr/tr/sakarya/> (Erişim Tarihi: 02.11.2017)

<http://www.sakarya.gov.tr/kurumlar/sakarya.gov.tr/sakarya/2017br3.pdf> (Erişim Tarihi: 2.11.2017)

<http://www.sakarya.bel.tr/tr/Sayfa/sakarya-rehberi/1> (Erişim Tarihi: 02.11.2017-02.12.2017)

- <http://www.kirklarelikulturturizm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 09.04.2018)
- <https://www.sakarya-saski.gov.tr/icerik/detay.aspx?Id=49> (Erişim Tarihi: 02.11.2017)
- <http://poyrazlargolu.tabiat.gov.tr/> (Erişim Tarihi:10.11.2017)
- <http://www.karasu.gov.tr/cografya-yapisi> (Erişim Tarihi:10.11.2017)
- <https://gezilmesigerekenyerler.com/category/sakarya> (Erişim Tarihi:10.11.2017)
- <https://sakaryarehberi.org/category.php?page=doga> (Erişim Tarihi: 10.11.2017-09.05.2018)
- http://www.geyve.bel.tr/geyve/cografya#.WIZpn6hl_IU (Erişim Tarihi: 22.11.2017)
- <https://www.taraklitemal.com.tr/termal-suyumuz-S1.html> (Erişim Tarihi: 22.11.2017)
- <http://pasalarkonaklari.com.tr/tarakli> (Erişim Tarihi: 22.11.2017)
- <http://www.tarakli.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 22.11.2017)
- <http://www.sopeli.com.tr/> (Erişim Tarihi: 22.11.2017)
- <https://naturkoy.com.tr/> (Erişim Tarihi: 22.11.2017)
- <http://www.tabiat.gov.tr/tr/searchplaces> (Erişim Tarihi: 22.11.2017)
- <http://www.sakarya.bel.tr/uploads/stratejik/6MrPNOycS3.pdf>
- <http://www.pazarlamamakaleleri.com/pazarlama-nedir/> (Erişim Tarihi: 02.12.2017)
- <https://www.coursehero.com/file/p2tmisc/231-Turizm-Pazarlamas%C4%B1n%C4%B1n-Hedefleri-Ve-%C3%96zellikleri-Turizm-pazarlamas%C4%B1n%C4%B1n/> (Erişim Tarihi: 02.12.2017)
- İlker, G. (2012).Türkiye’de Termal Turizme Hizmet Veren Konaklama İşletmelerinde Pazarlama Karması Elemanları: Örnek Bir Alan Araştırması,*Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İspiroğlu, M.-Karasu Belediye Başkanı- (23.11.2017).“Sakarya İlinin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya: Karasu.
- Kavakçı, A. -Hendek Belediye Başkan Yardımcısı- (15.02.2018). “Sakarya İlinin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya: Hendek.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı doğa koruma ve milli parklar genel müdürlüğü 1. Bölge Sakarya Şube Müdürlüğü. (2013).*2014-2018 Sulak Alan Yönetim Planı*, Sakarya.
- Özkahraman, T. -Taraklı Belediye Başkanı- (14.04.2018).“Sakarya İlinin Eko Turizm

- Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya: Taraklı.
- Öztürk, C. -Erenler Belediye Başkanı- (10.01.2018). “Sakarya ilinin eko turizm açısından pazarlanabilirliği” konulu görüşme. Sakarya: Erenler.
- Özcan, Y. –Sapanca Belediye Başkan Yardımcısı- (11.03.2018). “Sakarya İlinin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya: Sapanca.
- Sakarya Büyük Şehir Belediyesi.(2014).*2015-2019 Strateji Planı*: Sakarya.
- Selimoğlu, Ö.(hızl).(2004). Dünya da ve Türkiye de Eko Turizm, İstanbul Ticaret Odaları birliği
- T.C. Kültür ve turizm bakanlığı.(2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı*, Ankara.
- T.C Sakarya Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.(2016). Sakarya İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu, Sakarya.
- Todeg.(2010). *Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı ve 10.Yılında Todeg*, Ekim, Ankara
- Ulu, İ.- Sakarya Çevre Yönetimi Şube Müdürü- (15.02.2018). “Sakarya İlinin Eko Turizm Açısından Pazarlanabilirliği” Konulu Görüşme. Sakarya: Adapazarı.
- Uluslan, Y.(2009).Alternatif Turizm Çeşitlerinin Turizm Potansiyeline Etkisi: Konya Örneği,*Yüksek lisans Tezi*.Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, A, M.A Tabur ve Ayvaz, Y.(2015). Poyrazlar Gölü Oritofaunası, Tabiat ve İnsan, Cilt:43, Sayı:1, s.1-11.
- Yamaç, Z. (2015). Sakarya Destinasyonunun İmaj Algısına Yönelik Sakarya Üniversiteleri Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma,*Yüksek lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2016) Mardin ilindeki Alternatif Turizm Türlerinin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi Üzerine Araştırmalar,*Yüksek lisans Tezi*.Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

EK1: Derinlemesine Mülakat Soruları

Eko turizm kapsamında yürütülen bu çalışmada mülakatlarda kullanılan sorular İbrahim Bilgiç'in 2007 yılında yapmış olduğu bir çalışmadan alınarak eko turizme uyarlanmıştır. Bu sorular aşağıda ki gibidir;

1. İl/İlçe ekonomisini geliştirebilmek için belirlediğiniz hedefleriniz arasında turizm var mı?
2. İl/İlçe ekonomisini geliştirmeye yönelik oluşturduğunuz projeler var mı?
3. İl/İlçede turizm değerleri bulunuyor mu ve bu turizm değerleri nelerdir?
4. İl/İlçede bulunan turizm değerlerini değerlendirmek ve geliştirmek adına projeleriniz bulunuyor mu? Var olan proje ve hedefleriniz nelerdir?
5. İl/İlçede eko turizm alanları var mı?
6. İl/İlçede bulunan eko turizm alanları hakkında bilgileriniz nelerdir?
7. İl/İlçede bulunan turizm alanlarının eko turizmi adına değerlendirilebilirliği ne düzeydedir?
8. İl/İlçede bulunan doğal alanlarının eko turizmi açısından değerlendirilebilmesi için hedef ve projeleriniz bulunuyor mu?
9. İl/İlçede bulunan turizm alanları yöre halkı tarafından hangi aktiviteler için kullanılmaktadır?
10. İl/İlçede bulunan turizm alanlarına ziyaretçi ilgisi istenilen seviyede midir? Eko turizm alanlarına gelen ziyaretçiler hangi amaçlarla bu alanlarını ziyaret etmektedirler?
11. eko turizmde çekiciliğini artıran en önemli etkenlerden biri kolay ulaşılabilirliktir. Eko turizm alanlarının ulaşılabilirlik düzeyleri ne durumdadır?
12. İl/İlçe merkezlerinden eko turizm alanlarına toplu taşımacılık var mı?
13. İl/İlçede bulunan turizm alanlarının alt yapı olanakları ne düzeydedir?
14. İl/İlçede bulunan eko turizm alanlarında konaklama imkanı var mıdır?
15. İl/İlçede eko turizm faaliyetlerine yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler yapılıyor mu?
16. İl/İlçede bulunan turizm alanlarında düzenlenen organizasyonlarda görev alıyor musunuz? Hangi konularda görev üstleniyorsunuz?
17. İl/İlçede bulunan eko turizm alanlarının daha çok talep görebilmesi için neler yapılmalıdır?
18. İl/İlçede bulunan turizm alanlarının eko turizmi adına değerlendirilebilmesini engelleyen sorunlar nelerdir?
19. il/ilçeye Gelen turistlerin turizm alanlarına yönelik eleştirileri ve düzeltilmesini istediği noktalar varmıdır?

ÖZGEÇMİŞ

Nazlı KARDEŞ, 08.09.1994 tarihinde Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Sakarya da tamamlamıştır. 2012 yılında Kırklareli Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümünü kazanan KARDEŞ, buradaki eğitimini tamamladıktan sonra hiç ara vermeden 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Turizm İşletmeciliği Bölümünde yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

